

ŽELEZAR

1957

12

ZAHVALA

Ob prerani smrti ljubljenega moža in očeta

CARA JANEZA

se iskreno zahvaljujem primariju dr. Brandstetterju, primariju dr. Hafnerju in ostalemu zdravniškemu in strežnemu osebju jeseniške bolnišnice za trud in prizadevanje, da bi olajšali trpljenje v poslednjih dneh življenja, ki ga je pokojnemu povzročila zahrbtna in neozdravljiva bolezen.

Najtopleje se zahvaljujem vsem, ki so z venci počastili pokojnikov spomin, sodelavcem iz obrata žična valjarna za pomoč in številno spremstvo na njegovi zadnji poti, sindikalni in partijski organizaciji, organizaciji SZDL in ZBNOV, ki so se s prapori udeležili pogreba, vsem govornikom, ki so se s poslovnimi besedami poslovili od pokojnega ob odprtem grobu.

Zahvaljujem se tudi sostanovalcem in vsem, ki so v dnevih težke izgube sočustvovali z nami ter se od pokojnika poslednjič poslovili.

Žalujoča žena Vera, hčerki Darinka in Melita ter ostalo sorodstvo.

ZAHVALA

Podpisani Smolej Valentin, delavec v Vzdrževalnih obratih na Javorniku, se iskreno zahvaljujem Zavodu za socialno zavarovanje in Železarni Jesenice za denarno pomoč. To denarno pomoč sem prejel v zvezi z nezgodo na delovnem mestu v železarni.

Iskrena hvala.

Smolej Valentin
Vzdrževalni obrati Javornik

ZAHVALA

Podpisani Matija Osterman, čistilec v obratu hladna valjarna, se iskreno zahvaljujem sindikalnemu odboru Predelovalnih obratov za prejeto denarno pomoč v času dolgotrajne bolezni.

Matija Osterman
Predelovalni obrati

ZAHVALA

Ob izgubi naše drage mame

KOZAMERNIK CECILIJE

se iskreno zahvaljujemo vsem znancem in prijateljem, ki so jo spremili na njeni zadnji poti. Zahvaljujemo se tudi terenski organizaciji SZDL center 11 — Pod Mežakljo, društvu upokojencev, godbi DPD Svoboda Javornik ter vsem darovalcem vencev in cvetja.

Hčerke in sinova ter ostalo sorodstvo.

ZAHVALA

Ob nenadni in tragični izgubi nenadomestljivega moža in očeta

KOKALJA JANEZA

se najiskreneje zahvaljujemo njegovim sodelavcem iz obrata cevarne in pocinkovalnice za podarjena venca in denarno pomoč, zahvaljujemo pa se tudi za številno spremstvo na njegovi zadnji poti. Naša iskrena zahvala tudi sovaščanom za denarno pomoč, prijateljem in sorodnikom za podarjene vence ter sočustvovanje ob težki in nenadni izgubi. Prav posebno se zahvaljujemo tov. Štravsju Zvonku za njegovo pomoč, obratovodju cevarne pa se ob tej priliki zahvaljujemo za poslovnice besede ob odprtem grobu, kakor tudi godbenikom.

Zalujoča žena Pavla ter sinova Janez in Jure.

PREKLIC

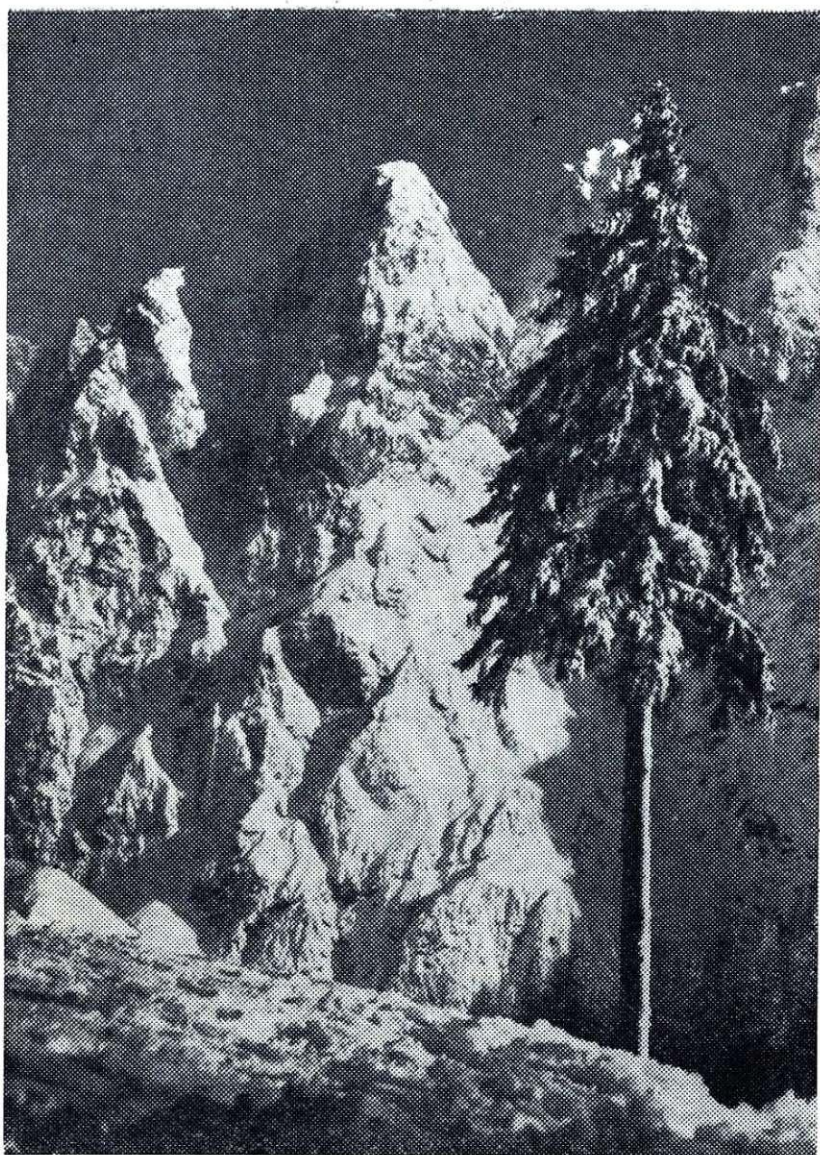
Preklicujemo veljavnost izgubljenih izkaznic za vstop v železarno, glasečih se na naslednja imena:

Seval Tursič, Javornik I, lahka proga. Ferdo Pintar, Javornik III, Francka Borštnar, žebljarna, Franc Koprivec, mehanična delavnica, Jože Iskra, elektrodavnica, Stanko Mohorič, mehanična delavnica, Franc Polak, žebljarna, Julka Sitar, žebljarna, Nande Pogačnik, predelovalni obrati, Olga Mežnarc, Javornik I, Vehbija Ališič, promet, Ibrahim Bašič, martinarna, Šefik Medič, žična valjarna, Ivan Balantič, livarna, Ciril Mencinger, Javornik III, Rudolf Tomazin, promet, Marta Bernard, nabavni oddelek, Ivica Juran, nabavni oddelek, Mato Ukaločič, valjarna 2400, Anton Razinger, žična valjarna.

PREKLIC

Podpisani Janez Kozamernik, obrat žebljarna, preklicujem besede izrečene proti tov. Jožetu Globočniku iz žebjarne.

Janez Kozamernik, žebljarna

Goličica — Prisojnik — Foto Jaka Čop

Novemu letu nasproti

SODELAVCEM- JESENIŠKIM ŽELEZARJEM

želimo

srečno in uspešno

ново leto 1958

Delavski svet
Upravni odbor
Sindikalna podružnica
Tovarniški Komite ZKS
Tovarniški Komite LMS
Uprava podjetja

Prav te dni zaključujemo leto 1957 in stopamo v novo leto z velikimi upi na lepšo prihodnost. Letošnje leto je bilo za jeseniške železarje dokaj uspešno, saj smo s tisoči tonami vlitega jekla in železa prispevali bogat delež socialistični skupnosti pri izgradnji socializma. Redko se primeri, da bi naš železarski kolektiv dosegel tako velike delovne uspehe, kakor prav letos in smelo lahko trdimo, da je bilo leto 1957 najbolj uspešno v zadnjih povojnih letih. Veliki uspehi niso bili doseženi le slučajno, temveč so rezultat vsestranskega prizadevanja slehernega posameznika v kolektivu. Uspehi, ki so jih dosegli naši sodelavci v livarni, cevarni, valjarni 2400, pri elektropeči, pri težki in lahki progji, pri plavžu in v ostalih obratih železarne, so tolikšni, da o njih lahko z veseljem in ponosom pišemo tudi na prvih straneh našega lista.

Prepričani in uverjeni smo, da uspehi v letu 1958 ne bodo izostali, kajti prav vsi se bomo potrudili, da bomo bolj kakor doslej utrdili naš komunalni sistem in organe družbenega ter delavskega upravljanja. Od uspešnega dela teh organov je v veliki meri odvisna naša bližnja bodočnost. V prihodnjem letu z vso upravičenostjo pričakujemo boljših življenjskih pogojev za delavce — železarje. Le-te pa bomo dosegli samo v primeru, če bomo pri delu enotni, kakor smo bili vedno, kadar je šlo za važne in pomembne stvari.

Ko vstopamo v novo leto 1958, želimo jeseniškim železarjem novih delovnih uspehov in zmag, ki naj bodo vodilo pri njihovem vsakdanjem delu in cilju: »Več jekla socialistični skupnosti!« Medtem ko čestitamo našim sodelavcem k doseženim uspehom pri izpolnjevanju proizvodnih nalog in jim želimo še večjih uspehov tudi v prihodnjem letu, iskreno želimo, da bi svoje vsakodnevne naloge opravljali srečni in zadovoljni in z zavestjo, da bo naš trud bogato poplačan v bližnji bodočnosti.

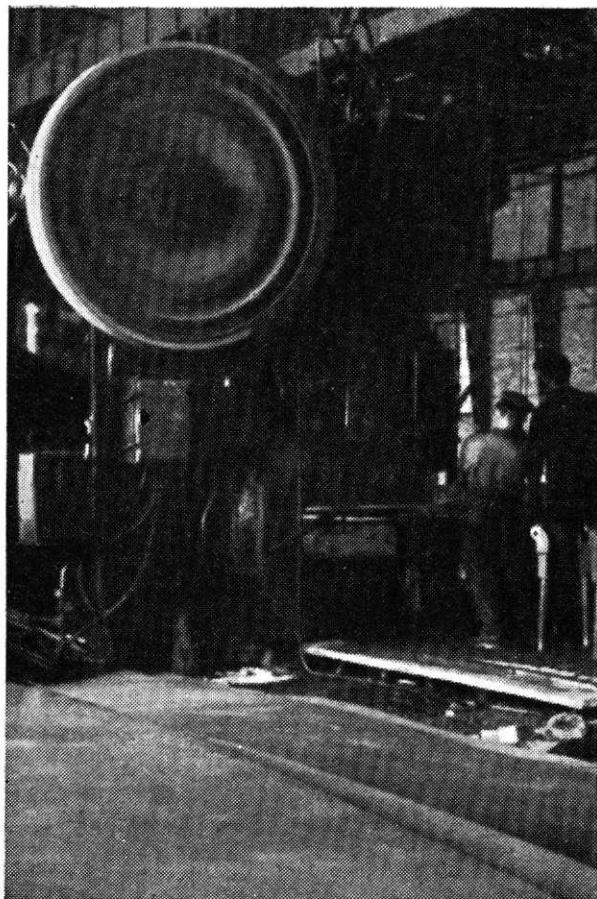
Srečno!

Doslej največja zmaga v valjarni 2400

Med prvimi obratnimi kolektivi, ki so že v mesecu novembru izpolnili letni proizvodni plan, je tudi delovni kolektiv valjarne 2400 na Javorniku. Izpolnitev letnega proizvodnega plana je za omenjeni kolektiv nadvse pomemben dogodek. Prvič zato, ker se je to zgodilo kljub težkim delovnim pogojem kar 34 dni pred rokom in drugič zato, ker je kolektivu prvič uspelo izpolniti proizvodni letni plan, odkar obrat sploh obstoja.

Tik pred praznikom Dneva republike je bila v valjarni skromna, toda vendar prigrščna slovesnost. V prostorih obratovodstva valjarne 2400 je bila slavnostna seja Grupnega delavskega sveta pločevinskih valjarn, nato pa so imeli kratko delavsko zborovanje. Omenjene slavnosti, ki je bila 28. 11. 1957 v dopoldanskih urah v valjarni 2400, so se udeležili med drugim tudi: tov. Jože Ulčar, predsednik Upravnega odbora, Peter Zbontar, predsednik DS, glavni direktor Milan Kristan, tehnični direktor ing. Konstantin Rebek, zastopniki družbenih in političnih organizacij, obratovodja vzdrževalnih obratov Javornik tov. Iskra, zastopniki sosednjih obratnih kolektivov itd.

O pomembni zmagi v valjarni 2400 so govorili številni govorniki in poudarili, da je dosežena delovna zmaga rezultat skupnih prizadevanj celotnega kolektiva. Uspeh, ki so ga dosegli v valjarni 2400, je toliko pomembnejši, ker so prav v letošnjem letu imeli veliko zastojev, zlomilo pa se je tudi valjčno stojalo na progi, tako da so morali remont podaljšati za 8 dni. Vendar je z dobro organizacijo dela, z zavestjo slehernega člana kolektiva na delovnem mestu in pa zaradi zadostne količine električne energije valjavcem v valjarni uspelo kljub ysem težavam in neprilikam izpolniti proizvodno nalogo in s tem tudi sprejeto obveznost ob začetku leta. Članom delovnega kolektiva valjarne 2400 je dobro znano, kako velike so zahteve po ladijski pločevini, saj so prekooceanski velikani, zgrajeni v naših ladjedelnicah iz pločevine, ki je bila izvaljana v naši valjarni. Prav zato se bodo prihodnje

V adjustaži valjarne 2400 — Foto Slavko Smolej

leto naši sodelavci v valjarni 2400 zopet potrudili, da bo tonaža izvaljane pločevine še večja kakor letos in če jim bo šlo vse po sreči, bodo letošnjo količinsko proizvodnjo presegli za 10.000 ton.

Predstavniki uprave podjetja, organov delavskega upravljanja v železarni, sindikalne in partijske organizacije so ob doseženem uspehu čestitali zbranim delavcem in uslužbencem k njihovi lepi in pomembni delovni zmagi ter jim želeli novih delovnih uspehov v prihodnjem letu. Čestitkam in željam se pridružuje tudi uredništvo našega lista.

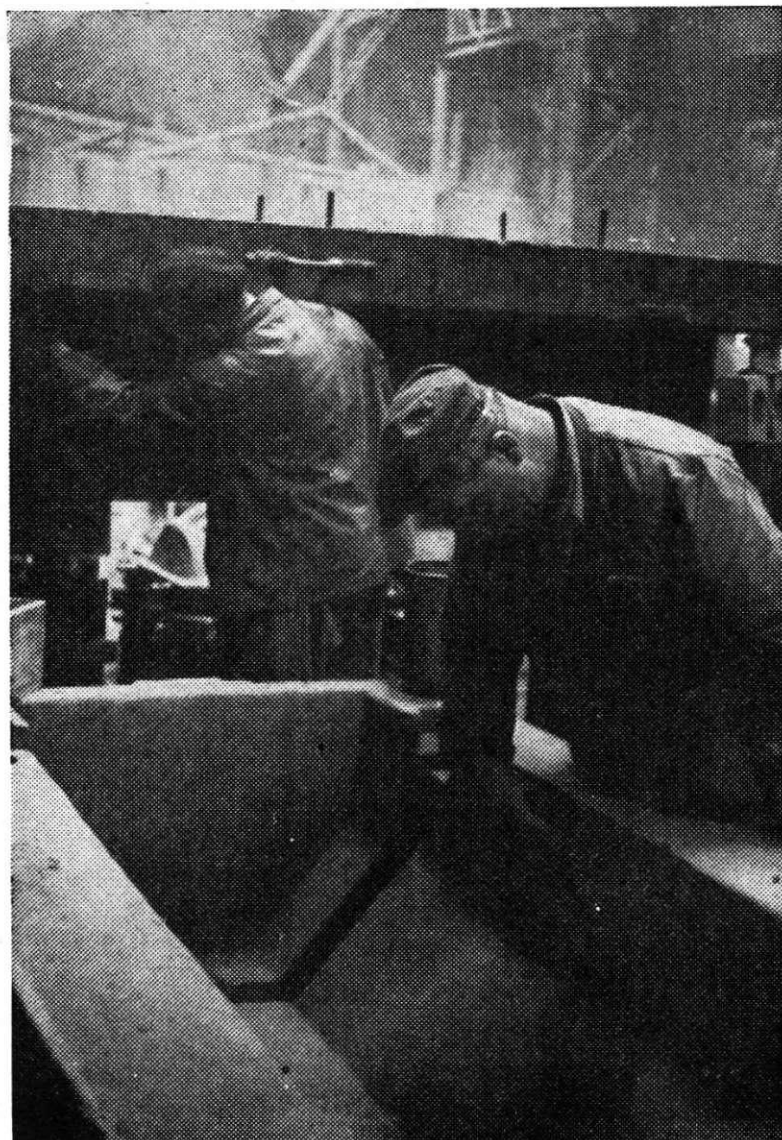
V sredo, dne 11. decembra 1957 je delovni kolektiv Železarne Jesenice izpolnil količinski plan proizvodnje za leto 1957. Ta velika zmaga našega železarskega kolektiva je bila dosežena s prizadevanjem vseh delavcev in uslužbencev v Železarni. K doseženemu uspehu čestitamo vsem članom kolektiva.

SREČNO

Praznik

naših livarjev

Kaluparji pri delu — Foto Torkar

26. oktober bo ostal našim livarjem v prijetnem spominu. To je dan, ko so pridružili k dosedanjim uspehom še letošnjo izpolnitev družbenega plana. Vse kaže, da so livarji v letošnjem letu krepko prišli za delo in prehiteli vse ostale obrate v železarni, tako da so prvi v letošnjem letu izpolnili predvideni plan. Do 26. oktobra so vlili 7.028 ton sive ter jeklo litine in drugih barvnih kovin. To pomeni, da je bilo delo naših livarjev marljivo in kvalitetno. V doseženem uspehu je skrito veliko vsestransko prizadevanje tako delavcev kakor tudi uslužbencev v obratu, ki so našli pravo skupno izhodišče pri izpolnjevanju dnevni in mesečnih nalog. Tudi osnovna organizacija ZKJ in sindikalni odbor v obratu sta veliko prispevala, da so v kolektivu vladali zdravi medsebojni odnosi in vse kaže, da bodo v livarni presegli letošnji proizvodni plan za 20%.

Delo naših livarjev prav gotovo ni lahko, kajti vedeti je treba, da je obrat razmeroma zastarel in da so šele v zadnjem času začeli s potrebnim preurejanjem. Livarji upravičeno upajo, da se bodo razmere spričo predvidenih izboljšav popravile in izboljšale in da bo vodstvo livarne ob pomoči uprave podjetja doseglo svoj namen in cilj: delavcem nuditi boljše delovne pogoje v prenovljeni livarni.

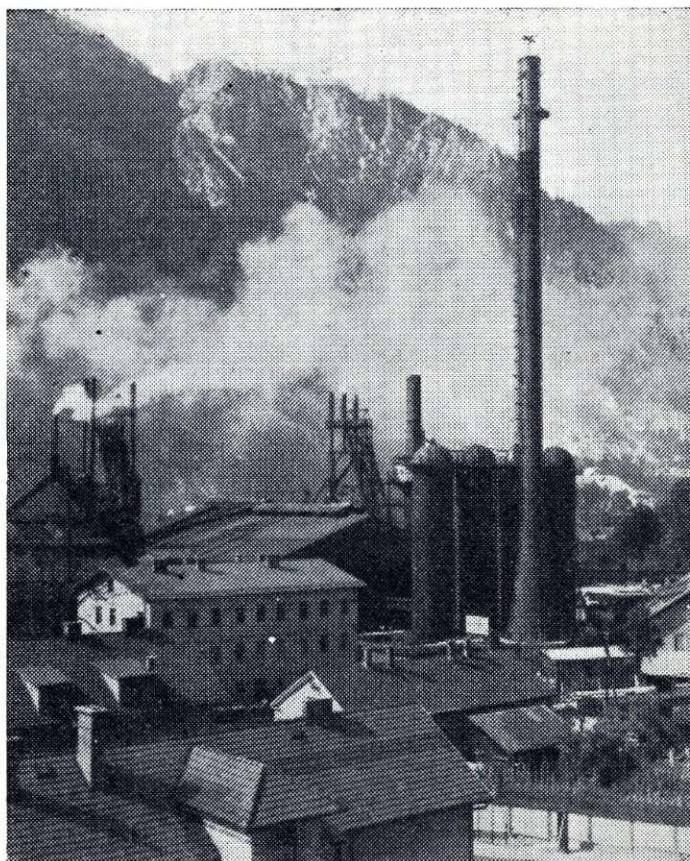
Vsestransko prizadevanje delovnega kolektiva livarne je upravni odbor železarne dobro in pravilno ocenil. V zvezi s predčasno izpolnitvijo letnega plana je bil prirejen sprejem, udeležili pa so se ga sodelavci iz obeh livarn, kovinolarne in modelne mizarne, s seboj pa so pripeljali tudi svoje žene. Skupaj s predstavniki našega železarskega kolektiva so livarji preživeli lep večer v prijetnem razpoloženju, navdajala pa jih je zavest, da je njihovo naporno delo pravilno cenjeno od strani vodstva, zato bodo s svojim delom nadaljevali tudi v prihodnje in s še večjo vneto.

Ob tej priliki naj omenimo tudi drugo delovno zmago, ki so jo dosegli naši livarji 29. 10. 1957. Uspešno so odlili veliko valjčasto stojalo, ki je namenjeno za valjarno 2400. Za to delo so potrebovali 1500 ur naporega dela, potrebna pa je bila tudi zvrhana mera znanja oziroma strokovnosti.

Ne bo odveč, če bralce našega lista podrobneje seznanimo s podatki o novem valjčnem stojalu. Za njegovo izdelavo so potrebovali kar 50 ton jekla, obdelan in očiščen odlitek valjčnega stojala pa še vedno tehta 33 ton, kar seveda ni malo. Za izdelavo takšnega odlitka so posebno važne priprave, kajti litje je treba pripraviti v peščen kalup in to z največjo skrbjo. Pri najmanjši napaki lahko najde tekoče železo izhod iz kalupa, mi pa lahko v takem primeru ugotovimo, da so bile zlitine napravljene brez uspeha.

Uredništvo glasila „Železar“ se pridružuje čestitkam, ki so jih naši prizadevni livarji prejeli ob izpolnitvi letošnega družbenega plana in ob delovnem uspehu, ko so vlili novo valjčno stojalo.

Skrb za delovnega človeka

Jesenice — mesto železarjev — Foto Slavko Smolej

naj bo vsebina našega dela in prizadevanja

Za nami je živahno družbeno življenje, pestro po svoji vsebini in dragocenih izkušnjah. V nenehnem razvoju socialističnih odnosov na vseh področjih našega gospodarstva in družbenega življenja lahko z zaupanjem pričakujemo boljšo prihodnost.

Če ob tej perspektivi analitično presodimo gospodarsko in družbeno problematiko na področju naše komune, je potrebno zavzeti najboljša stališča do nekaterih vprašanj, ki morejo posredno ali neposredno vplivati na izboljšanje življenjskega standarda. To so hkrati vprašanja, ki najbolj zanimajo našega delovnega človeka in so tudi rezultat z načelno, pa tudi s konkretno politično orientacijo. Taka razpravljanja so lahko koristna le, če prisluhnemo množicam, ki so živa bitja našega družbenega dogajanja.

Volitve v oktobru v občinski zbor in zbor proizvajalcev kot organa Občinskega ljudskega odbora so bile mogočna politična manifestacija pa tudi izpoved javnega mnenja, ki pričakuje, da bo gospodarstvo v naši občini boljše in vredno zaupanja volivcev. Pripravljenost, zrelost in predanost naših delovnih ljudi so porok taki politiki, če bo ta programska in preiščljena in bo tudi na najboljši poti k uresničenju.

V družbenem planu za prihodnje obdobje najdemo osnovno orientacijo za našo komunalno politiko, ki je v precejšnji meri odvisna od tega, kakšno bo gospodarjenje in upravljanje v naši železarni. V osnovah družbenega plana, v katerem je nakazana politika, pa tudi cilji gospodarskega razvoja Jugoslavije od leta 1957 do 1961, lahko ugotovimo naslednje naloge: povečanje industrijske in

kmetijske proizvodnje, kar pomeni povečati narodni dohodek in izboljšati družbeni standard, odpraviti primanjkljaj v plačilni bilanci in izboljšati zunanjetrgovinsko ravnotežje.

KAKŠNA NAJ BO BODOČNOST NAŠE ŽELEZARNE

Z izboljšanjem družbenega standarda je tesno povezano vprašanje narodnega dohodka. Povečati narodni dohodek se pravi dvigati boljše in kvalitetnejšo proizvodnjo tistih izdelkov, ki so za naše razmere rentabilni in iskani na notranjem pa tudi zunanjem tržišču. Perspektivni razvoj naše železarne še danes ni dovolj jasen, čeravno je z ekonomskega stališča znana rentabiliteta naše proizvodnje. Ugodni položaj na tržišču in povpraševanje po naših izdelkih še ni merilo za dobro, zlasti perspektivno gospodarjenje. Trenutno prodamo vse, kar proizvajamo, ne da bi se v toliki meri postavljalo vprašanje kvalitetnejše proizvodnje. Spričo te situacije še vedno živimo v prepričanju, da je potrebna razširitev nekaterih kapacitet in težnja za povečano investicijsko politiko. Če sodimo investicijsko politiko skozi tone in ne po dinarski vrednosti naše proizvodnje, tedaj je razumljivo, da je treba nujno odpraviti nekatera ozka grla v procesu proizvodnje. Kolikor je perspektiva naše železarne kvaliteta, tedaj so nekatera ozka grla posledica pretirane količinske proizvodnje v škodo kvalitete. Pretirane količine so tudi vzrok porasta izmečka. Izredne količine izmečka so tudi ogromna materialna škoda, o kateri se pri nas premalo

resno razpravlja in gleda skozi dinar na podlagi ekonomskega računa. Tu imamo tudi primer konkretne in hvalne naloge tehnično-ekonomske analize, da bi enkrat v železarni vedeli, kaj je rentabilno in perspektivno za našo proizvodnjo. Investicije, v glavnem pa rekonstrukcije, so utemeljene le tam, kjer je to skladno s perspektivno politiko proizvodnje v kvalitetnem smislu. To pomeni preorientacijo naše proizvodnje po kvantiteti na kvaliteto, ali z manj proizvodnje doseči enako, če ne tudi večjo dinarsko vrednost. Prihodnost naše železarne je v tem, da ne bo svoje dejavnosti razvijala v masovno povečanje proizvodov, kakor je to primer v Zenici, marveč da bo usmerjena k izboljššanju in izdelovanju novih kvalitetnih jekel. Le na ta način bo mogoče, da ostanemo gospodarji položaja na notranjih, še bolj pa na zunanjih tržiščih. S tako politiko bomo znatno prispevali k povečanju narodnega dohodka, zlasti pa zmanjšali potrebo po novem kadru, če se bo zagotovila stalnost ljudi in tako povečala strokovnost.

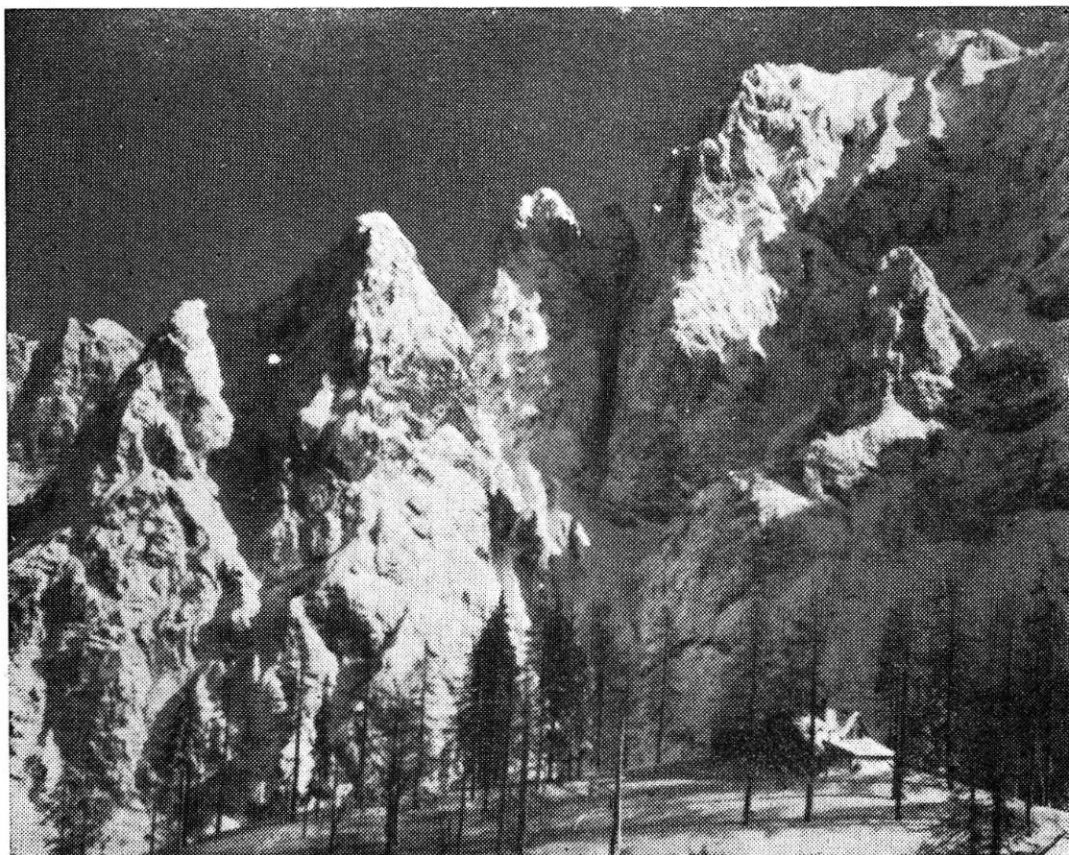
Sem sodi tudi ureditev najbolj perečih vprašanj naših delavcev, zlasti v pogledu stanovanj in družbenega življenja v splošnem. Povečanje narodnega dohodka pa je odvisno tudi od dobre notranje organizacije dela, od izboljšanja delovnih odnosov, od štednje materiala in potrošnega blaga, kakor tudi od povečanja osebne odgovornosti, reda in discipline v podjetju. Od teh načel in nalog pa je pogojena tudi notranja razdelitev narodnega dohodka in boljši materialni pogoji za delovnega človeka.

KANTINE, PREVOZI IN ŠE KAJ

V smislu te politike moramo kritično in konstruktivno obravnavati nekatera aktualna vprašanja, ki so bila zlasti poudarjena na zborih volivcev, predvolilnih zborovanj in nedavnem zborovanju članov ZK v mesecu novembru. Vsekakor je zanimivo zborovanje članov ZK, ki delajo v

organih delavskega in družbenega upravljanja. Na zborovanju sta bila navzoča tudi tov. Stane Kavčič in sekretar Okrajnega komiteja ZKS Kranj tov. Franc Popit. Razprava je bila v nasprotju s tendencami skromnega poročila, ki naj bi služil kot osnova za razpravljanje. Resnici na ljubo povedano nima smisla, da še v naprej iščemo za lastne napake krivde in rešitve drugod. To ni način in cilj naše politike, predvsem pa je v nasprotju s težnjami delavskega in družbenega upravljanja. S perspektivno in programsko politiko o Občinskem ljudskem odboru in z dobrim gospodarjenjem v železarni lahko ustvarimo pogoje, ki bodo koristili delovnemu človeku pri njegovi ustvarjalnosti. Doslej smo ta odločilni činitelj — človeka v proizvodnji pa tudi izven podjetja — zanemarjali, ali pa smo si premalo prizadevali, da bi mu ustvarili boljše delovne in življenjske pogoje. Vzrok temu je tudi napačno pojmovanje nalog občinskega ljudskega odbora, češ da je skrb za delovnega človeka izven podjetja izključno zadeva občine. To se pravi, da nima družbeno okolje, v katerem se človek v prostem času giblje in živi, ničesar skupnega s proizvodnjo, da ne govorimo o psiholoških motivih in razpoloženju delavcev za večjo in boljše proizvodnjo še posebej.

Kot primer nam služi razprava na zasedanju CDS naše železarne v letu 1956, ko je šlo za prodajo odvisnih kamionov. Zaključek se je glasil približno takole: za proizvodnjo potrebujemo 3 kamione, medtem ko ostala dva lahko prodamo. Vmes smo slišali glasove v tem smislu, da bi vse obdržali, ali pa, da bi dva kamiona služila potrebam in uslugam delavcev, ki v prostem času in z lastnimi sredstvi zidajo hiše. Drugi so zopet hoteli, da bi jih odstopili trgovski mreži, z namenom, da si zagotovimo boljše in cenejšo preskrbo itd. Toda zmagala je »avtoriteta«, ne pa pametni predlogi, to pa kaže na slab odnos oziroma vlogo delavskega upravljanja. Z drugo besedo bi rekli: proizvodnja potrebuje kamione in ljudi. Kaj potrebujejo ljudje, ki ustvarjajo proizvodnjo, pa ni več življenjsko vprašanje železarne. Tam, kjer je podjetje

Vršič pozimi
— v ozadju
Prisojnik

Foto Jaka Čop

vsestransko sodelovalo z občino, razumelo svoje delavce, ni bilo vprašanja izrednih in namenskih prispevkov občini, da je ta lažje pa tudi boljje skrbela za splošno zadovoljstvo delovnih ljudi. Pri nas pa, kakor občutimo in vidimo v primerjavi z drugimi občinami, zaostajamo prav zaradi posledic take politike.

Tudi kantine so v našem podjetju kamen spodtike na vsakem koraku in upravičena zahteva delovnega kolektiva. Tu ne gre za materialne in finančne težave, marveč zgolj za malomarnost in nedoslednost uprave, ki v zlic prizadevanju sindikalne organizacije ni izpolnila svojih obveznosti in skrbi do delovnega človeka. To vprašanje sodi v podjetju med tisto vrsto uslužnostne dejavnosti, katere v merilu občine primanjkuje. Zlasti je potrebna mlečna restavracija, saj je to vprašanje že dlje časa v ospredju razprav na mnogih zborih volivcev. S sodobnimi in higiensko urejenimi kantinami bi to vprašanje delno rešili tudi za naše podjetje, zlasti s tem, da bi bile kantine založene razen s toplo hrano še z drugimi jestvinami in brezalkoholnimi pijačami. Seveda naj bodo cene zmerne in dostopne, ne pa le zadeva dobička.

Gre še za vrsto drugih vprašanj, predvsem za neurejeno razmerje prevoznih tarif delavcev, ki se vozijo na delo in z dela z avtobusi. Vprašanje je, ali naj sredstva, ki jih trošimo za avtobusne prevoze razširimo tudi na ostale upravičence, ki se vozijo z vlakom, ali pa omejimo prevoze samo na tista področja bivališč delavcev, ki so oddaljeni od ugodnih prometnih zvez. Sredstva, ki jih trošimo po sedanjih tarifah za prevoze, presegajo naše denarne možnosti. Vprašanje je tudi, ali bi ne bilo bolje iz teh sredstev nabaviti nove avtobuse za najnujnejše upravičence. Najbolj ugodna rešitev bi bila, da v okviru mestnega prevoznega podjetja povečamo osebni in tovorni avtomobilski park, ki ima z ozirom na gospodarski pomen lepo perspektivo. Za delavce, ki se vozijo z vlakom, pa je treba posredovati ugodnejše prometne zveze, zlasti pa je treba odpraviti zamude vlakov, ki presegajo že dlje časa mejo prometne discipline in točnosti.

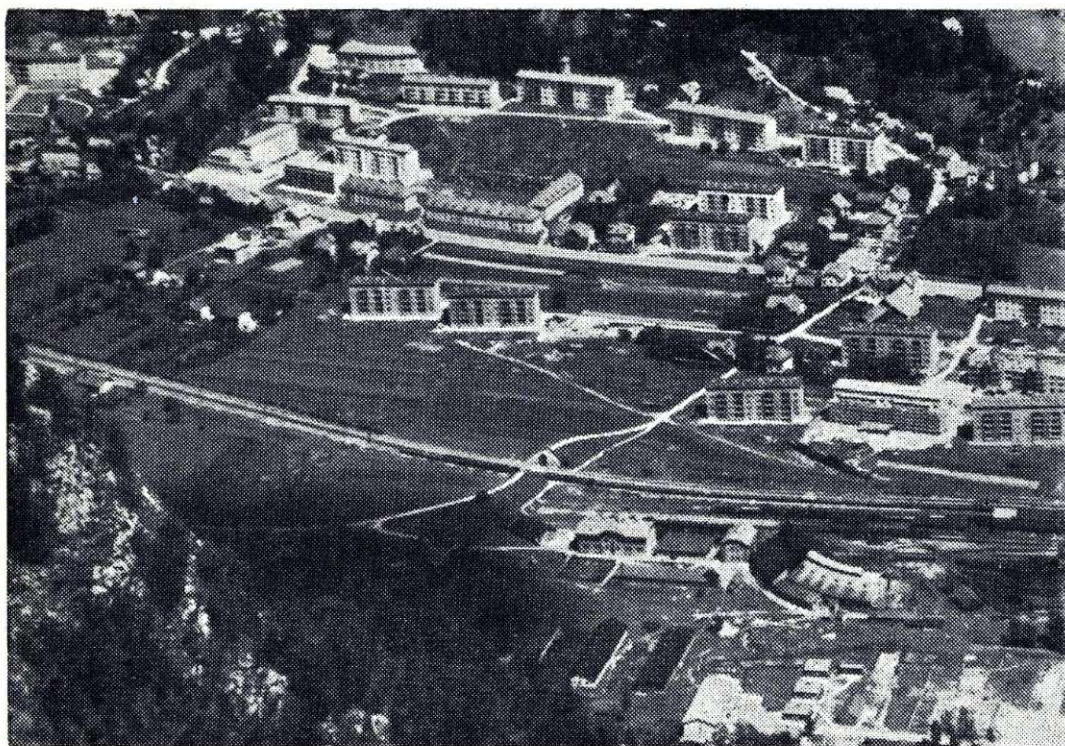
Z DENARJEM JE TREBA PAMETNO GOSPODARITI

Zdi se mi, da smo glede teh problemov premalo ali pa slabo in nesistematično postopali in jih reševali, zlasti preko organov delavskega upravljanja. Spriči pestre problematike iz tega področja, kamor sodijo tudi samski in počitniški domovi, menze in ostala uslužnostna dejavnost pa tudi družabno življenje naših delavcev, bi morala tako CDS kakor tudi sindikalna organizacija na širši osnovi in daljši perspektivi programsko obravnavati navedena pereča vprašanja.

Ustrezne rešitve ne bomo našli, če bo delo tudi v bodoče nenačrtno, ne da bi do problemov sproti zavzemali najboljša stališča s koristnimi zaključki. Tudi finančna in materialna sredstva niso koriščena namensko, v smislu predvidenega programa, kakor fond prostega razpolaganja in presežek dela. V okviru družbenega plana bi morali tudi ta sredstva planirati v smislu koriščenja in ne samo po globalu ustvarjenega dohodka. Praksa namreč kaže, da ta sredstva delimo sproti od zasedanja do zasedanja po predlogu finančne komisije v različne namene, seveda ne najbolj pametno za koristi delovnega človeka in družbenega standarda. Prav zato pa v naši železarni veliko grešimo, ker se precejšnja denarna sredstva trošijo dokaj negospodarsko, namesto da bi predstavljala dodatni delež občini za gradnjo stanovanj, komunalnih naprav in ostalih objektov, namenjenih športni ali kulturno-prosvetni dejavnosti. Prav spričo te politike zaostajamo za drugimi občinami, ki so v pogledu družbenega standarda zrcalo novega časa (Trbovlje, Celje itd.).

ZAPOSILITEV ŽENSKÉ MLADINE IN USLUŽNOSTNA DEJAVNOST NA JESENICAH

Že dlje časa se poraja misel, kako bi v občinskem merilu razvili obrtno in uslužnostno dejavnost. Ta ne zadošča potrebam industrijskega prebivalstva, medtem ko so usluge spričo pomanjkanja obrtništva sorazmerno drage. Najtežje je s kadri v nekaterih svobodnih poklicih, ker teh primanjkuje zlasti med moško mladino.

Na Plavžu raste veliko naselje. Po vojni zgrajenim stanovanjskim blokom se bodo pridružile 3 nove stolpnice, na ta način bomo delno rešili stanovanjski problem, ki nam na Jesenicah dela velike preglavice

Foto Jaka Čop

Usmerjanje mladine v nekatere deficitne poklice mora biti v prihodnje bolj načrtno, predvsem pa bo važna izbira poklica, ko gre za usodo človeka. Pri usmerjanju mladine v poklice ima ugodnejši položaj moška mladina, kar so potrebe v obrtništvu, trgovini ali industriji neizčrpne. Ženska mladina je v teh ozirih znatno prikrajšana, zaradi tega se poraja vedno večja brezposelnost kot težak socialni problem. Okoli dvesto brezposelnih delovnih moči ženskega spola čaka dan za dnem pred vrati Posredovalnice za delo. Analiza brezposelnih žena, predvsem pa ženske mladine kaže, da je večina teh nekvalificiranih. Med kvalificiranimi pa v glavnem najdemo šivilje in krojačice kot posledico prenasičenih poklicev, nenačrtnega usmerjanja ali izbire poklica, predvsem pa gre za pomanjkanje prostih učnih ali delovnih mest za žensko mladino.

Jeseniško občino obdaja poleg tega bolj pasivno kot aktivno agrarno okolje, zategadelj pritiska odvisna delovna moč tudi s podeželja v industrijo, ki je na Jesenicah glavni vir zaposlitve. Možnosti za zaposlitev žena v železarni so vedno manjše z ozirom na žensko fizično sposobnost in značaj podjetja. Kaj nam preostaja potem spričo te problematike? Ženi je nujno poiskati možnost zaposlitve, kajti njena enakopravnost in družbeni položaj zahtevata rešitev tudi tega vprašanja. Z razširitvijo obrtne dejavnosti, ustanovitve gospodinjskega izobraževalnega centra, dalje ročne obrti, predvsem pletilstva, čipkarstva in z izdelki ženske in otroške konfekcije, poleg še mnogih uslug za samske delavce, moremo še najbolj uspešno zagotoviti tudi naši ženi boljšo prihodnost. Med ugodno rešitev problema na splošno sodi tudi ustanovitev kovinsko-galanterijskega podjetja z izdelki za široko potrošnjo. Na ta način bi koristno služil odpadni material kot surovina, ki ima danes ceno starega železa.

V zvezi s to perspektivno politiko je lahko železarna najodločilnejši činitelj pri razvoju in razširitvi ostalih panog gospodarske dejavnosti na področju naše občine. S finančnimi in materialnimi sredstvi, poleg številnega kadra različnih svobodnih poklicev, ki so zaposleni na raznih delovnih mestih, ima železarna neizčrpne možnosti, da s konkretnimi dejanji misli na svojega delovnega človeka. Ne smemo namreč pozabiti, da skoraj 90% uslug služi delavcem in uslužbencem ali vzdrževanju jeseniške železarne. Potem je razumljivo, da ne moremo ločiti občine od železarne, ker so te vezi neločljive med seboj, predvsem v življenjskem interesu železarne same.

Spričo teh vezi in skupnega interesa ne moremo dopustiti, da bi bila kadrovska politika nekaj nasprotnega v razvoju obrtništvu in uslužnostne dejavnosti. Znano je, da ima železarna bogat kapital kadra, ki se je iz svobodnih poklicev odločil za prekvalifikacijo v metalurške poklice. Če analiziramo stanje kadra na področju obrtništvu, trgovine in ostale uslužnostne dejavnosti, ugotovimo, da tega vedno bolj primanjkuje prav v škodo te panoge našega gospodarstva. Dobrih kadra v železarni izven teh poklicev ne pomeni toliko za proizvodnjo, kolikor more odločilno vplivati in koristiti v uslužnostni dejavnosti. Vzdrževanje delovnega človeka z vsemi uslugami, ki jih potrebuje za življenje, niso manj važne, kot je vzdrževanje strojev za proizvodnjo. Kdo bo potem skrbel za delovnega človeka, če ne mi sami? Kdo bo skrbel za naše družine? Da vprašanje šol, bolnišnic in ostalih javnih ustanov ne omenjamo, ki so ravno toliko važne kot človek v proizvodnji. Dokler bo kadrovska politika v tem oziru tako ozka in sebična, toliko časa bo naš delovni človek še vedno prikrajšan na materialnih dobrinah in uslugah družbenega standarda. Zaradi te politike je vsako prizadevanje pri usmerjanju mladine v poklice brez uspeha in koristi, če ta po končani učni dobi zapušča svoj poklic. Naj bo misel na človeka širša, tudi izven oqraj naše železarne, vseovsod, kjer živi naš delovni človek. Vzgoja kadra in ljubezen do poklicev pa naj bosta rezultat načrtno in ekonomske kadrovske politike v interesu skupnosti.

STANOVANJA, TRŽNICA IN SPOMENIK ŽRTVAM NOB

Na področju politike občinskega ljudskega odbora pa zadevamo na druga problematična vprašanja. Skromna proračunska sredstva še daleč ne zadoščajo potrebam ljudskega odbora. Zategadelj mora biti delitev teh sredstev dejansko skrbno in ekonomsko preračunana. Občinski ljudski odbor je sicer imel pri razdelitvi teh sredstev program v merilih družbenega plana za tekoče leto. Razdelitev teh sredstev pa ni bila najbolj preudarna in »perspektivna«. Da je na Jesenicah in okolici pomanjkanje uslužnostne dejavnosti, da je industrija enostransko razvita, da imamo pasivno agrarno okolico, da je pomanjkanje trgovin in skladišč, komunalnih naprav in drugih objektov, vse to je dobro znano in ni treba tega posebej poudarjati. Pomanjkanje stanovanj pa sodi na prvo mesto v tej problematiki. Zaradi tega je potrebno, da v okviru politike Občinskega ljudskega odbora sestavimo okvirni perspektivni program, ki bo seveda odvisen od proračunskih sredstev pa tudi od izrednih virov železarne in ostale dejavnosti. Kolikor gre za izboljšanje družbenega standarda, sem prepričan, da bodo kolektivi v razumevanjem podprli tako politiko. Tu mislim predvsem na povečanje stanovanjskega sklada, da bi tako s pospešeno stanovanjsko gradnjo postopoma odpravili stanovanjski problem. Seveda je potrebno, da rečemo nekaj besed tudi o tem, koliko je pametno in pravilno, da v sedanjih stanovanjskih razmerah dopuščamo še nadaljnje rušenje obstoječih stanovanjskih zgradb. Sodim, da sedaj ni čas za to, da bi na eni strani prispevali stanovanjski gradnji, po drugi strani pa rušili obstoječe stanovanjske zgradbe. Stanovanjski sklad je manjši zaradi razširitve administracije, ker pa je bolj stvar pomisleka kot pa nujnosti. Praksa kaže, da je to bolj zadeva sistema in organizacije dela v podjetju, ki ne izhaja kot rezultat zakonitega proizvodnega procesa ali ekonomskega računa. Menjava vodstva pogosto povzroča take posledice, kar pomeni v dosedanjem primeru sistem prehajanja od decentralizacije k centralizmu, ali likvidacijo prejšnjega sistema.

Poleg še mnogih drugih vprašanj postavljajo volivci na zborih volivcev tudi zahtevo, da se zgradi na Jesenicah nova tržnica. Še bolj kot tržnico pa potrebujemo skladišča za poljske pridelke in za druge življenjske potrebščine, katerih trgovska mreža na Jesenicah nima. Kaj nam potem koristi tržnica, ko pa ta nima aktivnega agrarnega zaledja in je vsa preskrba odvisna skoraj od dnevnih količin potrošnega blaga! Zaradi tega je blago na Jesenicah vedno dražje, ker je nabava blaga odvisna od dnevnih cen, ne glede na letni čas. Ljudi na Jesenicah verjetno ne zanima toliko moderna tržnica, kakor pa cene in kakšna je izbira blaga. Če bomo naši trgovini ustvarili ustrezne pogoje, predvsem pa skladišča in ustrezne lokale, potem sem prepričan, da ne bo tržnica najbolj aktualno vprašanje. Bolj kot tržnica so potrebne hladilne naprave in prostori za mlečne in mesne izdelke, sadje in zelenjavo. Z majhno adaptacijo obstoječe ledarne bi najceneje in uspešno rešili tudi ta problem.

Tu omenjam le nekaj problemov, s pripombo, da obstajajo še drugi, ki so lahko skromna ali pa prevelika zahteva našega delovnega človeka. Vendar bomo uresničili naše želje le tedaj, ko bomo tudi z lastnim prizadevanjem pripomogli, da bo vrsta objektov od šol, kopalnišč, igrišč in kulturnih domov krasila naše družbeno življenje. Tu sem sodi tudi spomenik žrtvam NOB kot osrednji simbol; mi smo dolžni, da storimo vse, kar je v naši moči in to za vsako ceno.

V znamenju teh plemenitih nalog bo našel občinski zbor in zbor proizvajalcev najboljšo pot, ki bo vodila k povečanju proizvodnje in narodnega dohodka za blaginjo delovnega človeka.

B. B.

NA OBISKU

pri predsedniku ObLO Jesenice tov. Trevnu

Ob izvolitvi novega predsednika ObLO Jesenice, je tov. Treven Franca obiskal sodelavec našega lista in mu zastavil nekaj vprašanj.

1. Vprašanje: V čem mislite, da so vzroki in težave glede preskrbe prebivalstva s kmetijskimi pridelki in kje je iskati vzroke visokih razlik med kupnimi in prodajnimi cenami?

Tovariš predsednik kako mislite, da bi na Jesenicah v doglednem času odpravili omenjene slabosti in težave?

Odgovor: Jesenice, kot industrijsko mesto še vedno niso v zadostni meri preskrbljene s kmetijskimi pridelki in to iz naslednjih razlogov:

1. Nimajo pravega zaledja za hitro intervencijo na trgu,

2. monopolni položaj edinega podjetja s sadjem in zelenjavo,

3. preemajhna aktivnost kmetijskih zadrug za povečanje kmetijske proizvodnje v neposredni okolici mesta.

Visoke cene kmetijskih pridelkov niso samo lokalni problem, temveč je to splošni problem, ki ga bo treba reševati v celotnem našem gospodarstvu, seveda pa bo potrebno načeti to vprašanje tudi v lokalnem merilu. Razlika med kupnimi in prodajnimi cenami pa je posebno vprašanje posameznih podjetij, predvsem od njihovih režijskih stroškov, ki so odvisni od krajsih prevozov do potrošnega centra, pravilne organizacije odkupa in konkurence. Poleg tega bi mesto potrebovalo skladišča za kmetijske pridelke, da bi v času, ko so isti na ponudbi na trgu, z vskladiščenjem omogočilo normalno preskrbo potrošnikov.

V bližnji bodočnosti bo treba to vprašanje reševati konkretno. Predvsem bo treba zgraditi odgovarjajočo tržnico, primerna skladišča, izboljšati promet s kamioni za hiter in nemoten prevoz blaga v potrošniški center, prav tako pa bo treba posvetiti več skrbi kmetijskim zadrugam pri njihovih naporih za večjo kmetijsko proizvodnjo in seveda same trgovske mreže na Jesenicah.

2. Vprašanje: Kaj bi spričo vedno večjih potreb prebivalstva, katerih rešitev je prav v razširjeni komunalni in obrtno uslužnostni dejavnosti, morali na Jesenicah po Vašem mnenju napraviti za rešitev tega vprašanja in kakšna je zamisel občinskega ljudskega odbora?

Odgovor: Teh potreb je veliko. Tudi tu bo moral Občinski ljudski odbor zavzeti določeno stališče, mislim za konkretno reševanje posameznega problema. V okviru razpoložljivih sredstev in pa sodelovanja posameznih gospodarskih organizacij se bodo te stvari lahko postopoma reševale, seveda pa ne smemo militi, da je to možno že danes ali jutri. Zaradi tega bodo morala biti določena finančna sredstva v proračunu ali družbenih investicijskih skladih, s katerimi se bodo razširjale že obstoječe obrtno uslužnostne dejavnosti, ali pa ustanovljale nove delavnice. Tu je treba predvsem misliti na prostor, pa tudi na kader, ki nam ga zelo primanjkuje v tej dejavnosti. Kljub temu, da so nam potrebe po razvoju poznane, bo potrebno, da bo ljudski odbor preko svojih svetov reševal vse te stvari le po določenem planu razvoja za nekaj let naprej. Smatram, da je treba vsako razvijanje obrtno uslužnostne dejavnosti temeljito proučiti, kako na najboljši način rešiti vprašanje prostorov in kje dobiti zadostna finančna sredstva ter ustrezne kadre.

3. Vprašanje. Z ozirom na vedno večji prirastek šolobveznih otrok in pri tem upoštevač dejstvo, da se bo izgradnja nove šole končala šele v l. 1961., kako mislite tov. predsednik, da bi rešili vprašanje šolskih prostorov v tem razdobju kakor tudi v ostalih krajih naše občine?

Odgovor: Na Jesenicah je za osemletki na razpolago 6 učilnic v lastni stavbi, 3 učilnice pa v bivših otroških jaslih, 9 oddelkov je v stavbi gimnazije, kjer imajo dve učilnici za celodnevni pouk in 3 učilnice za popoldanski pouk. Da se zagotovi nemoten pouk do dogratve novih osemletk, je potrebno izprazniti dvoje stanovanj v dosedanjem šolskem poslopju in jih preurediti za učilnice.

Tako bi rešili vprašanje šolskih prostorov do izgraditve osemletk v l. 1961., seveda pa bodo nekateri oddelki imeli pouk še vedno v treh izmenah.

Za ostale kraje v naši občini pa predvideva desetletni program ObLO naslednje gradnje in adaptacije: v Kranjski gori bo potrebno v nadaljnjih štirih letih razširiti sedanje šolsko poslopje ali pa zgraditi novo. Prav tako bo treba na Dovjem, kjer imajo le tri učilnice, nujno skrbeti za zidavo nove šole. Na Kor. Beli je spričo porasta prebivalcev potreba po šolskih prostorih tako velika, da bo že z novim šolskim letom treba pridobiti eno učilnico več in naslednje leto še dve. Tako kot na Dovjem bi morali zgraditi do l. 1961 novo šolsko poslopje z najmanj šestimi učilnicami. Tudi Blejska Dobrava terja povečanje šolskih prostorov za dve učilnici. Za nekaj let bo rešeno vprašanje šolskih prostorov v Žirovnici z izgradnjo prve etape nove osemletke.

Iz dejavnosti ObLO Jesenice

Izvoljeni so predsedniki novih Svetov pri ObLO Jesenice.

Oba zbora novoizvoljenega občinskega ljudskega odbora sta se doslej zbrala na 2 sejah. Za predsednika ObLO Jesenice so izvolili tov. Franca Trevna, za podpredsednika pa tov. Dušana Stareta.

Na 2. redni seji so izvolili nove Svete, kakor tudi člane odborniških komisij. Zaradi preobširjenosti objavljamo le imena predsednikov novoizvoljenih svetov:

1. Nahtigal Viktor, predsednik Sveta za splošno upravo in notranje zadeve;
2. Lazar Jože, predsednik Sveta za blagovni promet;
3. Komljanec Anton, predsednik Sveta za industrijo in obrt;
4. Božič Alojz, predsednik Sveta za komunalne zadeve in gradnje;
5. Košir Jože, predsednik Sveta za turizem in gostinstvo;
6. Zajc Lojze, predsednik Sveta za prosveto in kulturo;
7. Peternel Ivan, predsednik Sveta za šolstvo;
8. Knific Jože, predsednik Sveta za telesno vzgojo in šport;
9. Verdnik Janko, predsednik Sveta za zdravstvo;
10. Vozelj ing. Žarko, predsednik Sveta za kmetijstvo in gozdarstvo;
11. Žen Valentin, predsednik Sveta za socialno varstvo;

12. Berce Albina, predsednik Sveta za varstvo družine;
13. Tepina Franc, predsednik Sveta za družbeni plan in finance;
14. Brun Berti, predsednik Sveta za delo in delovna razmerja.

SKLEPI

6. rednega zasedanja Delavskega sveta, ki je bilo dne 22. novembra 1957

1. Delavski svet je vzel na znanje poročilo o finančnem poslovanju za dobo 9 mesecev, katerega je podal tov. Ravnik, dir. gosp. rač. sektorja in pregled finančnega stanja podjetja, katerega je podal predsednik finančno ekonomske komisije tov. Komljanec.

2. Delavski svet naroča Upravnemu odboru in Upravi podjetja, naj poiščeta najboljše rešitev v zvezi prevozov delavcev. Izvrši naj se izračun ali je boljše, da prevoze plačujemo Transturistu, ali da si sami nabavimo potrebne avtobuse in te prevoze sami izvršujemo.

3. Delavski svet se strinja s predlogom finančno ekonom. komisije, da se kolektivu Železarne Jesenice izplača akontacija na dobiček v višini 50% osnovne plače. Za delitev pridejo v poštev sledeči delavci in uslužbenci:

a) vsi, ki so bili v službenem razmerju v času od 1. 1. do 30. 9. 1957;

b) novosprejeti v času od 1. 1. do 30. 6. 1957 so upravičeni na odgovarjajoči delež dobička, če so ob izračunu dobička (25. 11. 1957) še v službenem razmerju.

Neopravičeni izostanki od I. do vključno IX. 1957 zmanjšujejo znesek dobička po lestvici, navedeni v Tarifnem pravilniku ZJ. Nedeljski neopravičeni izostanki se ne upoštevajo pri zniževanju.

Osebe, ki so brez odpovedi prekinile službeno razmerje v letu 1957, ne pridejo v poštev pri delitvi.

Osebe, ki so postale invalidi v letu 1957, prejmejo tarifno postavko pred invalidnostjo.

Dobiček se izračunava po osnovni tarifni postavki rednega delovnega mesta v mesecu septembru 1957. Izplačilo naj se izvrši 27. 11. 1957.

4. Delavski svet se strinja s predlogom, da se izplača MIS nagrada v višini 50% osnovne tarifne postavke.

5. Do prihodnjega zasedanja naj Uprava podjetja predloži Delavskemu svetu dokončno stališče o upravnem položaju Metalurške industrijske šole.

6. Iz fonda svobodnega razpolaganja se odobri: a) din 3,625.000.— kot odškodninski zahtevak za tov. Alojza Pretnarja z Jesenic, s pripombo, da se v slučaju, če dobi podjetje sredstva za investicije izvrši prenos;

b) odobri se vsota 210.000.— kot povračilo študentskega podjetja Djuro Djakovič za ing. Vlada Šketa, ki se potem zaposli v nešem podjetju in skleni delovno pogodbo za dobo 5 let;

c) odobri se posojilo din 550.000 din za nakup dveh normalotirnih voz in dveh elektromotorjev za aparaturu za določanje prahu v plavžnem plinu. Ta vsota se izplača začasno iz fonda svobodnega razpolaganja in se prenese v januarski program amortizacijskega fonda;

d) odobri se 1,436.180 din za nabavljeni avtomobil in opremo prostorov Udruženja v Beogradu s pripombo, da naj se v bodoče taki izdatki krijejo iz članarine, katero plačujemo Udruženju;

e) odobri se 1,000.000 din za povečanje sredstev za reprezentanco. Preje določena vsota je že izčrpana. Vzrok temu je več nepredvidenih delegacij, katere je bilo treba pogostiti.

7. Iz fonda dobička naj se odvede Sindikalni podružnici Železarne Jesenice 2,800.000 din za izlete delavcev, ki so bili izvršeni v tekočem letu;

8. Delavski svet sprejme predlog finančno ekonomske komisije, da nabavni oddelek Železarne Jesenice poišče ponudbe za izdelavo halj za nameščen-

ce v primerni kvaliteti in ceni. To naj pripravi do naslednjega zasedanja.

9. Delavski svet se strinja s povečanjem najetega investicijskega kredita za dograditev blokov in fasad v znesku 13.000.000 din, kakor tudi z najetjem začetne tranše posojila v znesku din 19,000.000 dinarjev za gradnjo stolpnic.

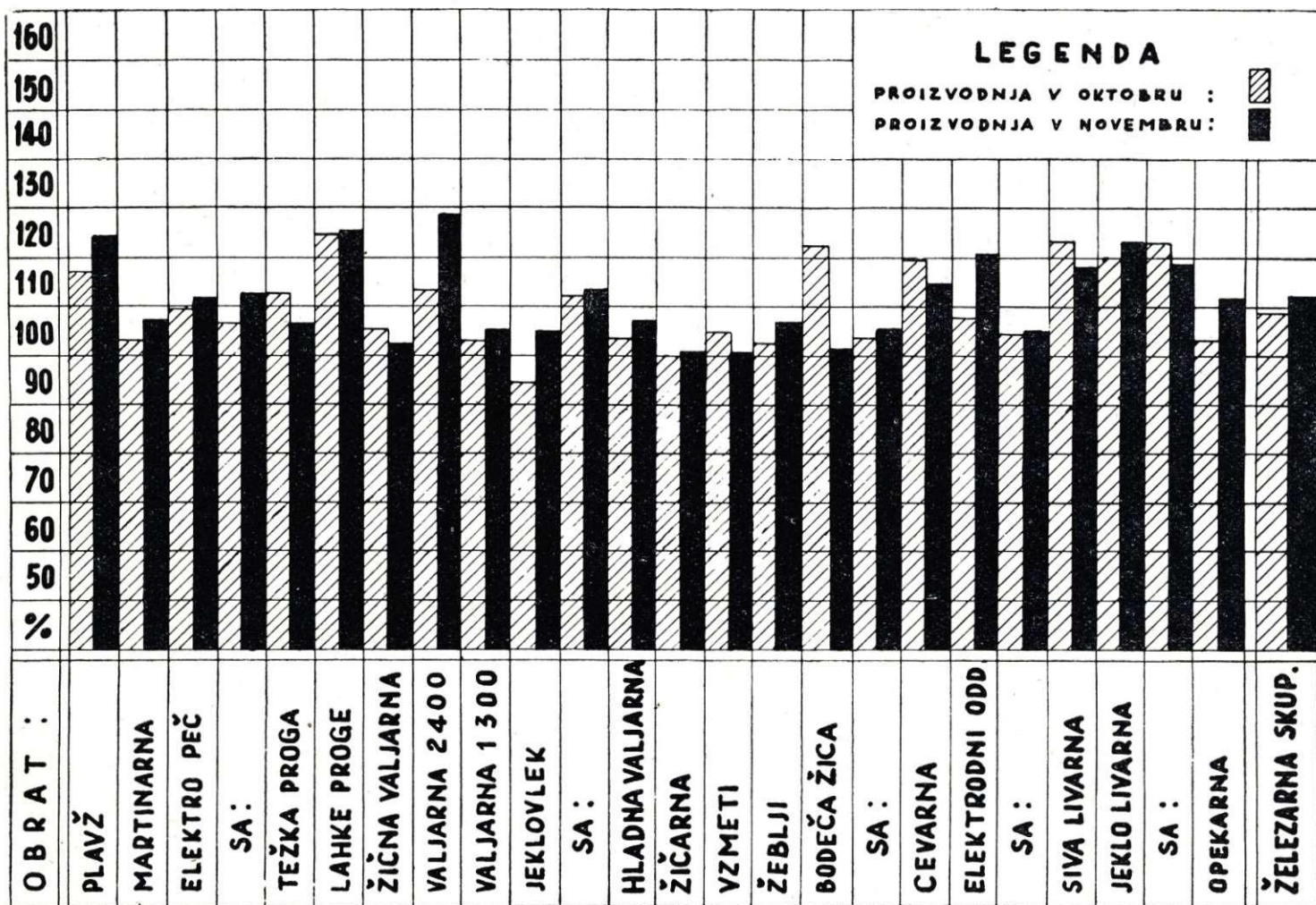
Pri najetju posojila za gradnjo stolpnic mora naše podjetje prispevati iz lastnih sredstev 5% kot soudeležbo. Ta vsota se nakaže iz fonda svobodnega razpolaganja.

10. Delavski svet potrjuje likvidacijo osnovnih sredstev, kakor so navedena v zapisniku komisije za vzdrževanje z dne 22. 11. 1957 od točke 1—6, kakor tudi prodajo osnovnih sredstev, navedenih v istem zapisniku pod toč. 1—2.

11. Dopis Okrajnega ljudskega odbora Kranj v zadevi zaključnega računa za leto 1956 — neizvršeni nalogi, odstopa Delavski svet finančni in ekonomski komisiji v nadaljnji postopek in rešitev. Komisija naj svoje ugotovitve poda na prihodnjem zasedanju.

12. Delavski svet pritožbi tov. Stanka Božiča ni ugodil in ostane odločba o odpustu, katero je izdalo disciplinsko sodišče, v veljavi.

Rezultati naše proizvodnje

Eden naših izdelkov v Železarni, brez katerega si ne more misliti izgradnje naše porušene domovine po osvoboditvi, so cevi. Uporabljajo se povsod zlasti pa so neobhodno potrebne pri gradnji stanovanj in industrijskih zgradb. V svojem obstoju je naša cevarna izdelala 122.000 ton ali (če spremeni-mo tone v dolžino) cca. 48.400.000 metrov cevi. Z izdelanimi metri cevi bi lahko obkrožili našo zemljo na ekvatorju 1,21 krat.

Cevarna je bila dograjena leta 1932. Sestoji se iz naslednjih oddelkov: varilnica cevi, vlačilnica cevi, izdelava spojk, pocinkovalnica cevi in lužilnica. Hala vlačilnice cevi (del sedanjega jeklovleka) je bila predelana iz nekdanje konjušnice, ki jo je rabila avstrijska vojska v prvi svetovni vojni. Skladišče gotove robe, pisarne in higienski prostori pa so bili dograjeni leta 1939.

Kot prvi sta bili stavljeni v obrat konec leta 1931 varilni progi št. 1 in 2 za varjenje cevi od 3/8" do 2". (Danes se dejansko vari na teh progah samo cevi od 21 do 35 mm, dočim se ostale dimenzije varijo na veliki varilni prog.) Velika varilna naprava z dvojno varilno progjo za varjenje cevi od 1" do 3" pa je bila postavljena v obrat leta 1932.

Način varjenja je strojno — plamenski (avtogenski) in je tehnično popolnoma zastarel ter se v svetu zlasti iz ekonomskih, to je konkurenčnih ozirrov, že dolgo nikjer več ne uporablja. Brez dvoma so sedanje varilne naprave v cevarni doslužile in je nujno potrebno najti zanje nadomestilo v tehnično dognani elektro-varilni napravi, ki se sedaj uporablja v svetu, obstoječim varilnim napravam pa čimpreje pripraviti mesto v tehničnem muzeju Rouardove graščine.

Komljanc Anton,
obratovodja cevarne

Naša cevarno

bo treba modernizirati

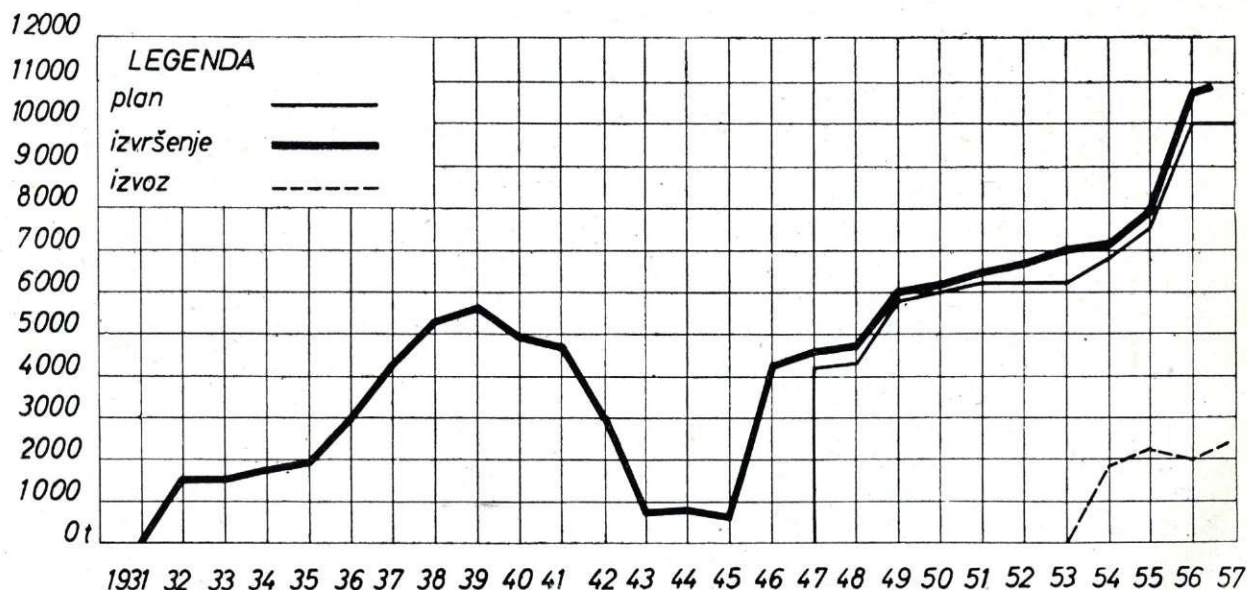
Kljub starim iztrošenim napravam pa kolektiv cevarne dosega v proizvodnji lepe uspehe. Proizvodnja raste iz leta v leto. Na 1. sliki vidimo rast proizvodnje od začetka obratovanja leta 1931 do danes.

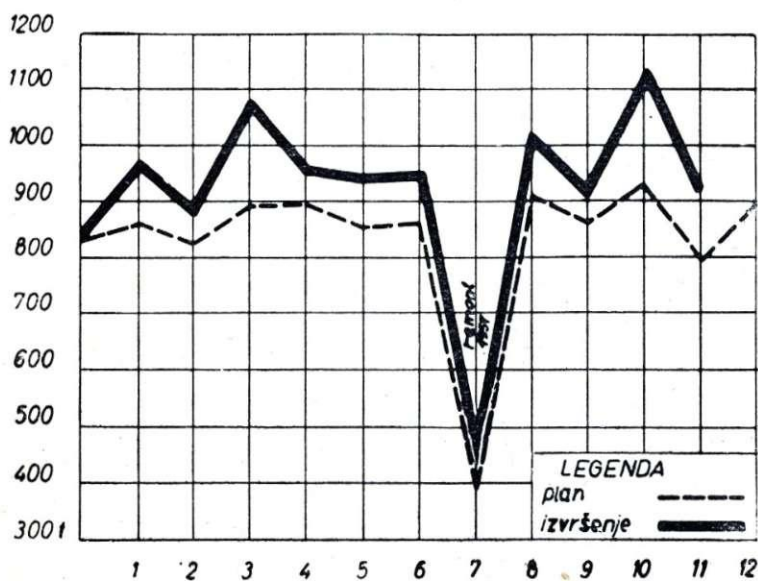
Diagram gotovih izdelkov od leta 1931 do 1957.

Iz diagrama proizvodnje razberemo naslednje značilnosti: Največja predvojna proizvodnja je bila v konjunktornem letu 1939, namreč 5640 ton. Najmanjša proizvodnja pa je zabeležena leta 1945, kar je razumljivo, saj je začela cevarna delno obratovati šele proti koncu leta. Od leta 1945 pa proizvodnja neprestano narašča in je dosegla 1956. leta 10.686 ton. (Prehod iz dvoizmenskega na troizmensko obratovanje!) Za leto 1957 pa vsi izgledi kažejo, da bo proizvodnja narasla nad 11.000 ton, to je skoraj 100% več kot leta 1939. Ta porast proizvodnje je bilo mogoče doseči le z največjim naporom in vestnim delom vseh delavcev tako v proizvodnji kot vzdrževanju. Pripomniti pa je treba, da je številka 11.000 ton letne proizvodnje maksimum, ki ga je mogoče doseči s sedanjimi varilnimi napravami cevarne.

Leta 1954 se prvič pokaže na sliki tudi diagram-ska črta izvoza.

Sl. 1.

Sl. 2 — Diagram dosedanjega plana po mesecih leta 1957.

Slika 2 nam kaže izpolnjevanje plana v tekočem letu 1957. Zanimivo je, da je obrat vse mesece presegal plan, kar kaže enakomeren porast storilnosti. Letošnji proizvodni plan je bil izpolnjen dne 23. 11. 1957.

Diagram storilnosti od leta 1952—1957.

Sl. 3 nam kaže storilnost, računano na enotno vrsto in delavsko uro od leta 1952. To leto je vzeto kot osnova za izračun storilnosti zaradi tega, ker je bilo od obstoja cevarne do takrat to leto najboljše glede storilnosti. Iz diagrama je viden porast produktivnosti v vseh letih, zlasti pa v letih 1955 in 1956, prav posebno pa v letu 1957. Produktivnost cevarne kot celote je od leta 1952 do leta 1957 porasla od 40.40 kg na 46.20 kg, to je za 5.80 kg ali 14.40%, računano na enotne vrste proizvodnje in delavsko uro. Iz slike je razvidno tudi rast storilnosti v posameznih oddelkih v istem razdobju. To je za kolektiv cevarne brez dvoma lep uspeh, če pomislimo, da ima popolnoma iztrošena osnovna sredstva in da ni bilo med tem časom na napravah nobenih tehničnih izboljšav, zato, ker niso možne.

Diagram izplena od leta 1939—1957.

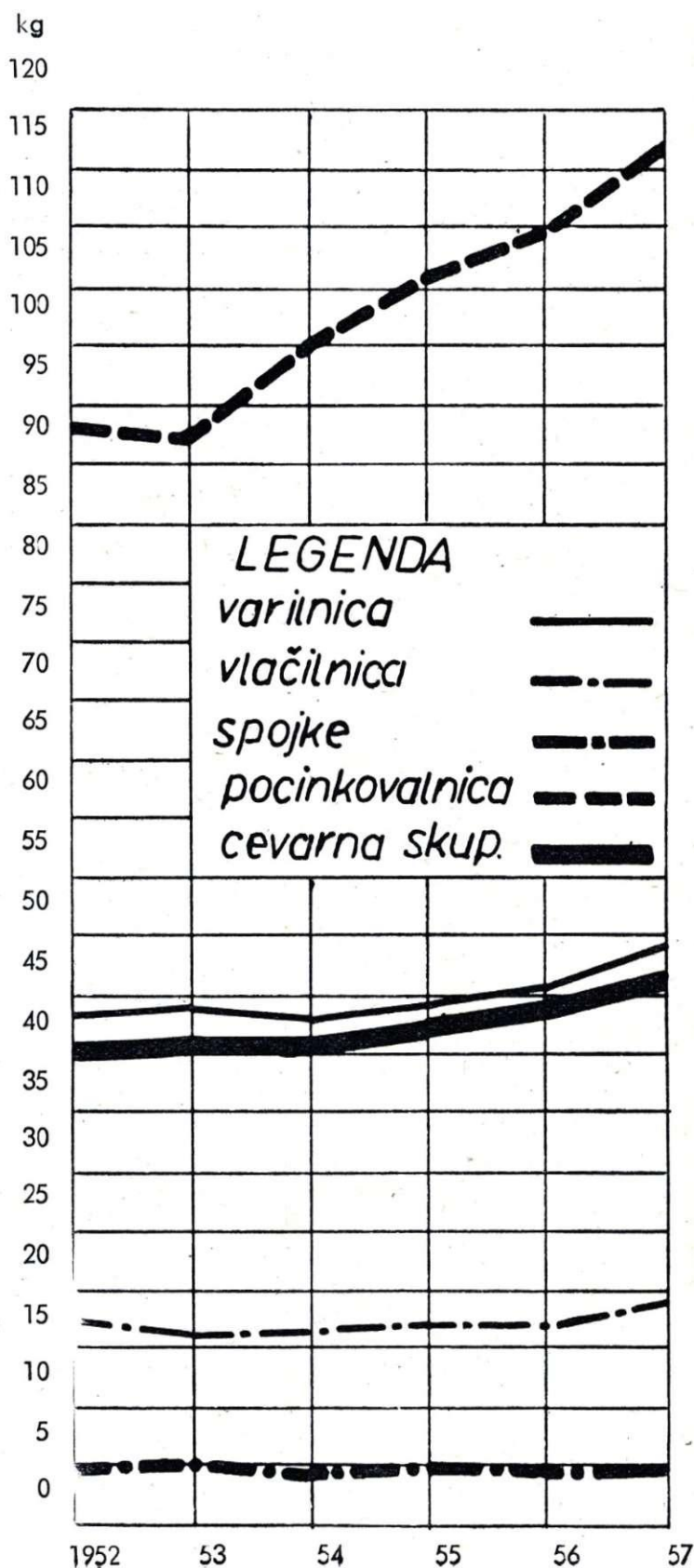
Sl. 4 prikazuje skupni izplen cevarne (to je varilnica—vlačilnica in spojke) in pocinkovalnice cevi. Za osnovo prikaza je vzeto leto 1939, kot najboljše predvojno leto, po osvoboditvi pa do leta 1947 dalje. Iz diagrama se vidi precejšen dvig izplena zlasti v cevarni do leta 1952, ki znaša 2.60%. Nato sledi rahel padec, ki gre na račun dviga kvalitete. Do leta 1952 se je namreč vse kvalitetne cevi nad dolžino 1 metra računalo v proizvodnjo, dočim se je po imenovanem letu pomaknila ta meja na 2 metra. V pocinkovalnici cevi ugotovimo dvig izplena v primerjavi z letom 1939 za 1.25%. Izplen tako v cevarni kot v pocinkovalnici cevi kaže ustaljenost in ni pričakovati večjih nihanj navzgor ali navzdol.

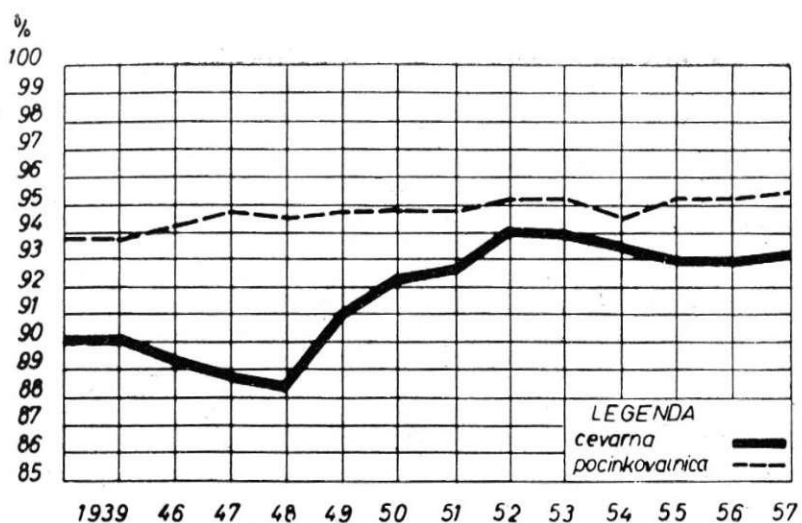
Iz vseh navedenih prikazov in izračunov so razvidni lepi uspehi, ki jih je dosegel in jih še vedno dosega kolektiv cevarne, kljub starim napravam.

Obstoječe naprave cevarne so se smatrale že ob samem spuščanju v obrat dejansko tehnično zasta-

rele. Že takratno vodstvo podjetja se je resno ukvarjalo z mislijo, čimprej modernizirati cevarno. Aktualno je postalo to vprašanje leta 1938. Izdelani so bili načrti za podaljšek sedanje cevarne za 90 metrov proti vzhodu. V načrtu je bila modernizacija strojnih naprav, to je prehod od plamenskega (avtogenskega) na električno varjenje cevi. Polcg tega je bila v načrtu izgradnje oddelka za nevarjene (manesman) cevi do 3". Ta oddelek naj bi stal ob sever-

Sl. 3.

Sl. 4.

ni strani cevarne, to je na prostoru, kjer sedaj stoji hala elektrodnega oddelka, gradbena in elektro delavnica. Žal je vse te lepe načrte preprečila druga svetovna vojna.

Prva leta po osvoboditvi zaradi manjkajočih denarnih oziroma deviznih sredstev ni bilo mogoče misliti na modernizacijo cevarne, ker so bila denarna sredstva nujnejša pri drugih investicijah. Vendar pa pri tem ne bo mogoče dolgo vztrajati zaradi stanja, v katerem se nahajajo naprave.

To pa zaradi tehnične zastarelosti, kar ima za posledico ekonomsko in konkurenčno nesposobnost, ter zaradi popolne iztrošenosti strojnih naprav.

Kakor že omenjamo so bile sedanje naprave že ob začetku samem tehnično zastarele. Če primerjamo še velikanski skok varilne tehnike v svetu v zadnjih petindvajsetih letih, potem more biti slehernemu jasno, da je treba nujno modernizirati našo cevarno. Pisec tega članka je imel letos na svetovnem kongresu varilne tehnike (obenem je bila tam tudi varilna razstava stanja sodobne varilne tehnike v svetu), ki je bil v Essenu v Zapadni Nemčiji, priliko razpravljati s strokovnjaki na področju varilstva predvsem o problemih, ki zadevajo cevarstvo. Varilna tehnika v cevarstvu je naredila nesluten skok. Če primerjamo brzino varjenja naših obstoječih naprav, ki znaša povprečno 2.5 m na minuto, z brzino varjenja modernih električnih varilnih naprav, ki dosegajo povprečne brzine 50 in celo 120 metrov na minuto in to mnogo kvalitetnejšem zvaru, potem nam mora biti jasna velika nemoč naših sedanjih naprav. Posledice se že jasno kažejo predvsem na svetovnem tržišču, kjer je konkurenca vssak dan večja. Naše cevi kvalitetno še nekako konkurirajo tujim, glede cene pa je konkurenca nemogoča in mora tako država regresirati podjetju razliko v ceni. Seveda je to z gospodarskega stališča nezdravo in tudi za daljšo dobo nevzdržno.

Nujno je, da naši odločujoči faktorji v podjetju resno razmislijo o modernizaciji cevarne in jo obravnavajo kot enega važnih proizvodnih členov Železarne Jesenice. Nikogar ne sme motiti trenutna plafonirana cena cevi, ki je nerealna in samo iz višjih gospodarskih razlogov upravičena. Bilo bi absolutno napačno v stanju, ki še vlada v našem gospodarskem sistemu, to je administrativno dolo-

čanje cen nekaterim važnim izdelkom v industriji, sklepati o tem, kateri izdelek je finančno rentabilen za neko podjetje. Cevarna v Železarni Jesenice ima vse pogoje uspešne rasti in konkurence na domačem in tujem tržišču, če bi jo modernizirali. Tradicija, strokovni kader in polizdelek na licu mesta — to so pogoji, ki jih ima malokatero podjetje. Zato bodo morali odločujoči faktorji v Železarni Jesenice dobro pretehtati navedeno, preden bodo izrekli odločujočo besedo.

Za modernizacijo cevarne bi bile v glavnem potrebne sledeče investicije:

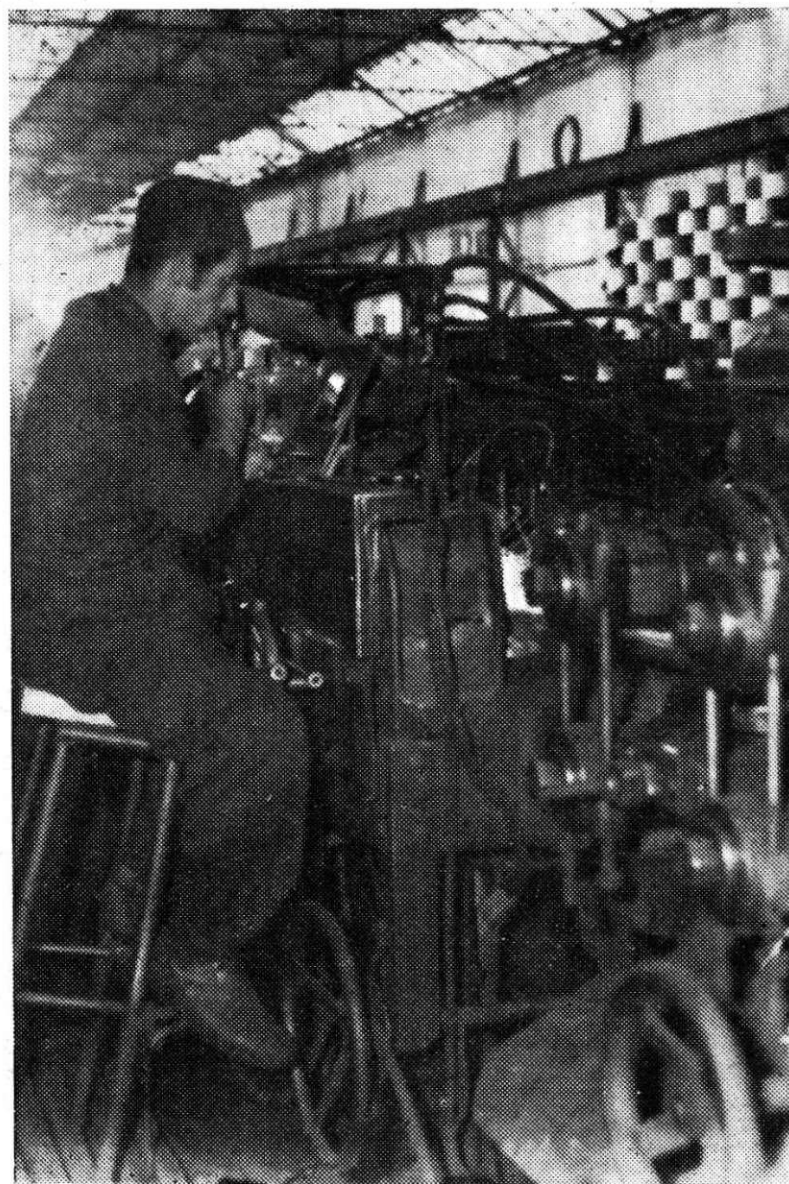
a) Podaljšati obstoječi jekleni del hale za že v načrtu predvidenih 92 metrov proti vzhodu, to je preko odprtega skladišča tračnega železa cevarne.

b) Nabava elektrovarilne naprave za visokofrekvenčno varjenje cevi od dimenzije 1/2" do —.

Vse ostale naprave, ki ne bi zahtevale posebnih investicij, pa bi se nabavile pozneje in to postopoma.

Z navedeno investicijo bi se cevarna modernizirala in bi bila tako konkurenčno sposobna, ne samo na domačem, temveč tudi na tujih tržiščih. Kolektiv cevarne upravičeno upa na navedene investicije in jih pričakuje. Upravičeno jih pričakuje od družbe zaradi tega, ker je v vseh povojnih letih dajal dragocene cevi, za obnovo svojih povsem iztrošenih naprav pa do sedaj še ni ničesar prejel

Pri delu v obratu Cevarna — Foto Torkar

Sedaj še nekaj besed o življenju kolektiva. Normativ obrata cevarne znaša 198 ljudi. Trenutno je zaposlenih 53 ali 28% mladincev in tako lahko rečemo, da je obrat z ozirom na kader mlad. Od pionirjev cevarne, to je od tovarišev, ki so zaposleni v cevarni od njenega obstoja do danes, jih je ostalo samo še šest in sicer:

Franc Berčič, delovodja v cevarni,
Stane Moderc, delovodja v cevarni,
Ignac Smolej, dninski delovodja pocinkovalnice
Franc Šket, dninski delovodja pocinkovalnice
Alojz Sodja, dninski delovodja vlačilnice cevi,
Viktor Vister, I. strojni varilec, ki bo drugo leto praznoval 40. letnico dela v železarni.

Člani delovnega kolektiva se udeležujejo v športu, predvsem v kegljanju, sankanju in smučanju in dosejajo v medobratnih tekmovanjih lepe uspehe. Posebno kegljači niso od muh, saj v medobratnih tekmovanjih stalno zasedajo eno od prvih mest. Tudi družabnosti ne manjka, kajti če je le mogoče, organizirajo izlete v naravo, kjer priredijo kulturni program in tudi zapojejo in zapelejo.

V kolektivu vlada resnično tovarištvo, ki se kaže v vsaki akciji, ki jo izvede sindikalni odbor za pomoč bolnemu ali socialno šibkemu tovarišu. Brez dvoma ta tovariška zavest in medsebojna povezanost članov kolektiva ni eden majhnih vzrokov za uspehe, ki jih dosega kolektiv pri svojem delu.

Dragocena napotila, ki jih kaže resno upoštevati

V soboto, dne 23. novembra 1957 je bila v veliki dvorani Delavskega doma na Jesenicah 10. redna letna skupščina Tovarniškega odbora sindikalne podružnice Železarne Jesenice. Skupščine se je udeležilo 148 delegatov iz vseh obratov Železarne, dalje sekretar okrajnega Komiteta ZKS, tov. Popit Franc, predsednik ObLO, tov. Treven Franc, sekretar občinskega Komiteja, tov. Ivan Saksida, sekretar TK ZKS Železarne Jesenice, tov. Markelj Slavko in predstavniki delovnih kolektivov: Rudnika živega srebra Idrija, Cinkarne Celje, Rudnika Trbovlje, Železarne Zenice in Raven na Koroškem, tovarne Prvomajska iz Zagreba in Litostroja iz Ljubljane. Skupščine so se udeležili tudi zastopniki uprave podjetja in organov delavskega upravljanja, kakor tudi predsednik republiškega odbora Sindikata rudarskih in metalurških delavcev, tov. Jože Pikel.

Poročilom o delu dosedanjega upravnega odbora je sledila živahna razprava, nato pa je bilo izvoljeno novo vodstvo sindikalne podružnice. Novoizvoljenemu odboru je bilo naročeno, da na podlagi poročil in razprave sestavi ustrezne zaključke, zbrani delegati pa so prisrčno pozdravili predlog, da se odpošlje predsedniku republiškega sveta Zveze Sindikatov Slovenije, tov. Janku Rudolfu, darilo — kip plavžarja in čestitko k njegovemu delovnemu jubileju.

Zaradi preobširnosti podanih poročil in razprave objavljamo l enekaj izvlečkov iz zaključkov oziroma sklepov letošnje skupščine, ki bodo novo izvoljenemu odboru dragoceno vodilo pri nadaljnjem delu.

Na skupščini so obširno obravnavali vprašanja, ki neposredno zadevajo delo pa tudi življenje naših delavcev.

Naša slika kaže delegate, ki so z zanimanjem sledili živahni razpravi na sindikalni skupščini

Foto Torkar

Eno teh vprašanj je prav gotovo naš plačni sistem, kajti znano je, da ni ravno najboljši. Ugovinjeno je bilo, da z ocenjevanjem delavcev in uslužbencev ni vse v redu, kajti dejstvo je, da se strokovni kader navadno višje ocenjuje, medtem kot nekvalificirani in polkvalificirani delavci dosežejo prvo in drugo, v najboljšem primeru pa III. stopnjo. Naloga sindikalnih odborov v nekaterih obratih naše Železarne bo, da temu vprašanju posvetijo več skrbi, dolžnost vseh nas pa je, da takšna vprašanja rešujemo bolj življenjsko in pravično.

Razumljivo je, da so na skupščini veliko govorili tudi o delu organov delavskega upravljanja, zlasti še o delu grupnih delavskih svetov. Brez dvoma bo moralo biti glede dela grupnih delavskih svetov več razumevanja, kajti dogaja se, da v marsikaterem obratu ne posvečajo zadostne skrbi delu teh organov. Slabo je bilo ocenjeno delo grupnega delavskega sveta Vzdrževalni obrati, ki se od svoje izvolitve letos spomladi pa do dneva, ko je zasedala letna skupščina sindikalne organizacije, ni sestala. Potrebna bodo navodila s strani centralnega delavskega sveta in upravnega odbora, pa tudi sindikalne organizacije bodo morale opraviti svoje delo na tem področju bolj uspešno kot doslej.

Skrb za delovnega človeka — je bilo vprašanje, o katerem so govorili vsi govorniki v razpravi na letošnji skupščini sindikalne podružnice. Tu je bilo govora o naših menzah in seveda kantinah, ki so na vsakem koraku kamen spotike. Ne bo odveč, če povemo nekaj besed na račun točenja piva v naših kantinah, kajti ni prav, da so bili zaradi nekaterih nediscipliniranih sodelavcev prikrajšani tudi ostali člani kolektiva.

Skupščina je določila tudi nekatere naloge ki jih bo treba izpolniti v prihodnjem letu glede oddihov in organiziranja izletov. Zlasti važno je, da se pravilno koristijo zmogljivosti počitniškega doma v Crikvenici. Nekoliko več pozornosti bo treba posvečati ureditvi doma in prostora okoli njega, pri komunalnem oddelku pa bi morali imeti osebo, ki bi vodila operativno dejavnost glede oddihov. Kakor že omenjeno, je bilo govora na letošnji skupščini o izletih, ki jih organizirajo sindikalni odbori in so med delavci tudi priljubljeni. Skupščina je bila mnenja, da naj se izleti organizirajo tako, da bodo udeleženci imeli priliko spoznati lepote naše domovine in zgodovinske znamenitosti. Kakor doslej, je treba tudi v bodoče organizirati obiske v našem opernem gledališču, zaželeni pa so seveda obiski razstav in drugih zabavnih prireditev. Naj ne bo izleta v bližnjo ali daljno okolico, kjer ne bi organizirali kulturnega programa ali športnega tekmovanja!

Z dosedanjo kadrovsko politiko ne moremo biti zadovoljni, pravtako tudi ne s politiko štipendiranja. Glede štipendij bo treba imeti bolj pravičen odnos. Skupščina je kritično ocenila dosedanje dodeljevanje štipendij zlasti še zato, ker sodelavci, ki obiskujejo TSS in mojstrsko šolo, ne prejemaajo štipendij, medtem ko se v enem samem primeru podeljuje štipendija v znesku 34.9000 din.

Hvaležna in zelo pomembna naloga sindikalnega odbora bo tudi ta, da pomnoži število članov, ki vplačujejo določeni znesek v fond samopomoči. Kakšne koristi lahko pričakujemo od tega fonda, je razvidno iz primera: Medtem ko smo v naši železarni vplačali v ta fond nekaj nad 90.000 dinarjev, so svojci dveh smrtno ponesrečenih delavcev prejeli v skupnem znesku 110.000 din.

To je nekaj nalog, ki jih bo treba v prihodnjem letu reševati z vso resnostjo; so pa še druge naloge prav tako važne in pomembne, kar pomeni, da bo izvoljeno vodstvo sindikalne organizacije v naši železarni imelo polne roke dela. Vse te naloge bomo uspešno izpolnili le, če bomo pri njihovem izpolnjevanju sodelovali vsi člani sindikalne organizacije v podjetju.

Načrt zakona o razdelitvi skupnega dohodka gospodarskih organizacij

V našem delovnem kolektivu se je v oktobru t. l. veliko razpravljalo o „Načrtu zakona o razpodelitvi dohodka gospodarskih organizacij“. Ta načrt te dni obravnava Ljudska skupščina FLRJ — zato je prav, da o njem napišemo še nekaj misli.

Dosedanja delitev dohodka gospodarskih organizacij je bila vsako leto z uredbami predpisana. Ta delitev do sedaj ni bila enotna za vse gospodarske organizacije, rudarska je bila podobna trgovini, industrijska zopet drugačna itd., skratka instrumenti niso bili uglaseni za vse organizacije enako. Poleg različnih meril pri delitvi dohodka gospodarskih organizacij je vedno nastopalo še dejstvo, da so se instrumenti menjali letno in večkrat tudi z veljavnostjo za nazaj. To je povzročalo gospodarskim organizacijam težave pri njihovem razvoju, ker nikoli niso pravočasno vedele, koliko od doseženega dohodka bo pripadalo družbi in koliko bo ostalo podjetju. Osnutek novega zakona o delitvi skupnega dohodka bo v tem pogledu postavil trdne osnove. Novi zakon ne pozna več različnih delitev dohodka. Za vse enako torej in — kar ima tudi velik pomen — veljal bo za daljšo dobo.

Razumljivo je, da se dohodek, ki ostane podjetju, ko pokrije stroške za material, amortizacijo, obresti od prodanega blaga, deli na družbo in gospodarsko organizacijo. Ključ za delitev dohodka (po odbitku proizvodnih stroškov) je razmerje minimalnih plač napram zmanjšanemu dohodku za minimalne plače. Na temelju tega razmerja, ki pravzaprav predstavlja „rentabilnost“ gospodarske organizacije, je izdelana posebna skala, ki določuje, koliko od dohodka ostane podjetju in koliko dobi družba.

Omenjene „minimalne plače“ znašajo 80% od osnovnih plač po tarifnem pravilniku. Te minimalne plače so obenem zajamčene plače — te mora dobiti vsak član gospodarske organizacije, neglede na to, ali njegova organizacija ustvarja dohodek ali ne.

Iz dohodka, ki ostane gospodarski organizaciji, se izplačujejo plače in formirajo skladi podjetja. Novost v zakonu je, da so predpisane samo minimalne plače, medtem, ko višina plač ni odmerjena. Kolektivu bo dana vsa možnost, da bo v okvir doseženega dohodka sestavljal tarifni pravilnik, s katerim bo reguliral svoj plačilni sklad. Da pa plače ne bodo ušle preveč v višino, je predvideno v novem zakonu obdavčenje plač. Osnutek predvideva progresivno davčno tablico, ki bo preprečila, da bi se plačilni sklad neupravičeno preveč dvignil. Novo za našega delovnega človeka bo tudi to, da bo po uvedbi novega zakona, slično kot sedaj rudarji, sprejel kosmati obračun svoji udeležbe pri ustvar-

jenemu dohodku. To se pravi, da bo v njegov zaslužek zajet tudi oni del zaslužka, ki ga bomo odvajali za socialno zavarovanje, stanovanjski sklad in davek na plače.

Novost v zakonu je tudi to, da ima v primeru, če se potruji, da z boljšo organizacijo dela, skrbnejšim ravnanjem z materialom in večjo storilnostjo doseže znižanje proizvodnih stroškov in s tem povečanje dohodka, gospodarska organizacija 30% posebne udeležbe, ki jo lahko po svoji uvidevnosti porazdeli na sklade. Nasprotno pa bodo morala podjetja, ki niso rentabilna, pa so dosedaj nekako korakala vzporedno s podjetji, ki so rentabilna, slej ko prej svojo produktivnost dvigniti, ker jim bod osicer ostale samo 80% plače.

Naš delovni kolektiv pozdravlja novi zakon o delitvi celotnega dohodka gospodarskih organizacij, ker vidi v njem velik korak naprej v izgradnji našega gospodarskega sistema. Ravnik Stanko

Poročilo o obratnih nezgodah za mesec oktober

Obrat:	Nezgođe:						Izpad			
	smrtne		ostale		skupaj		%	dni	ur	v din
	m	ž	m	ž	m	ž				
Visoke peči	—	—	7	—	7	—	1,9	115	920	68.393.—
Martinarna	—	—	11	—	11	—	1,9	141	1128	83.855.—
Elektropeč	—	—	1	—	1	—	1,1	12	96	7.137.—
Javornik I.	—	—	11	—	11	—	1,6	219	1752	130.244.—
Valjarna 2400	—	—	2	—	2	—	0,8	22	176	13.084.—
Javornik II.	—	—	5	—	5	—	1,3	99	792	58.877.—
Javornik IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Žična valjarna	—	—	1	—	1	—	0,4	12	96	7.137.—
Jeklovlek	—	—	2	1	2	1	2,7	28	224	16.652.—
Predelovalni	—	—	4	1	4	1	0,6	168	1344	99.913.—
Cevalna	—	—	3	—	3	—	1,5	22	176	13.084.—
Elektrodni	—	—	—	—	—	—	—	11	88	6.542.—
Livarna	—	—	4	—	4	—	2,1	28	224	16.652.—
Šamotarna	—	—	2	—	2	—	1,0	25	200	14.868.—
Energijski	—	—	1	—	1	—	0,5	5	40	2.974.—
OTK	—	—	1	—	1	—	0,6	1	8	595.—
Mehanična	—	—	1	—	1	—	0,3	9	72	5.352.—
Konstruktivska	—	—	2	—	2	—	1,0	37	296	22.005.—
Elektrodelavnica	—	—	1	—	1	—	0,7	2	16	1.189.—
Gradbeni	—	—	6	—	6	—	2,9	49	392	29.141.—
Javornik III.	—	—	2	—	2	—	0,5	54	432	32.115.—
Promet	—	—	1	1	1	1	0,5	88	704	52.335.—
Transport	—	—	1	—	1	—	0,5	17	136	10.110.—
Garaža	—	—	—	—	—	—	—	14	112	8.326.—
Direkcija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pomožna služba	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Komunalni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
MIŠ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nabavni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kapitalna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupno:	—	—	69	3	69	3	1,0	1189	9512	707.722.—

Nezgod skupno: 72

„Hydor men ariston“ (Voda je najboljša) so govorili že stari Grki, ko so opazovali morske valove, ki so pljuskali ob sončno obalo; vodo, ki je kot dež in v potokih zalivala polja, sadovnjake in vinograde; vodo, ki je vir življenja in se pretaka v tkivih vseh živih bitij.

Voda je najbolj znana in najbolj razširjena spojina na svetu. Zavzema 365 milijonov km^2 celotne zemeljske površine ali 71%. Na kopno odpade 145 milijonov km^2 ali 29%. Grški filozof *Aristotel* jo je uvrstil med svoje štiri „osnovne elemente“: zemlja, ogenj, zrak in voda. Ko je postavil zakon: „Najbolj reaktivna je mokra materija“, je mislil na vodo in prav tako so napačno sklepali tudi stari Rimljani, ki so mislili, „da materija ne reagira, če ni raztopljena“. Tudi za drugega grškega filozofa *Talesa* je bila voda edini element, pramaterija sveta, zibelka življenja: „Voda je vse in v vodo se vse vrača“. Rimski filozof *Seneca* pa je dejal: „Če bi zgorel ves svet, bi ostala edino voda, a v njej bi ostale klice novega življenja.“

Velikanskega pomena je voda za vsa živa bitja. Človek, težak 70 kg, ima v sebi okoli 50 l vode ali 65%, ribe imajo v sebi 70–80% vode, jajca in meso 70%, krompir 80%, vino 90%, zelenjava pa celo nad 90% vode. Tudi mnoge rudnine vsebujejo kemijsko vezano vodo („kristalna voda“).

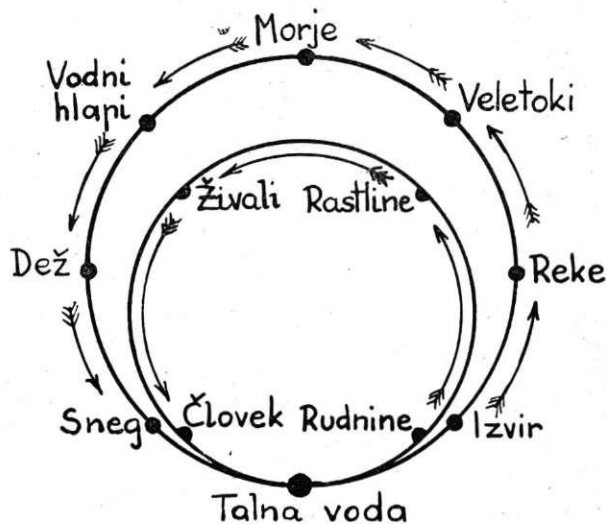
Tako razširjena in tako važna, poleg tega še tako enostavno zgrajena, je bila voda vseeno dolgo samo element in nerazjasnjena zagonetka.

Francoski kemik *Lavosier* je vedel že leta 1783 za sestav vode. Dokazal je, da se sestoji iz 2 plinov: kisika in vodika in da je na en utežni del vodika vezano samo 8 utežnih delov kisika. 1805. leta pa je francoski kemik *Gay-Lussac* razjasnil prostorninski odnos obeh plinov v vodi. Leta 1871 je angleški kemik *Cavendish* dokazal, da pri gorenju najlažjega plina, vodika, nastane voda.

Ozračje lahko sprejema 4 volumenske % vode v obliki pare in jo vrača pri spremembah temperature in pritiska v *tekoči obliki* (rosa, megla, oblaki, dež) ali pa v trdem stanju (ivje, sneg, toča).

Ko pade voda kot dež na zemljo, teče deloma kot *površinska* ali kot *podtalna* voda. Ker pa dež vpija pline in odnaša s seboj delce snovi iz zraka, je že v deževnici, posebno v prvi, ki pade na zemljo, precej prahu in plinov: ogljikovega dioksida, amonijaka, dušika, kisika itd. Izmed prirodnih vod je najčistejša deževnica, saj je prirodno prečiščena, vendar vsebuje kljub temu precej nečistoč, mikroorganizmov, blata in podobnega. Skozi razpoke prehaja v zemljo in se med zemeljskimi plastmi očisti, hkrati pa raztaplja trde snovi (apnenec, dolomit). Zato je talna voda desinficirana, ima precej ogljikove kisline, ki raztaplja apnenec, vsebuje nekaj železa in je precej trda, to se pravi, ima raztopljenih precej spojin kalcija in magnezija. V nasprotju s talno vodo pa ima površinska voda kisik, nima pa

ogljikove kisline in prav zaradi tega je rečna voda mehkejša od talne. Ko pride voda do nepropustnih plasti, se nabira in izbruhne na dan kot izvir. Iz izvira zraste potok, iz potokov reke, reke teko v morja ali jezera in vsa ta voda stalno izpareva, pare se dvigujejo, kondenzirajo in padajo spet nazaj na zemljo in ponavljajo isto krožno pot.

sl.1. Voda stalno ponavlja isto krožno pot

Kitajski filozof je takole opisal kroženje vode:

„Na katerikoli točki tega kroga lahko najdemo začetek in konec vodnega čudeža. Voda se lahko „začne“ na nebu ali v oceanu ali v trdi materiji.“

Izvore, ki vsebujejo večje količine trdnih snovi in plinov ter imajo včasih višjo temperaturo od navadne vode in so zdravilne, imenujemo *mineralne vode*. Po raztopljenih solih v vodi ločimo: *slane izvire* (s kuhinjsko soljo), *grenčice* (z magnezijevimi solmi), *žveplene izvire* (z žveplovodikom), *kisle izvire* (z ogljikovo kislino) itd.

Morska voda vsebuje povprečno 2,7% kuhinjske soli in skupaj okoli 3,5% vseh soli in med temi je v malih količinah 30 različnih elementov! Računajmo, da se v vseh svetovnih morjih nahaja čez 2 milijarde ton samo *urana!* V 1 m^3 morske vode n. pr. dobimo povprečno 20–30 kg soli, 1 kg magnezija, 57 gramov broma in nekaj miligramov zlata itd. Teh „nekaj“ miligramov zlata naraste v vseh svetovnih morjih na več milijonov ton, vendar je izoliranje iz morja nerentabilno.

Čista voda nima okusa, niti vonja in je v debelem sloju modre barve. Zmrzne pri 0°C, vre pri 100°C, in ima specifično težo 1. Led ima specifično težo 0,92 in zato plava na vodi. Ta lastnost je za prirodu ogromnega pomena, ker led ne pada na dno jezer in rek, ki bi sicer zmrznile v eno samo ledeno gmoto, ki bi se poleti raztopila samo na površini.

Če stoji voda, ki se ohlaja, popolnoma pri miru, jo lahko ohladimo precej pod 0°C (n. pr. celo do -35°C) in kljub temu ne zmrzne; lahko jo segrevamo tudi preko 100°C, pa ne zavre. Toda najmanjši pretres ali dodana snov povzroči trenutno zmrzovanje, oz. vrenje, včasih celo eksplozijo. Voda ima lastnost, da slabo prevaja toploto in elektriko. S pomočjo električne prevodnosti merimo tudi čistost vode. 1 mm³ popolnoma čiste vode ima isti električni upor, kot bakrena žica preseka 1 mm² in dolžine 15 milijonov km. Ta dolžina je enaka 40 kratni razdalji med zemljo in luno! Ze najmanjši sledovi soli ali plinov takoj povečajo prevodnost vode. Najgostejša in najtežja je voda pri +4°C (1 cm³ = 1 gr) t. j. takozvana anomalija vode. Od +4°C do 0°C, se voda tako razširi, da se ji prostornina poveča za eno enajstino (za cca 9%). Prav zaradi tega nam pozimi popokajo sodovi napolnjeni z vodo, če stoje na mrazu. Tudi stene v planinah se lomijo zaradi te lastnosti vode in to je eno izmed važnih delovanj. Reke nosijo odlomljeno kamenje s seboj, ta se tare, zaobljuje in pretvarja v prod, pesek in blato in reka ga na ravninah odlaga in ustvarja plodno zemljo. „Egipt je dar Nila“, so govorili stari Egipčani. Skozi stoletja voda spreminja obliko zemeljske skorje, nekje odnaša, na drugem koncu pa spet izravnava.

Voda je za našo zemljo začetek in konec. Kaj bi bilo, če na našem planetu ne bi bilo vode? Zemlja bi v približno 2 milijonih letih postala prah in pepel, če se ne bi voda vračala v obliki padavin. Podnevi bi bila na naši zemlji neznošna vročina, noči pa bi bile ledeno mrzle. Površino zemlje bi v milijonih letih prekrila debela kilometrski plast peska in prahu. Nebo bi bilo prazno, brez oblakov, ki zadržujejo žarčenja iz vsemirja. Nihče pa se zaradi tega ne bi jezil: na zemlji bi bilo namreč nemogoče sleherno življenje.

Trda voda.

Pod *trdo vodo* razumemo vodo z veliko množino mineralnih snovi, predvsem s solmi kalcija in magnezija, za razliko od one vode, ki teh snovi nima (n. pr. deževnica) in se imenuje *mehka voda*.

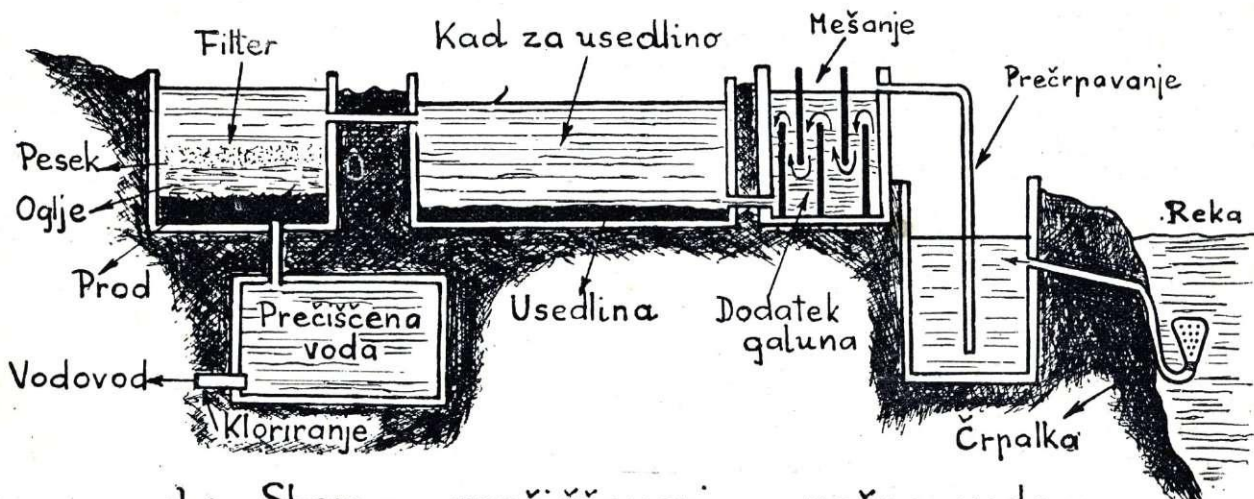
Bikarbonati kalcija in magnezija tvorijo *prehodno* (temporalno) ali *karbonatno trdoto*. *Stalno* (permanentno) ali *nekarbonatno trdoto* tvorijo razne soli (kloridi, sulfati itd.). Vsota obeh trdot je *celokupna* (totalna trdota). Trdoto označujemo in merimo s stopinjami, ki povedo, koliko miligramov kalcijevega oksida ali apnenca je raztopljenega v enem litru vode. V svetu uporabljajo različne enote: ena nemška 1^od ali 1 N^o stopinje pove, da je v enem litru vode raztopljeno 10 mgr kalcijevega oksida. Poleg *nemških* stopinj, ki jih rabimo pri nas, uporabljajo francoske (1^{of} = 10 mgr. apnenca), angleške (1^{oe} = 10 mgr. apnenca na 0,7 l) in ameriške stopinje. Za oceno celokupne trdote v nemških trdotnih stopinjah imssamo naslednjo tabelo:

zelo mehka voda	0 ^o d— 4 ^o d	precej trda	12 ^o d—18 ^o d
mehka	4 ^o d— 8 ^o d	trda	18 ^o d—30 ^o d
srednje trda	8 ^o d—12 ^o d	zelo trda	nad 30 ^o d

Za primerjavo različnih trdot je v tabeli podana trdota jeseniške pitne vode (vodovod) in še nekaterih drugih vod.

Vrsta vode	prehodna karb. trdota	stalna nekarb. trdota	celokupna trdota
Pitna voda	8.15 ^o d	1.06 ^o d	9.21 ^o d
Sava Rake-jez	7.66 ^o d	0.64 ^o d	8.30 ^o d
Prekuh. voda (kotel)	7.05 ^o d	0.95 ^o d	8.00 ^o d
Voda, omeščana s permutitom	0.18 ^o d	0.23 ^o d	0.41 ^o d

Pitna voda je najboljša, če je srednje trda, preveč trda voda pa je slaba za želodec. Slaba je tudi, če je zelo mehka (rečna voda) ali pa če nima ogljikovega dioksida, ki ji daje osvežujoč okus. Če nimamo izvirske vode za pitno vodo, lahko vzamemo rečno vodo, vendar jo moramo najprej mehanično in kemično očistiti vseh nečistoč (n. pr. z dodatkom galuna, ki pomaga, da se usedlina hitreje usede na dno), ter jo po potrebi obogatiti tako, da jo vodimo skozi plasti proda, apnenčevega peska, da postane trša, kot je bila in skozi plasti lesenega oglja, da jo razbarvamo.

sl. 2. Shema prečiščevanja rečne vode

Če pa sumimo, da so v vodi bolezenske klice, jo moramo dati prekuhati, ali pa desinficirati n. pr. s klorom (0,0002 mgr. na l). Včasih so za desinfekcijo uporabljali takozvane *Chamberlainove sveče*. To so bile posode iz neglaziranega porcelana, skozi katerega bakterije niso mogle prehajati.

Slabo lastnost trde vode občutijo zlasti gospodinjke, ki se lahko upravičeno jezijo, če morajo prati v taki vodi. Če namreč raztopimo milo v trdi vodi, n. pr. studenčnici, se bo milo vezalo s kalcijevimi in magnezijevimi solmi in tvorijo v vodi netopno oz. magnezijevo milo. Če peremo torej v trdi vodi, izgubimo brez vsakih koristi tisto količino mila, ki se veže s kalcijevimi in magnezijevimi solmi. Iz razpredelnice je razvidno, koliko mila izgubimo, če topimo v 1 litru vode različne trdote:

Voda vsebuje	Trd. stop.	od 5 gr mil'a izkoriščeno	Izkoristek v %	Uničeno mila v %
20 mgr Ca 0/1	2 ^o d	4.90 gr	92 %	8 %
60 mgr Ca 0/1	6 ^o d	3.79 gr	76 %	24 %
100 mgr Ca 0/1	10 ^o d	2.98 gr	60 %	40 %
160 mgr Ca 0/1	16 ^o d	1.78 gr	36 %	64 %
200 mgr Ca 0/1	20 ^o d	0.97 mg	20 %	80 %

Lahko pa izkoristek mila pri pranju povečamo, če vodo prej prekuhamo, če vzamemo prekuhano vodo iz kotla, če jo omeščamo z dodatkom sode ali boraksa, ali pa, če uporabljamo za pranje deževnico.

To je vedel že Valentin Vodnik, ki je leta 1799 izdal prvo slovensko kuharsko knjigo „Kuharske bukve“. V uvodu je napisal: „Studenec ima terdo, šterna pa mehko vodo. Terda je, v kateri se žajfa nerada razpusti inu sočivja dolgo ne zmeči. Ona postane mehka, kedar en čas vre.“

Velik problem predstavlja odstranjevanje trdote v *industriji*. Za parne kotle rabimo čim bolj čisto vodo, (tem čistejšo, čim višji je v kotlih tlak), brez vseh soli, ker se v kotlih zaradi izparevanja vode izločijo kalcijeve in magnezijeve soli, ki tvorijo na stenah izolirajočo oblogo — *kotlovec*, ki povzroča toplotne izgube. Poleg tega pa lahko v kotlu nastane eksplozija, če se plast kotlovca odluči in če pride voda nenadoma v dotik s pregreto kovino. Navadno rabimo v industriji rečno ali pitno vodo, zato ji moramo „odvzeti“ trdoto ali, kakor pravimo, moramo jo *omeščati*. Najbolj enostaven, pa tudi najbolj drag je takozvani *termični postopek*, pri katerem vodo samo prekuhamo in se izloči kotlovec. Zelo star način je *mehčanje z apnom in sodo*: pri tem se izloči in vsede na dno posod apnec. Ker pa je ta nekoliko topen v vodi (1^od), moramo za visokotlačne kotle dodati še natrijev fosfat, ki veže in izloči še preostali kalcij (ostane le še 0,1^od). Za potrebe v industriji so vpeljali še drug postopek mehčanja trde vode, takozvani postopek *permutitnih izmenjalcev*. *Permutit* je umetno pripravljena smola (natrijev aluminijev silikat) in če filtriramo trdo vodo skozi plast iz te snovi, zamenjata kalcij in magnezij iz vode natrij v silikatu (od tod ime izmenjalci) in tako

ju odstranimo iz vode. Ko izgubi permutit svojo učinkovitost, t. j., ko se zamenja ves natrij, ga obnovimo (regeneriramo) tako, da ga polijemo z raztopino kuhinjske soli. Ameriški kemiki pa so leta 1935 odkrili še nekatere umetne smole, ki lahko odstranijo iz vode tudi druge kovine (kationski izmenjalci) in poleg tega še kislinske ostanke (anionski izmenjalci). Teh snovi je zdaj že veliko: Levatit, Wofatit, Amberlit, Duolit itd. in se tudi dajo obnoviti s kisljinami in lugi. S temi umetnimi smolami more industrija ceneje kot z destilacijo dobiti čisto vodo. Poleg tega pa so izmenjalci obstojni proti kisljinam, lugom in povišanim temperaturam, imajo veliko reakcijsko brzino ter veliko sposobnost izmenjave. Če se iztrošijo, jih lahko obnovimo; potrebujejo le malo nege, minimalno obratno kontrolo ter dobavljajo mehko vodo očiščeno praktično skoraj na 0^od.

Opisane metode za odstranjevanje soli iz vode so bile tudi v vojni izredno važne: ponesrečeni letalci in mornarji so si iz morske vode lahko napravili pitno. Uporabljali so platnene vrečice z zmesjo srebrovega in berilijevega zeolita (umetne smole) in srebrovega oksida. Če so to zmes stresali v morskovo vodo so se raztopljenе snovi iz morske vode v vrečici usedle. Dodali so še nekaj oglja za razbarvanje in vse skupaj precedili skozi platno vrečico ter dobili vodo, po čistoči skoro enako destilirani.

Tudi za človeka pomeni voda začetek in konec življenja. Odrasel človek potrebuje na dan 3 litre vode; eno tretjino jo použije s hranili, ostali dve tretjini pa s pijačami.

Čeprav pijemo vodo, odkar pomnimo, je pogosto ne znamo piti, ali pa ne poznamo njenih lastnosti: priporočljivo je piti vsako jutro kozarec čiste vode, kar bo zlasti koristilo naši prebavi. Nikoli ne zaužijamo preveč hladne ali ledenomrzle vode, zlasti ne na tešče. Kadar ne vemo, ali je voda pitna ali ne, pijmo rajši prekuhano vodo ali druge pijače. Nikoli ne pijmo postane vode, ali vode, ki se je nabirala čez noč. Ko natočimo zjutraj vodo, naj steče najprej nekaj vode v lijak in šele nato jo natočimo v kozarec. Prekomerno uživanje vode lahko povzroči prebavne motnje, prav tako prekomerno uživanje alkoholnih pijač.

Voda ima za človeka ogromen pomen. Kemik Valden je dejal: „V raziskavah kemijskih in fizikalnih lastnosti vode se odraža cela zgodovina kemije.“ Voda je odlično topilo: topi trdne, tekoče in plinaste snovi in to, čim višja je temperatura vode, tem hitreje se tope v njej trdne in tekoče snovi. Plini pa se tope tem hitreje, čim nižja je temperatura. V industriji se voda rabi v mnoge namene: za hlajenje; za parne kotle, za proizvodnjo generatorskega in vodnega plina, za elektrolizo, pri kateri dobimo iz vode spet njene sestavne elemente: dva dela vodika in en del kisika itd. Ne moremo pa v tem sestavku pisati o uporabi vode v kemiji, fiziki, medicini, higieni, tehniki, industriji, elektroenergetiki, gospodinjstvu, v obrti, v kmetijstvu itd., ker bi v vodi lahko napisali celo knjigo.

S POSNETKI
Z RAZSTAV

voščijo

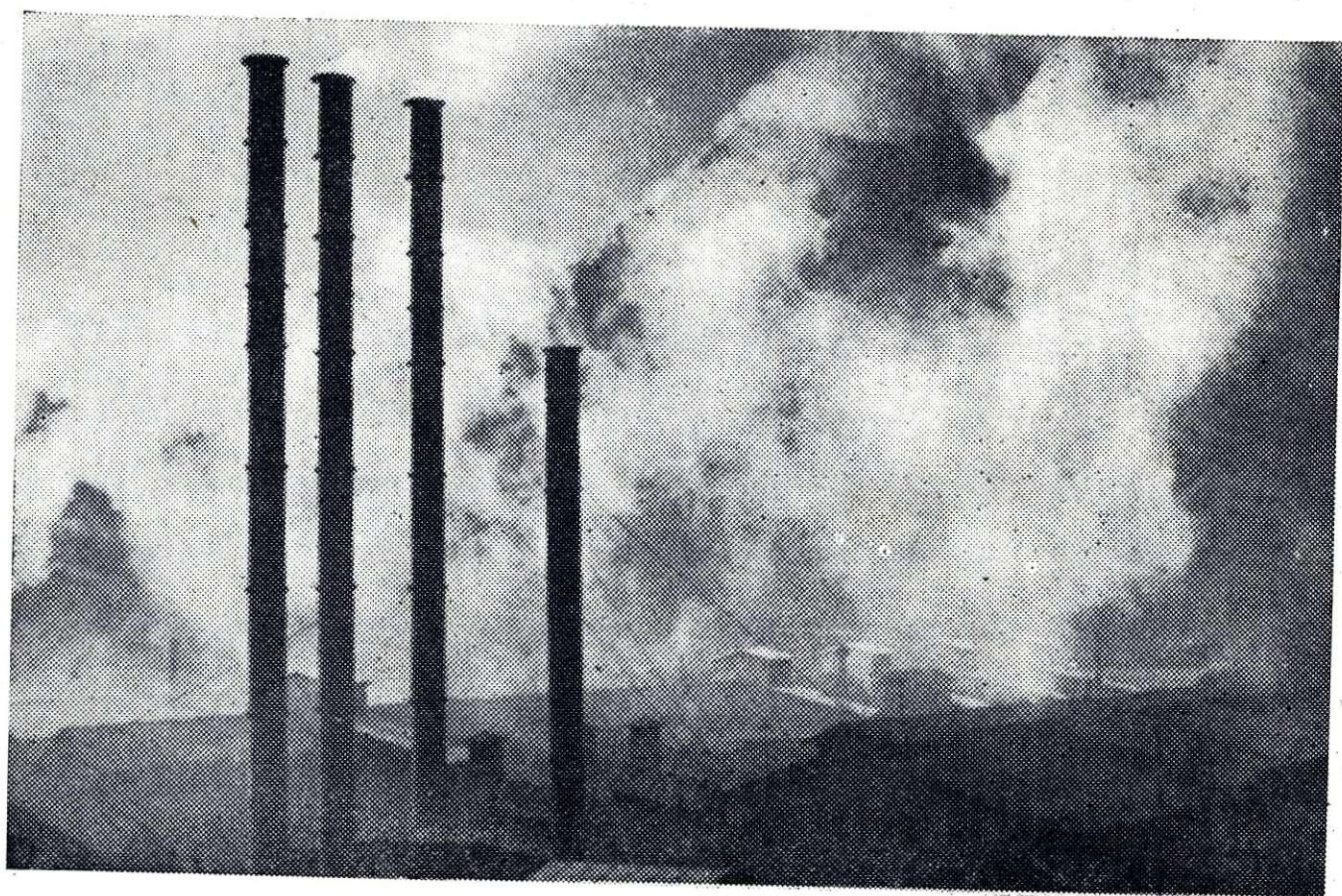
naši fotoamaterji

bralcem »ŽELEZARJA«

srečno in

uspešno novo leto 1958

1

2

1. Vedno naprej
Foto Kocjančič Anton
Jesenice

2. Simfonija dela
Foto Jože Prešeren
Javornik

3. Dobra prijateljca
Foto Iskra Franc
Javornik

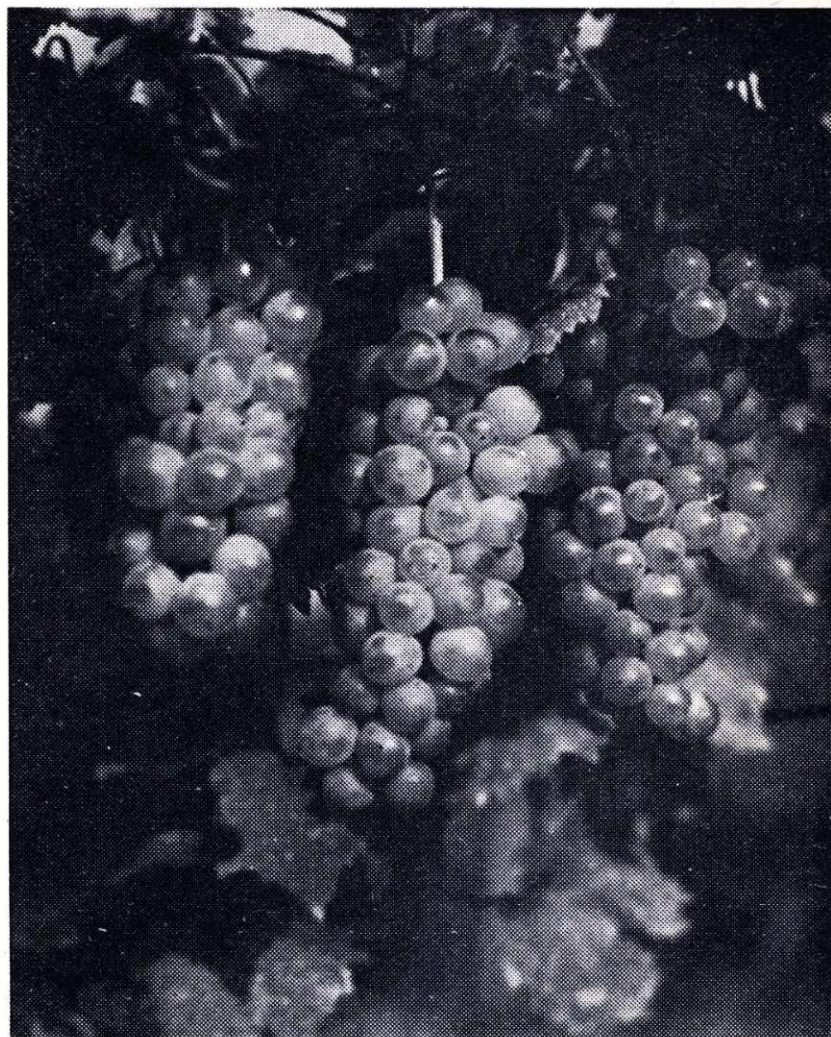
4. Rock and Roll
Foto Rant Tine
Jesenice

5. Biseri
Foto Gorjanc Franc
Jesenice

3

4

5

Na fotoamaterski razstavi na Jesenicah so bile izžrebane naslednje številke katalogov: 31, 83 in 184. Obiskovalci razstave, ki imajo kataloge z navedenimi številkami, naj se javijo pri Fotoklubu Jesenice

Praktične izkušnje in mnenja o klubih mladih proizvajalcev

- Na podlagi analitske ocene delovnih mest iskati možnosti za zmanjšanje delovne sile ali za zaposlitev invalidnih oseb.
 - Najrazličnejši drobni problemi, ki se dnevno pojavljajo v procesih proizvodnje v organizacijskem mehanizmu podjetja, so vredni, da jih obravnava in skuša reševati KMP.
- Ad. 2 Program dela KMP mora biti sestavljen tako smotrno in vsebinsko pestro, da bo lahko zadostil potrebam po znanju mladega kvalificiranega delavca, ki pa bo še vedno zanimiv in privlačen za strokovno izobražene ljudi.

Časovno naj se program KMP sestavlja največ za eno tromesečje. Sprejetje oziroma priprava programa naj bi se razvijala na naslednji način:

- Vodstvo KMP naj sestavi okvirni plan.
- Ta okvirni plan naj se predloži kolegiju podjetja in društvu inženirjev in tehnikov, da se z njihove strani dopolni ali eventualno korigira.
- Na posvetovanju članov KMP se ta program dokončno obdela in dopolni s predlogi članov. Vsi člani KMP so tako do podrobnosti seznanjeni s problemi, ki bodo obravnavani v prihodnjem tromesečju.
- Sprejeti program je treba nujno predložiti vsem forumom, ki bodo lahko kakorkoli uspešno vplivali na njegovo izvedbo in sicer: Kolegiju podjetja, DIT-u, delavskemu svetu podjetja in izobraževalnemu centru, če ta v kraju obstoja.
- Za izvedbo programa naj bi se posluževali sodobnih metod izobraževanja in sicer:
 - Predavanj, diskusijskih sestankov, svobodnih sestankov, predvajanju strokovnih filmov, demonstracij po sodobnih metodah audiovizuelnih sredstev prikazovanja, ekskurzij v domačem podjetju in ekskurzij v sorodna podjetja ter izobraževanj s pomočjo strokovne literature.

Ad. 3 Iz dosedanjih izkušenj vemo, da je čestokrat zelo težko dobiti predavatelja, ki bi ustrezal zahtevnosti teme in pa povprečnemu nivoju znanja poslušalcev.

Prav iz tega razloga je potrebno, da je vodstvo KMP v nenehni povezavi s forumi, ki jim te predavatelje lahko posredujejo. V prvi vrsti so to: vodstvo podjetja ali kolegij, DIT in pa izobraževalni center v kraju. Ni pa vedno nujno, da gre delo kluba preko kvalititetnih predavateljev. Dostikrat bodo diskusijski sestanki, seveda dobro pripravljani in metodično vodeni, prav uspešno posredovali znanje in dosegli svoj cilj, to je izobraževati.

Prav posebnega študija in obdelave so vredne ekskurzije, ki naj bi jih prirejal KMP. Naš KMP je imel v pretekli sezoni dve ekskurziji v sorodna podjetja, vendar nobena ni dosegla svojega smotra v taki meri, kot bi ga lahko. Menim, da je prav dobro, če se držimo naslednjega

principa: Za člane kluba je treba organizirati ekskurzije v lastnem podjetju. Tudi za take domače ekskurzije so potrebne organizacijske priprave. Skupina največ 15 ljudi naj ima strokovno vodstvo, katero sestavljajo vodja grupe, ki bo tolmač tehnološkim procesom in varnostni tehnik, ki bo vzporedno nakazoval probleme in ukrepe HTZ.

Te domače ekskurzije imajo poleg namena spoznati lastno podjetje še nalogo dodobra seznaniti člane s tem, kako naj poteka organiziran in discipliniran ekskurzijski ogled v manjših skupinah.

Šele ko bo za nami ta prva šola ekskurzijskega načina razglabljanja, reševanja problemov in izobraževanja, bomo prešli na organizacijo ekskurzij v druga podjetja.

Okvirni program za tako ekskurzijo naj bi bil približno tale:

1. Razgovori z vodstvom KMP v tem podjetju — izmenjava mnenj in izkušenj.
2. Kratek opis razvoja podjetja, ki naj pokaže današnjo raven proizvodnje.
3. Ogled podjetja po skupinah največ do 15 ljudi.
4. Ogled znamenitosti v tem kraju.

V skladu s principi sodobnega izobraževanja je, da vsaka oblika izobraževanja vsebuje tudi nekaj čisto zabavnih elementov, ki vedno ugodno vplivajo na dojemanje novih vtisov in zato je prav, da izkoristimo priliko in si oglemo znamenitosti kraja, ki je cilj naše ekskurzije.

KMP naj bi posredoval svojim članom strokovno literaturo, zlasti še revije. N. pr. Strojniški vestnik, Elektrotehn. vestnik, Ljudsko tehniko, Življenje in tehniko itd., ki so zaradi razmeroma visokih cen posameznikom težko dostopne.

Še nekaj izpoljenih pogojev je potrebnih, da bo delo KMP res uspešno in sicer:

- Vsi mladi ljudje v organih samoupravljanja bi morali biti obvezno člani KMP.
- Kolegij podjetja naj bi na svoje seje po potrebi vabil člane vodstva KMP in bi preko njega sugeriral probleme, ki naj bi jih obdelal KMP.
- Na seje organov delavskega samoupravljanja naj bi bil vedno vabljen eden od vodstva KMP.
- Za delo KMP v tako širokem obsegu je potrebno zagotoviti denarna sredstva.

Upam si trditi, da bo ta denar dobro naložen in bogato obrestovan.

Po takem uspešnem delu KMP, ki bo vedno zasledoval en sam končni cilj — zvišati produktivnost našega delavca, ne na račun njegovih fizičnih sil, temveč z izboljšanjem medsebojnih odnosov, z racionalizacijo delovnih pogojev, organizacije in proizvodnih postopkov, bo nujno, da se KMP uvrsti ramo ob ramo vsem forumom v podjetju, ki imajo iste smotre.

Uprava in vodstvo podjetja bosta morala spoznati, da KMP ni samo stvar mladinske organizacije, marveč, da bo to najmočnejša vez med mladimi proizvajalci in proizvodnjo podjetja. (Konec)

NA MLADINSKI FESTIVAL V MOSKVO

Čop, 24. VII. 1957

Tik za mostom na Tisi smo se spet ustavili. Tu so že vstopili ruski obmejni organi in pobrali vstopne vize. Nekaj sto metrov naprej je bila postaja Čop, prva na ozemlju Sovjetske zveze. Že od daleč smo slišali v zvočniku godbo in navodila za prestopanje v drugi vlak, ki nas je že čakal. Zvedeli smo, da je v dneh pred festivalom iz Čopa in dveh drugih postaj na severu vozilo 25 kompozicij, ki so prevažale razne skupine in delegacije v Moskvo. Seveda smo zelo utrujeni takoj pospali, ne da bi čakali večerje v jedilnem vagonu.

Od Čopa do Fastova, 24. in 25. VII. 1957

Zbudili smo se v Hmelnicki drugo jutro okoli osme ure. Mimo nas so ta čas odbrzele postaje Munkačevo,

Stryj, starodavni Lvov, Tarnopol ter smo prešli Gozdne Karpate, reki Dnjester in Bug. Ko smo za trenutek izstopili v Hmelnicki, smo prvič začutili festivalsko navdušenje sovjetskih množic. Komaj se je dalo izstopiti iz vlaka. Tiščali so k vlaku, vzklikali, ponujali darove, značke z motivi festivala, komsomolske, zadržne, športne in celo gasilske. Pri njih je namreč v navadi, da za spomin menjajo značke. To se je videlo potem tudi v Moskvi, kjer je bila skoraj na vsakem večjem in prometnejšem vogalu stojnica v ta namen. Zaradi te navade bi mi potemtakem morali dati svoje, vendar jih žal nismo imeli. Pri znački so bile obvezne rože in razglednice, namenjene festivalu ali samo slike tistega mesta. Razglednice so bile na zadnji strani živo popisane. Vsebinska je v glavnem ostajala vseskozi ista: »Za mir in prijateljstvo!« Ti-

Leninov
mavzolej
na Rdečem
trgu v Moskvi

sti, ki jo je napisal, je včasih dodal še kaj svojega. Navedel bom vsebino ene take razglednice, ki sem jo dobil v Kazatinu:

Dragi tovariš, udeleženec festivala!

Bodi Madžar ali Kitajec, tovariš iz Indije ali prebivalec Tunisa, bodi Francoz ali Jugoslovan, ti si tudi mlad in srečen, želiš si mir in prijateljstvo, kot vsa mladina sveta. Ne pozabite nas in mi ne pozabimo vas!

Poleg značk, šopkov rož in razglednic so nekateri zelo radodarno dajali tudi darila, da smo bili včasih kar v zadregi, naj vzamemo ali ne. Ponujali so cigaretne doze, rute, šatulje, dele njihovih narodnih noš in druge stvari. Vendar je bila v njih tako resnična želja in tako topla prisrčnost, da se nismo mogli upirati, že zato, ker smo vedeli, da bi jih užalili. Če pravim, da so bili navdušeni in prisrčni, je to popolnoma razumljivo že zaradi znane ruske oziroma ukrajinske odprtosti in gostoljubnosti. Po drugi strani pa je k temu gotovo nekaj pridala tudi radovednost, saj jih je bilo veliko med njimi, ki so prvič videli tujce in govorili z njimi.

Skoraj povsod so vpraševali, če potujejo z nami tudi naši nogometaši. Ko smo jim povedali, da ne in da jih tudi ne bo, so bili skoraj razočarani. Pripovedovali so, da jih zelo cenijo in da bi jih radi videli.

Povpraševali so po predsedniku Titu. In menda res ni bilo človeka na vseh postajah, kjer smo se ustavljali, da ne bi vedel in se zanimal za priljubljenega voditelja naših narodov v času osvobodilne vojne in potem v izgradnji socializma. Zanimivo pri tem je, da so o njem in drugih državniki govorili zelo preprosto, tako kot bi bili med njimi ali bili njihovi tovariši.

Fastov, 25. VII. 1957

Ura je bila že dve popoldne, ko smo se ustavili v Fastovu, naši zadnji postaji pred Kijevom. (Kazalce na urah smo že pomaknili za dve uri naprej.) Po peronu se ni dalo premikati. Obstal sem pri nekem stebru in nehote prisostvoval pogovoru, ki sta ga imela študent iz Beograda in železničar s te postaje: »Velike ljudi imate,« mu je pravil študent, »Dostojevskega, Tolstoja, Pavlova, Lenina...«

Železničar je bil zelo zadovoljen in ponosen. Priki-maval je in se dobrodušno nasmihal. Potem sta nekaj

časa govorila o Tolstoju. Pred odhodom vlaka je Ukrajinec spet povzel:

»Imamo pa tudi dva največja v socialistični revoluciji!« Študent ga je razumel in ga zavrnil: »Enega imate. Ta je res velik.«

Stari Ukrajinec je nekaj časa odkimaval in potem je zamahnil z roko: »Dva!«

»In katera sta ta dva?«

»Veliki Lenin in Stalin«, je rekel ponosno železničar.

Prihod v Moskvo, 26. VII. 1957

V Kijevu se nismo zadrževali dolgo in že nas je širokotirni vlak prepeljal čez strugo Dnjestra in dalje po brezkončnih ravninah južne Rusije, preko Srednjeruske višine (ki je v resnici le rahlo valovito gričevje), mimo krajev, ki so znani iz domovinske vojne, proti Moskvi, glavnemu mestu velike Sovjetske zveze in proti našemu cilju.

Ob devetih zjutraj bomo že tam. Že ob pol osmih smo se začeli pripravljati. Kovčke in ostalo prtljago smo pustili v kupejih. Povedali so nam, da nas bo že vse čakalo v hotelu. Potem smo sloneli pri oknih in pričakovali. Po raztegnjenih in nizkih predmestjih smo na levi najprej zagledali daleč v sončni megli visoke modrikaste stolpe Državne univerze z imenom Lomonosova. Največja univerza v Moskvi, v Sovjetski zvezi in verjetno na svetu! Velja za »mesto univerz«. V svoji monumentalnosti od daleč spominja, zaradi stolpov in nevgrajenosti vmesnih fasad, na velike katedrale Rima ali Pariza. Od blizu pa je nepregledna in se celota razgubi v ogromnosti posameznih stolpov, ki dajejo vtis med sabo nepovezanih zgradb. Značilno za to univerzo je, da so v njej vsi inštituti, predavalnice, stanovanja študentov, kino in koncertne dvorane, knjižnice in športne naprave in igrišča. Ta univerza je bila zgrajena že po vojni.

Zavozili smo v čelni kolodvor, ki so značilni za vsa evropska velemesta. »Kijevski vokzal«. S poloblo visoko pokrit prostor, da niti ne čutiš zaprtosti v zgornjem delu. Ko pogledaš navzgor, se ti strop zdi kakor sivo in zamračeno nebo. Takih kolodvorov je v Moskvi še sedem.

Ob izstopu iz vagonov so nas uradno sprejeli člani Komsomola z imenom Lenina. Ti so bili naši pokrovitelji v času našega bivanja v Moskvi. Novinarji so nastavljali

mikrofone in prosili za izjave. Prejeli smo slovarčke ruskega jezika za praktično uporabo in razne druge perspekte. Ko smo končno iz množice ljudi le prišli do izhoda, so nas tam že čakali avtobusi z našo državno zastavo in z napisom »Jugoslavija«. (Ti avtobusi so nam bili potem vedno na razpolago). Po cestah in ulicah so se ustavljali pešci, nas pozdravljali in vzklikali z geslom: »Za mir in prijateljstvo!« Nekateri so metali rože in ustavljali avtobuse, da bi nam stisnili roke, nas kaj vprašali ali dali značko. Navsezadnje so morali večkrat poseči vmes tudi prometni miličniki, da bi nam omogočili vožnjo. Vozili smo se celo uro, da smo prišli do nam namenjenega hotela »Zolotoj kolos«. Stoji blizu Stalnega industrijskega in kmetijskega razstavišča in v navadnih razmerah služi njegovim obiskovalcem. S tem imenom imenujejo šest blokov, ki sicer niso depandanse. Tako so v tem hotelu — seveda vsakega v svoj blok — nastanili poleg nas še Madžare, Čehoslovake, Špance in Francoze.

Kremelj, 26. VII. 1957

Popoldne. Po kratkem počitku smo že prejeli vstopnice za obisk Kremlja, kjer so bili včasih carski dvori in kamor do nedavna niso imeli pristopa navadni zemljani. Za obzidjem Kremlja, ki ima obliko peterokotnika, smo si ogledali muzej, stolnice in stolpe posameznih cerkev. Na osrednjem prostoru stoji, obdana od zlatih kupol, Velika kremeljska palača, zgradba Vrhovnega sovjeta SSSR, ki je s pročeljem obrnjena proti reki Moskvi in se slikovito dviga tik nad njo.

Muzej je bogat predmetov ruske zgodovine in predstavlja zaradi tega, kakor tudi zaradi obilja zlata in drugih dragih kovin in dragih kamnov, ogromno vrednost. Tu je moč videti množino oprav in ornatov ruskih carjev

in višjih duhovnikov in patriarhov. Zraven tega so razstavljene njihove zlate kočije z zlato ali srebrno vprego, domiselno izdelane starinske ure, z diamanti obloženi prestoli, carske krone, škornji, ki jih je lastnoročno izdelal sam car Peter I., zlate nifridaste kupe s Koreje in Kitajske, ki so jih nekateri carji učinkovito uporabljali za strupene opoje. Potem pa še ikone in nakit in orožje starih dob.

Zunaj ob muzeju se dviga v izrazito ruskem slogu Blagoveščenski sobor — stolnica pravoslavne cerkve s kupolami, ki so pokrite s čistim zlatom. Zraven nje še Uspenski, Arhangeljski sobor in stolpi Kremlja, ki niso nič manj zanimivi in monumentalni.

Posebno zanimivost predstavlja »Car - puška« in »Car - zvon«. »Car - zvon« je bil izdelan v letih 1733—1735. Hoteli so ga dvigniti v stolp ene izmed stolnic, vendar jim zaradi njegove velike teže to ni uspelo, saj tehta 200 ton. »Car - puška« pa je pravzaprav starinski top s 40 tonami.

Za časa festivala se je zgodilo prvič, da so v Kremlju priredili veliko ljudsko rajanje, katerega so se poleg domačinov udeležili tudi visoki sovjetski državniki in vsi sodelujoči na tem festivalu s svojimi delegacijami.

Ko smo proti večeru zapuščali ta zgodovinsko tako zanimiv in važen kraj, smo se odpeljali naokrog, tako da smo prišli na Rdeči trg z vzhodne strani. Na desni je bilo obzidje Kremlja, naravnost pred nami pa svetišče Vasilija Blaženega, za katerim je zahajalo sonce in ga osvetljevalo z rdečo svetlobo. Številne kupole v rusko-bizantinskem slogu so bile kot turbani, pisano pobarvani z zeleno, rdečo, modro, rumeno, oranžno in belo barvo. Nehote sem pomislil na predstave in slike iz »Tisoč in ene noči«.

(Dalje)

Slamnik Franc

zgleđ discipliniranega sodelavca

V osmi številki našega lista smo pisali o delovnem jubileju tov. Franceta Prečerna iz obrata Javornik II., tokrat pa ne bo odveč, če napišemo nekaj vrstic o tov. Francu Slamniku — varilcu iz obrata težke proge. Težkih delovnih pogojev v obratu težke proge ni treba posebej poudarjati, toda kljub temu imamo v tem obratu sodelavca, ki doslej ni niti enkrat neupravičeno izostal od dela, odkar je zaposlen v našem podjetju. Brez pretiravanja lahko trdimo, da je delovno mesto varilca pri potisni peči med najtežjimi delovnimi mesti v naši železarni. Tu ne manjka težkega fizičnega dela, prahu, vročine in plina.

Tov. Slamnik je začel delati v našem podjetju v nekdanji tovarni elektrod, kjer je bil zaposlen polna tri leta. Starejši sodelavci se prav gotovo spominjajo tovarne na Blejski Dobravi, kjer so bili delovni pogoji vse prej kakor dobri. Nadaljnjih sedem let je tov. Slamnik delal v martinarni, pozneje pa v valjarni debele pločevine na Javorniku, kjer je bil pomočnik varilca pri ogrevni peči. Z delom je pozikusil tudi pri Sack-škarjah na težki progi, nato pa mu je bilo dodeljeno delovno mesto varilca pri potisni peči, prav tako na težki progi, kjer je delal vse do začetka druge svetovne vojne. V letu 1942 so ga Nemci izselili z vso družino v taborišče Fort na Bavarskem.

Po drugi svetovni vojni je zopet prijel za delo kot varilec v valjarni debele pločevine, vendar je bil na tem delovnem mestu le nekaj mesecev, nato pa je dobil stalno zaposlitev pri potisni peči na težki progi, kjer dela še danes. Tov. Slamnik je zaposlen v naši železarni 35 let in 10 mesecev, toda do danes ni izostal od dela in tudi zdravniške pomoči mu ni bilo treba.

Takih sodelavcev, ki bi imeli tako izpolnjeno delovno dobo, je vedno manj. Sicer pa je tov. Slamnik vzgleđ discipliniranega delavca tudi na svojem delovnem mestu. Svoje vsakodnevno delo opravlja zadovoljivo, s tem da vzorno skrbi za kvalitetno ogrevanje ingotov ter stanje peči, tako da ga lahko po vsej pravici prištevamo med najboljše varilce pri ogrevanih pečeh v valjarnah na Javorniku.

Ob delovnem jubileju se čestitkam, ki jih je prejel od svojih delovnih tovarišev ter obratovodstva in sindikalne organizacije v obratu Javornik I., pridružuje tudi uredništvo našega lista.

Kratka zgodovina NOB na Gorenjskem

12

Plesali so in družba se je razživela. Vsi so hoteli plesati z Rio. Le Fric ni plesal. Ni znal dobro in sram ga je bilo, da bi se mu Ria — oboževana in strastno ljubljena od prvega trenutka — smejala. Ni se hotel osmešiti pred njo in družbo. Zato pa je bil ljubosumen na vsakogar, s katerim je Ria plesala. Nekoliko mu je odleglo, kadar so jo prosili starejši gospodje. Takrat je ljubeče občudoval lahkotnost njenih gibov in čudovito ubranost njenega telesa.

Tako telo mora v sebi skrivati čudovito dušo, je mislil in jo primerjal z dragoceno, umetniško izdelano posodo, polno žlahtne vsebine.

Ko je v sebi izrekel to misel, ga je pogledala. Ali je uganila, kar je pravkar izrekel v svoji notranjosti, in ga za njegovo iskreno občudovanje s pogledom in nežnim nasmehom nagradila, ki je odkril lepoto njenih ust?

Ugibal je in zardeval.

Še sta se srečavala z očmi in vselej je bil premagan. Kakor otrok, ki so ga zalotili pri nedovoljenih stvareh, je odmikal oči in rdečica je zalivala njegov obraz. Ona pa se je smehljala in mu dala čutiti, da ta smehljaj velja njemu.

Domišljavec, si je očital.

Pri naslednjem plesu jo je pogrešil.

Morda ne pleše?

Še enkrat je preletel plesalce in nato omizje.

Ni je bilo...

Kam je izginila?

In s kom?

Ljubosumje ga je začelo žgati. Opazovati je začel omizje in plesoče, da bi našel tistega, ki mu je odpeljal kraljico (tako jo je začel imenovati).

Pogled mu je začel drseti od obraza do obraza, se vrtel s plesalci, iskal zlasti mlade, sinove delničarjev družbe in druge povabljene ljubljanske gospodiče. Bili so vsi. Tudi med starejšimi gospodi ni pogrešil nobenega.

Seunig, Dreo, je zase štel delničarje in nato trgovce in nato druge imenitne povabljenice: Krisper, Schumi, Dimitz, Pantz.

Vsi so bili.

Ne. Niso vsi. Kje je direktor? Kje je gostitelj? se je vprašal.

Z njo je odšel, se je oglasilo v njem ljubosumje.

Z njo.

Z njo.

Z njo.

Zasebni mobilizirani kamion so partizani vrnili lastniku, zaplenjeni nemški kamion pa so zažgali na železniški progi pri Joštu. O tej partizanski akciji se je v tistem času na Gorenjskem precej govorilo, zlasti o tem, da so se partizani peljali skozi Kranj in čez zastraženi most. Istočasna razglasitev o nemških »uspehih« v boju proti partizanom se je razblinila.

Dne 18. novembra so partizani požgali most v Praprotnem. Most je še gorel, ko so prišli na mesto akcije Nemci, partizanov pa ni bilo več. Uničevanje komunikacij je bilo važno opravilo, kajti komunikacije so bile sovražnikov zaveznik. Zato so partizani posvečali toliko pozornosti prav rušenju mostov, planinskih cest, prog in drugih prometnih naprav. O tej akciji so nam Nemci zapustili kot dokument — fotografijo.

Dne 19. novembra 1941 so borci Cankarjevega bataljona pod vodstvom Jaka Bernarda napadli vod nemških telefonistov na Češnjici v Selški dolini. Namen akcije je bil, da bi se partizani preskrbeli z orožjem in municijo. Kakor pravi Slovenko v že prej omenjeni knjigi, so partizani hoteli presenetiti Nemce pri večerji, a so prišli prepozno. Nemci so bili že v spalnicah. Kljub temu pa so se partizani odločili, da jih napadejo. Partizani so sicer nemoteno vdrli v postojanko, a Nemci so se hitro znašli in prišlo je do spopada, v katerem so imeli Nemci prednost. V sobah so imeli boljše kritje, kakor partizani na hodniku. Po kratki in ostri bitki so se morali partizani umakniti. Namen akcije, da bi se oskrbeli z orožjem, je partizanom spodletel, moralno pa je akcija uspela, saj je dvignila zaradi partizanske smelosti borbenega duha v Selški in Poljanski dolini.

Nekateri borci Cankarjevega bataljona so bili za zimo slabo preskrbljeni. Bili so brez tople obleke, v Savnikovi tovarni v Škofji Loki pa so pletli zimske jopiče za nemško vojsko. Zato se je dne 24. novembra 1941 skupina borcev pod vodstvom Jožeta Gregorčiča s kolesi odpeljala proti Škofji Loki. V Savnikovi tovarni so partizani najprej odklopili telefon, potem pa zaplenili zalogo jopičev in se otovorjeni z velikimi zavoji umaknili. Akcija je popolnoma uspela in Nemci so zvedeli zanjo šele 25. novembra zjutraj.

27. novembra 1941 se je okupatorjev teror nad civilnim prebivalstvom zopet razbesnel. Nemci so začeli z množičnimi aretacijami širom Gorenjske. Uspelo jim je med drugim aretirati tudi sekretarja Okrožnega komiteja KPS Lucijana Seljaka, kar je bila vsekakor težka izguba za osvobodilno gibanje v kranjskem okrožju.

Kljub terorju in množičnim aretacijam pa se je prav v tem mesecu vključilo mnogo ljudi v osvobodilno gibanje. Velik razmah vključevanja v Osvobodilno fronto je novembra 1941 zajel zlasti Bohinj. Ta mesec so na sestanku pri Janezu Grmu pod vodstvom predvojnega bohinjskega komuniste Franca Vojvode ustanovili odbor Osvobodilne fronte na Boh. Bistrici. Naslednji dan pa sta bila taka sestanka še pri Martinu Zupanču v Bohinjski Srednji vasi in pri Jožefu Zupanču v Nomenju, kjer so osnovali tudi partizansko javko. Podobno je bilo tudi po drugih gorenjskih krajih. Politična dejavnost aktivistov Osvobodilne fronte in vedno večja partizanska dejavnost je napovedovala nove dogodke.

DECEMBRSKA VSTAJA — NAJVELIČASTNEJŠI PODVIG GORENJSKEGA PARTIZANSTVA LETA 1941

Dogodki v prvih decembrskih dneh in pripravo na decembrsko vstajo 1941

Nemci so nameravali izseliti obmejno področje med nemško in italijansko Slovenijo in ga kolonizirati z Nemci. Na Stajerskem se jim je to posrečilo, ker so bile v tem področju partizanske akcije neznatne ali pa jih sploh ni bilo. Na Gorenjskem pa jim to zaradi povečane in močne partizanske dejavnosti na preselitvenem področju v Poljanski, Selški in Bohinjski dolini konec novembra in v začetku decembra 1941 ni uspelo. Zlasti močna je bila partizanska dejavnost v Selški dolini, kjer je bila glavčina Cankarjevega bataljona.

Znaki ponovno naraščajočega upora na Gorenjskem so se pokazali že dne 1. decembra 1941. Partizani so likvidirali ta dan osem izdajalcev, kolikor jih omenja gavljater Rainer, ki je sredi decembra zamenjal Kutschero in v svojem govoru v Kranju, ki je bil potem razširjen v obliki letaka, rekel, da je »morilska drhal umorila 8 Slovencev, ki so bili voljni sodelovati pri povzdigi ozemlja in se izjavili za Führerja« ter s tem dokazal sam izdajstvo teh ljudi nad slovenskim ljudstvom.

Bolj kakor likvidacija tolikšnega števila narodnih izdajalcev v enem samem dnevu je Nemce zaprepastila manifestacija večine slovenskega ljudstva na Gorenjskem, ki je izpraznilo na zapoved Osvobodilne fronte lokale in ulice med sedmo in osmo uro zvečer. To manifestacijo so Nemci že predvidevali, kar priča opozorilo žandarmerijskega poveljstva v Kranju z dne 25. novembra 1941 svojim podrejenim, naj na dan 1. decembra povečajo svojo pazljivost in pripravljenost. O tej manifestaciji poroča Slovenski poročevalec (št. 30) z dne 15. decembra 1941 med poročilom »Z Gorenjske«: »Proslava 1. decembra je tudi na Gorenjskem dosegla dostojno stopnjo: Proglasi Izvršnega odbora OF so bili v vseh večjih krajih razdeljeni med najširše množice. Manifestacija med 7.

Njegova soproga pleše z drugimi. In ples traja že četrta ure. Godci še ne prenehajo. Morda jim je Luckman ukazal, da se je lažje izmotal s čudovito Rio.

Ljubosumje razvnela Fričevo domišljijo. Vidi Rio objeto s starim razbojnikom. S silo si jo je stisnil v objem. Hoče jo poljubiti. Ona se mu izmika. Iztrgala bi se rada. A oklepajo jo močne roke. Ne more se. Moči ji pojemajo. Stari bo zmagal. Vzel si jo bo, s svojo pohoto oskrnil lepoto, ki je ni lepše pod soncem. On Eric pa sedi in njegova kraljica je v nevarnosti! Tega ne sme dopustiti. Ne sme, ne sme!

Vstal je in se hotel izmuzniti iz družbe, pregledati hišo, vsako sobo, vsak kotiček in najti njo, da jo bo branil pred nasilnikom. Tedaj pa, ko je godba utihnila, je zagledal Luckmana.

Plesal je. Krivično sem ga obsojal, si je očital.

Ni še bilo očitanje izgovorjeno, že se je vprašal:

»Toda kje je ona? Kje je Ria?«

Odgovoril mu je Luckmann, ki je pozval goste k tišini. »Gospodična Ria bo zapela špansko romanco in zaplesala španski ples,« je pojasnil.

»Je plesalka?« je razočarano pomislil Eric, a že ga je prevzela čutna in topla španska glasba.

V salon je priplesala Ria. Španska noša se ji je podala še bolj kakor večerna obleka. S plesom in pesmijo je pričarala daljno deželo, ki je razen Rie od prisotnih še nihče ni videl in so jo poznali samo iz knjig, po pripovedkah o bikoborbah in o ljubezni, ki je v tedanji hinavski in lažno moralni kontinentalni Evropi veljala že kot prešuštvo.

Ria je pela. Eric je le delno razumel besede, kolikor so bile sorodne s frančoščino. A bilo jih je premalo, da bi doumel, kaj je pesem opevala. Ni se potrudil, da bi dojel smisel romance. Gledal je le njo, o kateri je tisti hip že vedel, da bo postala usodna za njegovo življenje.

Fric ni imel smisla za umetnost. Hotel je postati poslovni človek, kot vsi taki ljudje. Gledal je na umetnost zviška kot na nekaj nepomembnega, če ne celo nepotrebne. Brata Otta, ki se ukvarjal s slikarstvom je imel za brezdnelneža in norca. Riini pesmi pa se ni mogel ustavljati. Prebujala je v njem čustva, ki jih ni še nikoli občutil. Še več, v sebi je čutil navdih, neko čudno kal, ki se mu je hotela razrasti v nekaj neznanega in vendar potrebnega, da bi izpovedal...

Ria je pela, plesala in se smejala.

»Tako se razcvetejo tulipani,« je vrelo iz njega, kadar so se njene ustnice razprle v smehlaj in kadar so se nežno zresnile in zaprle, si je rekel

»Tako zaspe tulipani na večer...«

»In tako vzžare zvezde,« ko se je srečal z njenim pogledom.

»In tako čisto žare v poletno noč,« se je izvilo iz njega, ko je pesem utihnila in se je Ria ustavila tik pred njim ter ga s plamtečimi očmi pogledala.

Gostje so zaploskali in Ria je morala še peti in plesati. Niso pomislili, da jo utrujajo. Končno so le odnehali in godci so zaigrali ples za vse.

Ria je sedla k Fricu.

»Utrujena sem,« je rekla, a že jo je prišel prositi mladi Dreo. A tokrat zaman. Oglasil se je gostitelj:

»Saj vidite, mladi gospod, da je gospodična utrujena,« je rekel in Eric mu je bil hvaležen za te besede.

»Oprostite,« se je opravičil mladi gospod in šel izbirat drugo.

»Vi ne plešete, gospod Rouard?« ga je vprašala.

Fric je zardel.

»Slabo,« je skoro zajecjal.

»Vi ste Francoz?« je lahkotno vprašala, kakor da bi ne opazila njegove nerodnosti.

»Da,« je odgovoril in glas mu je zadrhtel kakor struna.

»Krasno! Jaz sem Španka,« je vkliknila.

»Španka?« se je začudil (a zdaj že pogumneje).

Razumela je to vprašanje. Frica je motilo njeno nemško ime.

»Po materi seveda,« je pojasnjevala. »Po očetu sem Nemka. Toda kljub temu, da sem odrasčala v Essenu, se bolj počutim Španko.«

»V Essenu?« se je še čudil Fric.

»Saj poznate tvrdo Horn & Glanzhoffer?« je rekla.

Ni je poznal. A še preden je zanikal, mu je pojasnila, da je to velika tovarna.

Fric je zardel. Naenkrat se je začutil revnega proti dekletu. Tega sramu ni mogel skrivati.

»Tudi mi smo bili bogati,« je rekel in prvič v življenju obdolžil očeta: »Oče ni znal gospodariti.«

»Gospod Luckmann je povedal, da ste delničar pri njegovi družbi,« je rekla.

Pogledal jo je, ali se norčuje iz njega.

V njenih očeh razen čiste lepote in prijazne naklonjenosti ni mogel ničesar opaziti. Kljub temu pa se je svoje revščine še vedno sramoval.

»Samo deset delnic imam in morda posestvo, ki ga bom podedoval po očetu,« je rekel. Takrat še ni vedel, da je oče na materino zahtevo sklenil zapustiti posestvo Marici.

»Kje?« se je zanimala.

»Na Bledu.«

»Na Bledu?« je ponovila, kakor da bi vprašala, nato pa se vzradostila. »Saj tam je lepo. Če boste znali, boste iz Bleda lahko napravili najlepše letovišče.«

To so bile besede zanj in ne pogovor o umetnosti, ki se ga je bal in mislil, da to dekle ne zna govoriti drugega, kakor o stvareh, ki so njemu tuje. Prav gotovo ima to po očetu.

»Imate popolnoma prav,« je odobral njen predlog. Za to misel sem vam hvaležen. Hvaležen toliko bolj, ker ste mi jo razodeli vi. Ko bi imel tako ženo kakor ste vi, bi se ne bal ničesar!«

In vendar se je zbal svojih besed takoj, ko so bile izgovorjene. Lahko bi si jih tolmačila, kakor da z njimi misli na njeno bogastvo, ki bi si ga z njo pridobil. Ona pa, kakor da je preslišala njegove besede, je obrnila pogovor.

»Mislila sem, da ste pesnik, ko sem vas opazovala, pa...«

»Pesnik?« se je skoro sproščeno zasmel. »In jaz sem mislil, da ste vi plesalka?«

»Saj tudi sem!« je rekla resno.

Začuden jo je pogledal.

Razumela ga je.

»O gospodarstvu rada govorim, čeprav se nanj prav toliko razumem kakor poslovni ljudje, kadar govore o umetnosti. Nočem, da bi me imeli za nevedno. Košček človeškega napuha in vseznalstva kakor v vsakem človeku, razen tega pa imam komaj kaj pameti in še ta se ravna po srcu.«

»Srce ima vselej najbolj prav,« je rekel Fric in sam ni vedel, odkod je pobral te besede.

»Čudna misel za poslovnega človeka,« je rekla. »Tako mislijo predvsem liriki in glasbeniki in morda tudi drugi umetniki, ne pa ljudje, ki imajo realne smotre. Ti se za srce ne menijo. Njim je misel vse. In celo tista misel, ki jih pripelje do cilja. Ni jim mar, če so zaradi te misli strli stotisoč ljudi, samo svoj smoter vidijo in se komaj ali sploh ne zmenijo, če jih vodi pot do njega skozi zločine. Mislila sem, da spadate vi med to vrsto ljudi, zdaj pa vidim, da ste bolj podobni tistim, ki jim je srce vodnik in sodnik. To je lepo, vendar taki v življenju le malo dosežejo...«

Nista več govorila o tem. Nekdo se je spomnil, naj dame izbirajo in Ria je izbrala njega.

Med plesom nista govorila. Ob sebi je čutil njeno telo in to mu je več povedalo kakor vse besede. Bil mu je, kakor da se ne dotika

in 8. uro je uspela skoro stoodstotno, zlasti v Kranju in Trzinu na veliko začudenje in strah Nemcev.« Slovenski poročevalec je imel prav, kar priča Handlovo poročilo z dne 7. januarja 1942, ki še vedno omenja to akcijo odpora in pravi, da so bili v mnogih krajih raztrešeni letaki politične vsebine, na štirih krajih pa so bile izobešene tudi zastave. Tudi kamniško orožniško okrožje poroča ponovno dne 24. decembra o prvodecembrski manifestaciji in pravi, da sta na njegovem področju viseli dve veliki (jugoslovanski) zastavi in še več manjših zastavic. Ta manifestacija je Nemcem zgovorno povedala, kako zelo so osovraženi kot okupatorji in zatiralci slovenskega ljudstva, obenem pa manifestirala pripadnost večine prebivalstva na Gorenjskem osvobodilnemu boju.

Na to akcijo so Nemci odgovorili z ustrelitvijo osemindvajsetih talcev v Dragi pri Begunjah. Nemškega lepaka z imeni ustreljenih žal nimam na razpolago, da bi poimensko obudil spomin na tiste, ki so ta dan žrtvovali svoje življenje za svobodo vsega slovenskega ljudstva.

Tiste dni v začetku decembra je Pokrajinsko vodstvo Narodnoosvobodilnega boja na Gorenjskem pripravljalo vstajo, ki so se je Nemci najmanj nadejali, kar pričajo ohranjeni nemški dokumenti (Daseböck 17. in 22. decembra 1941, Handl 22. decembra in Orožniško okrožje Kamnik 24. dec. 1941), ki pravijo, da je bila partizanska aktivnost decembra 1941 na Gorenjskem »bliskovito, dobro organizirano uporniško gibanje«.

Načrt za decembrsko vstajo na Gorenjskem so pripravili voditelji gorenjskega partizanstva, ki so se zbrali v začetku decembra 1941 v Bukovšci pod Mohorjem na domačiji pri Kocjanovih. Med njimi so bili narodni heroji Stane Žagar, Jože Gregorčič, Lojze Kebe, sekretar rajonskega komiteja KPS Škofja Loka Maks Krmelj, predstavniki partijskih organizacij iz Medvod, Selc in drugi. Na tem sestanku so v smislu navodil Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet in Centralnega komiteja KPS pripravili načrt za splošno ljudsko vstajo na sektorju Medvode—Škofja Loka, v Selški in Poljanski dolini ter v Bohinju in Gornji Savski dolini. Navodila, ki jih je prinesel z Glavnega poveljstva in CK KPS, je Stane Žagar obrazložil navzočim in potem so skupno pripravili načrt. Za organizacijo vstaje v Gornjesavski dolini in v Bohinju so določili Staneta Bokala in Poldetu Stražišarja, vstaje na področju Škofje Loke, Poljanske in Selške doline pa tovariše s tega področja skupno z vodstvom Cankarjevega bataljona. Signal za vstajo naj bi bila povečana partizanska dejavnost in učinkoviti udarci po sovražniku.

Načrt za vstajo je bil dobro pripravljen. Vrzel je pokazala le kranjska stran, ki so jo množične aretacije Okrožnega komiteja Lucijana Seljaka, najbolj prizadele. Nearetirani kranj-

ski aktivisti so sicer pripravili načrt, kako bi osvobodili sekretarja in družba aktiviste, ki so bili zaprti na sodišču v Kranju, iz zapor, a jim je akcija, ki so se je lotili 10. dec. 1941, ni uspela, o čemer poroča tudi »Povelje št. 6« nemškega orožniškega glavarstva v Kranju.

MOHOR IN ROVTE POD MLADIM VRHOM

Nemci bi se nasilnega preseljevanja vsega slovenskega prebivalstva iz Poljske in Selške doline verjetno, kakor so se na Štajerskem, lotili že novembra 1941, da jih pri tem ni oviral Cankarjev bataljon, katerega glavnina je bila prav na tem, za partizanski boj tudi v prihodnjih letih strateško najvažnejšem področju na Gorenjskem. Da bi svoj načrt uresničili, so že konec novembra pripravili večjo ofenzivo proti partizanom na tem področju. Nemške ofenzivne akcije so se pričele 9. decembra 1941. (Če bi ne bilo na tem področju tako učinkovite partizanske edinice, kakor je bil Cankarjev bataljon, bi Nemci do tega dne izselili prav tako kakor iz brežškega okraja na Štajerskem, kjer so do tega dne izselili v Šlezijo že 34.000 Slovencev, tudi s tega področja na Gorenjskem večino slovenskega prebivalstva. — Op. p.)

Ofenzivne akcije proti Cankarjevemu bataljonu so Nemci pričeli na področju Mohorja. Nemška poročila pravijo, da je prišlo do bojev pri Knapah ob Bukovščici, dočim pravi Franco Konobelj-Slovenko v svoji, že citirani knjigi, da do bojev na tem področju sploh ni prišlo. Partizani so se že prej umaknili, ker se niso hoteli v pravkar zapadlem, meter globokem snegu spuščati v borbo z Nemci, ki so bili za tak boj boljše opremljeni. Tako pravi Slovenko. Kljub temu pa bo nemško Handlovo poročilo točneje, saj govori, da so v teh bojih imeli Nemci dva težko ranjena. Nemško poročilo potrjuje tudi Slovenski poročevalec (št. 31) z dne 23. decembra 1941, ko poroča pod naslovom »Prve faze gorenjskih bojev« naslednje: »XII. Spopad z nemško četo 46 mož. Nemci imajo dva mrtva in mnogo ranjenih... Partizani brez izgub.« Spopada na področju Mohorja se spominja tudi tovariš Ivan Bertonecelj-Johan. (Opomba 267 — Zbornik: Slovenski poročevalec 1938 do 1941 — str. 336.) Torej je to poročilo točno, ker je takrat Slovenko že odšel s Poldetom Stražišarjem in Stanetom Bokalom, da bi organizirali vstaje v Bohinju in Gornjisavski dolini.

Naslednji dan so se Nemci po svojih in partizanskih poročilih spopadli s partizani pri Kremeniku. Kraj navaja nemški vir, partizanski v »Slovenskem poročevalcu« (št. 31) pa poroča kratko, ne da bi navedel kraj, da so se gorenjski partizani spopadli z nemško patruljo, ki je po kratkem boju zbežala. Spopad se je končal brez obojestranskih izgub.

(Nadaljevanje sledi)

tal, kakor da plava skozi prostor, skozi noč, posuto z zvezdami. In res so njene oči sijale kakor poletne zvezde.

Tako so se pletle med njima prve vezi. Junija je Ria odpotovala. Že je mislil, da ga je pozabila, ko je avgusta prejel njene pozdrave s francoske riviere. Ti pozdravi pa so ga bolj zboleli kakor razveselili. Začutil je prepad med seboj in njo. Ona si je lahko privoščila najrazkošnejša letovišča, on pa je živel le od denarja, ki mu ga je dajal Luckmann. Gospodarski razvoj Kranjske industrijske družbe, pri kateri je bil po očetovi zaslugi udeležen z desetimi delnicami, ni bil rožnat. Posest, ki si jo je družba nakupila s špekulacijami, se je začela drobiti. Prodali so fužine v Tržiču in Mojstrani, prodali soudeležbo v Topuskem in na Petrovi gori, prodali skoro vse gozdove v Podkorenski dolini, a železarstvo kljub vsemu ni hotelo dati pričakovanih dobičkov.

Prav tisto leto, ko se je Fric zaljubil v Rio, se je začela nova gospodarska kriza in delničarji so morali znova opustiti misel na delitev dobička.

Delničar Fric, ki po takratnih zakonih še ni bil polnoleten, ni prejel od svojih delnic niti vinarja. Denar zanj je prejemal Luckmann in si z njim »zaračunal« stroške za Fricovo vzgojo.

Fric ni imel denarja in zato je moral pokopati v sebi hrepenenje, da bi pohitel za Rio. Sicer pa ga ni vabila. Na pozdravih, ki mu jih je poslala ni bilo niti njenega naslova, da bi se ji za naklonjeno pozornost lahko zahvalil.

Minevali so meseci, a od Rie ni bilo glasu. Misel na njo pa mu ni hotela ugasniti. Odvrčala ga je od načrtov, ki jih je gojil in vanje verjel kakor vsak mlad človek na začetku svoje poti. Zanemarjal je posel in ker ga nihče ni svaril, se je začel vdajati pijači. Že tisto leto bi se popolnoma zapil, da ni nenadoma prišlo pismo od Rie, da pride pomladi v Ljubljano in da bo vesela, če je še ni pozabil. Pomlad in poletje bo prebila na Kranjskem in veselilo jo bo, če ji bo gospod Rouard hotel delati družbo, je pisala.

Kako čudoviti so bili tisti meseci! Fric je že delal v upravi Kranjske industrijske družbe in zaprosil je generalnega direktorja Karla Luckmanna za brezplačen dopust in seveda za izdatno posojilo. Najraje bi poljubil starega sovražnika, ker mu je dal oboje. Od sreče, ki jo je čutil v sebi, ni niti pogledal kakšno zadolžnico je podpisal. Imel je denar. Lahko bo kavalir Rii, ki jo je ljubil.

Prišla je in bilo mu je, kakor da je šele ona prinesla pomlad. Že prej je obvestil sedemdesetletnega očeta, ki je preživljal starost na blejskem posestvu, da pride na Bled z neko bogato damo, hčerko essenskega veleindustrijalca Glanzhofferja, a mu je bilo žal, ko sta z Rio prišla tja.

Stari Rouard je preživljal starost v največji skromnosti. Z ženo do kraja sprt je živel brezbrizno. Gospa Rouardova ni mogla preboleti, da je morala pred leti prodati dunajsko palačo in se naseliti v najskromnejši Rouardovi hiši v Grazu. Z Rouardovo katastrofo je bilo njenega bleska konec in prav tako je izgubila svojo vrednost v očeh soporoga generala Schmigorja njena najstarejša kći Anita. Spoštovani cesarsko-kraljevi general, njen soprog, jo je zapustil. Z mamo in pravkar razcveto se Marici se je preselila v Graz, kjer so imeli Rouardovi svojčas več hiš. Gospa Rouardova in hčeri Ana ter Marici so se preselile v najjimenitnejšo med temi hišami, naposled pa so se morale preseliti v najskromnejšo. Dolgovi so jih tako stisnili, da so morale prodati tudi te. V hiši, ki je veljala med ljudmi še vedno za imenitno, a Rouardovim, vajenim razkošja dunajske palače, se je zdela revna, so čakale na očetovo smrt in računale, da je blejska posest še vedno toliko vredna, da bi kupile novo palačo na Dunaju in se tako maščevale za svoj poraz, ko so morale zapustiti cesarsko mesto in se tako rekoč naseliti v »provincialnem« Grazu.

TROJANSKI KONJ

Spisal: Miha Klinar

Ilustriral: Jaka Torkar

Preden sem šel v tovarno, sem bil pohištveni mizar. Poklica sem se izučil pri najuglednejšem mizarškem mojstru v našem kraju.

— Ne lažeš? — mu poročnik še ni verjel.

— Ne! Znam vam izdelati vsako pohištvo, le da bi imel potrebno orodje in delavnico...

— Tudi tako? — ga je prekinil poročnik in potegnil iz miznice sliko biedermayerske spalnice, kakršne si je želela njegova kadetska, menjševiška ali eserska nevesta. Bog razumi te stranke, je zamrmral zase. On jih ne. Toda oblast imajo!

— Seveda bi znal! — je prepričljivo odgovoril ujetnik, ko si je bežno ogledal skico. Bilo mu je vseeno, ali gradi barake ali izdeluje poročniku spalnico. Samo da mine čas, ta prekleti, ubijajoči čas, prekleta vojna, ki je še vedno noče biti konca.

— Zares bi znal? — je vzkliknil poročnik in mu vnovič natočil žganja.

— Še mnogo lepšo in udobnejšo! — je zatrjeval ujetnik.

— Bravo! Ti si mi pravi brat! Vidi se ti, da si Slovan! In mi Rusi smo glava slovanstva! — je poročnik vzklikal neumnosti. Morda bi ujetnika celo objel in ga po lepi ruski navadi začel poljubljati, da se niso odprla vrata in je v sobo kakor strela planil Anton Vasiljevič Antonov, starosta alatinskega mesta.

— Ali ste slišali, Ivan Ivanovič? Nezasišano! V Petrogradu je nekaj počilo. Boljševiki so se uprli in vrgli vlado. Zalostna nam Rusija! Ti vragi hočejo nehati z vojno! Se vidi, da je bil na delu tisti Vladimir Iljič Uljanov, tisti Lenin, tisti izdajalec, ki se je vrnil iz inozemstva samo zato, da bi porušil Rusijo in jo zajahal...

Poročnik Ivan Ivanovič staroste ni razumel. Buljil je vanj in obraz se mu je popolnoma poneumil.

— In? — je vprašal, kar je glavo alatinskega mesta očitno še bolj razburilo.

— Zdi se, da vas novica ni prizadela! — je kriknil Anton Vasiljevič in se razburil: — Pa menda niste tudi vi boljševik in izdajalec svete Rusije...

— Ne razumem vas, Anton Vasiljevič! Jaz sem samo vojak in poročnik. Služim vladi!

— Torej boljševikom?

— Vladi, ki vodi Rusijo, — je odgovoril Ivan Ivanovič.

— Torej boljševikom? — je z grozo v očeh ponovil starosta.

— Če oni zapovedujejo, da! — je

rekel poročnik, ki strankarstva ni razumel.

— Nehajte, norec! Oni zapovedujejo samo v Peterburgu. Rusija pa ni samo Peterburg! Že v Moskvi so naleteli na hud odpor. V vsej veliki Rusiji je naša vlada, naša zakonita vlada, začela boj proti uzurpatorjem. V nekaj dneh ali tednih jih bo odpihnil veter. Vsa naša gubernija je za vlado Kerenskoga in boljševiških nemirov pri nas še ni in jih tudi ne bo, če bo vojska sodelovala z nami...

— Vojska bo sodelovala z vlado, ki zapoveduje iz Peterburga! — je pribil poročnik. Videl je, kako starosta trepetal, kar je imel za znak, da nova vlada, ki bo starosto prej ko ne odpihnila, obvlada mnogo več kakor samo Peterburg in da bo skoro obvladala tudi njihovo gubernijo. On je vojak in ga politika ne sme brigati. Služil bo novi vladi, kakor je služil carski in do tega trenutka Začasni. Popolnoma je pozabil, da stoji pred njim oče njegove ljubice Marje Antonovne. V tem trenutku, ko je zvedel, da se je v Peterburgu menjala oblast in bo zaradi tega starosta kmalu letel je iz poročnikovega srca splahnela tudi ljubezen do starostine hčerke. Da bi bila v mestu vsaj hči kakkega vplivnega boljševika! Talkoj bi ji poklonil srce. Take pa ni bilo, saj še nikoli ni slišal, da bi bil v njihovem mestu kdo boljševik.

— Vi ste norec in izdajalec, Ivan Ivanovič! — je obupano kričal Anton Vasiljevič nad poročnikom in ga obkladal še z drugimi žaljivimi priimki.

— Ne spozabljajte se, Anton Vasiljevič! — je bilo poročniku dovolj. — Jaz sem vendar častnik vladine vojske! — je rekel grozeče.

— Prav zaradi tega ste norec! Ta vlada, ki se je nasilno polastila v Peterburgu oblasti, vas bo namreč spravila ob kruh! Menda hoče nehati z vojno in izdati naše zaveznike! In tudi cesarskih in buržoaznih častnikov noče. Menda namerava razpustiti vojsko! In četudi bi je ne, bi vi kot sin veletrgovca nikoli ne ostali v njej! A to se ne bo zgodilo. Kakor sem jaz tu pred vami, se to ne bo zgodilo! Odpihnil bomo to vlado in rešili Rusijo... — je živčno vzklikal Anton Vasiljevič in stiskal pesti.

Poročnik pa je med ploho besed slišal le eno. In to ga je zaskrbelo.

— Pravite, da bo boljševiška vlada sklenila mir z Nemci...

— Menda je ponudila že premirje. Izdajalci in...

Poročnik se za njegove besede ni menil. Ni jih slišal. Istočasno je nadaljeval svoje zaskrbljeno vprašanje:

— ... in odpustila nas častnike? — ga je grizla skrb.

— Odpustila, odpustila! — je živčno ponavljajal starosta. Odpustila jih bo. In vas tudi, če vas vojaki ne bodo že prej obesili.

— Vojaki? Mene? — se je čudil poročnik. Ni mogel verjeti, da je slišal prav. Niti misliti si ni mogel, da bi bilo kaj takega mogoče. Vojaki ga vendar spoštujejo. Trepečejo pred njim. Store vse, kar jim ukaže. Vse! Pa če bi jim ukazal, naj se povaljajo v človeško blato ali ležejo v gnojnico. Takle civilist kakor tale starosta sploh ne ve, kaj govori. Niti sanja se mu ne, kako zna vojake vzgajati in kaj lahko napravi z njimi. Tisoče in tisoče jih je že vzgojil za bojišče, ne da bi si en sam upal oporekati njegovim trdim in preizkušenim vzgojnim metodam. Zadnje je povedal starosti in nadaljeval: — Z vojaki razpolagam jaz in ne oni z menoj, Anton Vasiljevič! Zato ne skrbite zame! Če jim samo nekoga s prstom pokažem in zapovem, naj ga obesimo, ga bodo obesili brez oklevanja...

— Ne oporekam vam, Ivan Ivanovič, da niste vzgojili in znali vzgojiti mnogo hrabrih branilcev domovine. Toda, kar sem zvedel iz Peterburga in iz Moskve, vas bo zaprepastilo, da se vam bodo naježili lasje. Vojaki so oficirje enostavno postrelili, poklali in se pridružili boljševikom.

Tega poročnik Ivan Ivanovič Kuzmin ni mogel verjeti.

— Ne morete verjeti? Preberite tole pismo! Poseben sel mi ga je prinesel od mojih prijateljev iz Moskve. To pismo potrjuje, kar sem vam povedal.

Poročnik Ivan Ivanovič je vzel v roke pismo. Bral je počasi, potem pa mu je začelo v rokah drhteti. Njegov obraz je bledel. Obrvi so se mu mršile in okrog ust so se mu nabirale jezne poteze. Ustnice so se mu stiskale in se spremenile v brezbarvno ostro gubo, potem pa nenadoma eksplodirale:

— Svinjarija! Pri nas se kaj takega ne bo zgodilo! — je kriknil... — Vojaki bodo delali to, kar hočemo mi! Bodite prepričani, Anton Vasiljevič, in če jih dam polovico pobesiti!

— To sem hotel od vas! — je olajšano vzkliknil starosta.

Ujetnik Martin, ki ga je poročnik pozabil odsloviti, je še vedno sedel.

Pred njim je bilo žganje. Ni se ga dotaknil. Zamislil se je in spoznal, da se je v Rusiji začelo, kar mu je lani v Kazanu napovedoval študent Volodja. Zgodilo se je, kar se mu je takrat zdelo tako neskončno daleč, tako nedoumljivo in neverjetno kakor pravljica.

Zakaj ni zdaj v Petrogradu, se ga je lotevalo obžalovanje, saj je starosta pravkar pripovedoval, da so boljševiki osvobodili ujetnike.

— Pomislite, Ivan Ivanovič! In ti so se pridružili boljševikom! Razumljivo, sovražniki svete Rusije so, — je govoril starosta in zdajci opazil ujetnika in namignil nanj. Poročnik, ki ga je iznenadilo starostino pripovedovanje, je že pozabil, da je ujetnik v pisarni. Napravil je strog in vzvišen obraz.

— O najini zadevi se bova pogovorila kasneje, — je rekel ujetniku in ga odslovil.

— — —

Ujetnik Martin se je napotil proti baraki, da bi vzel orodje in da bi potem odšel v toplo stražarnico, kjer je moral biti, kadar ni delal v vojašnici. Ko je vstopil, so se še vedno nepreoblečeni vojaki drenjali okrog pečice in se sušili. Njegov prihod jih je vzdramil iz navidezne otopelosti. Spoznali so ga in ga prijazno povabili k pečici. Nekdo mu je ponudil čaja, ki so si ga skuhalo sami iz posušenih zelišč.

— Odkod si doma, — ga je vprašalo več hkrati.

Povedal jim je. Čudili so se, ker je govoril tako dobro ruski.

— Živijo tudi pri vas Rusi? — so hoteli vedeti.

— Ne. Mi smo Slovenci. Podoben jezik imamo. Rusko sem se naučil šele v ujetništvu, — je razlagal Martin in ker so hoteli, razgrnil pred njimi svojo zgodbo. Poslušali so ga, ko je govoril o fronti in o tem, kako so ga ujeli in kar je doživel potem. Dolga zgodba je bila in še bi pripovedoval, da ni nekdo vzdihnil:

— Prekleta vojna!

— Prekleta vojna! — so kakor v zboru ponovili drugi.

— Da, prekleta, — je prav tako rekel Martin.

— Če bi bilo po naše, bi je ne bilo, — je rekel nekdo.

— Toda, kaj smo mi, — je rekel starejši, že skoro osiveli vojak, ki so ga nekateri imenovali stari, nekateri batjuška... — Mužiki, drvarji, splavarji, vlačilci ladij smo. Skratka ljudje, ki morajo poslušati in ubogati tiste, ki ukazujejo. Drugače nas čaka bič ali celo katonga...

— Da, da... Tako je in bog se nas usmili, — so mrmrali v zboru vojaki in njihovi glasovi so se Martinu zdeli kakor žalostna molitev.

— In vendar smo vsi ljudje in bi lahko uredili svet po svoje. Saj nas je največ... je rekel Martin in, sam ni vedel kdaj, začel pripovedovati, kar je slišal v pisarni.

Vojaki so napeto prisluhnili. Kar jim je pripovedoval Martin, se jim je zdelo kakor pravljica. Boljševiki? Le redki so že slišali zanje, a tudi ti niso vedeli o njih kaj prida. Čudili so se Martinu, ki jim je razlagal, kar je zvedel od Volodje. Ni ga imenoval z imenom. Razložil jim je, da so boljševiki socialisti, ki hočejo osvoboditi delavce in kmete.

— Socialisti? — se je oglasil batjuška... — Poznal sem nekoga, ki se je imenoval socialista. Pred dvajsetimi leti ali kaj so ga pregnali v našo vas, v Sušenskoje...

— Kakšen pa je bil? — so mu nekateri segli v besedo.

Ko jim je stari pripovedoval, niso mogli verjeti, da so na svetu taki ljudje. Kakor da bi bil človek, o katerem jim je pripovedoval batjuška, z drugega sveta in ne s te žalostne zemlje, ki tako ostro loči tiste, ki ukazujejo od tistih, ki morajo ubogati.

— Govoril je, — je pripovedoval batjuška... naj ljudje že vendar enkrat spoznajo, da ni ne višjih ne nižjih od nas, da so si tisti, višji, ukradli pravico sami. Tako nekako je govoril in

rekel, da smo vsi ljudje enaki med seboj...

— Saj je tako kakor v bibliji, — mu je vpadel nekdo.

— Da. Tudi tam je rečeno, da smo si ljudje enaki med seboj, — so povzeli drugi.

— Res, a samo pred bogom, — ga je popravil stari... — Pred bogom. Na onem svetu! Uljanov, tako se je pregnanec pisal, pa nam je pripovedoval, da bi ljudje že na tem svetu lahko dosegli enakost in pravičnost za vse, če bi se delavci in mušiki zavzeli ter zbrisali z zemlje vsakogar, ki bi hotel biti višji od nas. Nobeni kozaki, nobena policija bi nas ne mogla zaustaviti. Kdor pa bi se še potem hotel postaviti nad nas, bi na prav tak način obračunal z njim. A mislim, da bi potem nihče več ne upal poviševati se, ker bi se bal, da bi ga mi povišali. Z zanjko, mislim!

— Batjuška, pa to bi bil greh! — se je zgrozil nekdo.

— Greh? — je batjuška ponovil z visokim glasom. — Če ne greše tisti, ki ubijajo nas, potem ne grešimo tudi mi...

— Toda, oni so vendar oblast! — je rekel prejšnji.

— Zakaj pa bi ne bili mi sami sebi oblast? — je rekel stari... — Vladimir Iljič Uljanov je govoril...

— Kako praviš? Uljanov? — ga je prekinil ujetnik Martin in se ob tem imenu, ki ga je menda mimogrede slišal v pisarni, začudil.

— Da Vladimir Iljič Uljanov, — je ponovil stari... — Mojih let je. Tri leta je živel, pregnanec, v naši vasi Sušenskoje. Pregarjan kakor mnogi, a silno pameten in preprost človek. Skoro vselej je tičal v knjigah in papirjih. Smejali bi se mu zaradi tega, da se ni mnogokrat pogovarjal z nami. Prav tako po domače, kakor se zdaj mi. Da ga nismo videli tolikokrat pri knjigah, bi ga imeli popolnoma za svojega. Rečem ti, da je vse razumel. Vse, kar nas boli...

— Vladimir Iljič Uljanov? je razmiš-

Napisano po pripovedovanju

STARIH SODRUGOV

Avgusta meseca 1897 je bila jeseniška javnost panično razburjena. Nezasišano! Socialdemokrati so priredili prvi javni shod na vrtu gostilne pri »Robički« nekako tam, kjer stoji danes tovarniška kazina. Etbin Kristan, Zadnik in Železnik, vsi iz Ljubljane, so govorili na tem prvem rdečem shodu. Rezultat tega shoda je bil ustanovitev podružnice »Metallarbeiter Verband«, ki je imel svojo centralo na Dunaju. Prvi teden se je včlanilo 26 delavcev - kovinarjev. Tako je bila prvič ustanovljena rdeča strokovna organizacija na Jesenicah, predhodnica današnjega sindikata.

Takratni ravnatelj KID Luckmann je izjavil: »grad' bin ich Liberal geworden, jezt muss ich mit den Schwarzen gehen«, (pravkar sem postal liberalec, zdaj moram iti pa s črnimi), ter šel in daroval prvo vsoto za ustanovitev katoliškega izobraževalnega društva. Divide et impera! Deli in vladaj! To je bil prvi sunek in skoro smrten za to mlado podružnico rdečih. Vendar sodrugi, ustanovitelji, niso obupali. Poizkusili so znova leta 1900 z izobraževalnim društvom, toda tudi tu so bile nepremostljive ovire in ugasnilo je to mlado življenje. Ali ledina je bilo prekopana, seme je rastle, kljub vsem viharjem in pri volit-

vah v deželni zbor so dobili rdeči za svojega kandidata Kopača Jožeta iz Ljubljane že 210 glasov. »To je višek nesramnosti. Kaj se ti rdečkarji že vse predrznejo!« Tako se je govorilo tiste dni na Jesenicah. Ženske so pljuvale na te pionirje socialistične miselnosti na Jesenicah, se križale pred njimi. Iz prižnic se jih je preklinjalo in stavilo na indeks. Udušiti to »drhal«, to je bil eden najaktualnejših vprašanj tistega časa. Najprej jim seveda ne sme nihče dati kakega lokala, zakaj, ti »antikristi« ne spadata v nobeno krščansko hišo. Nekako pred dvema leti mi je še povedal pionir tistega časa Vister Jože: »Po Hrenovici smo se zbirali in sta nam govorila in nas bodrila Zugvitz in Trojar. Na cesti in v tovarni so nas pa zmerjali z gošarji«. Tako smo že pred šestdesetimi leti imeli na Jese-

ljal Martin in napol poslušal starega vojaka, napol pa mozgal, v kakšni zvezi je v poročnikovi pisarni slišal to ime. Batjuška pa je govoril:

— Da ni bil izgnanec, bi mu ne verjeli. Zaradi učenosti ne! Učeni so še vedno ukamili ljudstvo. Ker pa je bil izgnanec (saj smo skoro mi vsi potomci ali sinovi ruskih izgnancev in sibirskih mater!), smo ga radi poslušali. O da bi ga slišali, bratci! Govoril je, kakor da bi nam pobiral misli iz duš. Imel je besedo, mnogo lepšo besedo kakor tista v evangelijju, v kate-rega, bog mu odpusti, ni verjel.

— Potem je bil Antikrist, — se je zgrozil tisti, ki je prej govoril o grehu.

— Kakšen Antikrist neki, bratec? Človek je bil kakor midva. In kakšen človek! Rekel je, da bomo morda doživeli svet, kjer ne bo grofov in gubernatorjev ne oderuhov. Kmet bo imel dovolj zemlje...

— Za zemljo nam ni. V Sibiriji je je še preveč, — ga je prekinil nekdo, po vsej verjetnosti kmet.

— Tako smo mu rekli tudi mi. Pri nas zemlje res ne manjka. Nimamo toliko semena, da bi vso posejali. Na zahodnih mejah je pa drugače. Pa tudi pri nas ni prida. Vse, kar pridelas in pristradaš, iztisnejo iz tebe davki. Mnogokrat še več...

— To je res, batjuška, — se je strinjaal prejšnji... — Oblast je res svinjska. Kakor smrt mi leži na duši.

— In vidiš, — se je spominjal stari... — Vladimir Iljič je govoril, da bi take oblasti sploh ne potrebovali. Sami bi si vladali.

— To mi pa prijaj, batjuška!

— In glej, bratec, — je stari pokazal na Martina... — Tale tukaj pravi, da so v Peterburgu že opravili s to oblastjo...

In Martin je moral znova pripovedovati, kar je zvedel v pisarni.

— Boljševiki so opravili tisto, kar ste že dolgo želeli. Vojaki pa so se uprli in ofocirje pobili...

— Praviš, da so jih pobili?

Martin je pritrdil. Tako je slišal.

— Dobro so storili! Tega psa Ivana Ivanoviča bi bilo tudi treba obesiti. Si videl, kako nas je danes poscal? — je rekel prejšnji.

— In praviš, da so v Peterburgu storili tako? — je znova vprašal nekdo, ki tega ni mogel verjeti.

— Tako sem slišal. Vojaki in mnogi ujetniki so se pridružili boljševikom.

— Zopet vojska? To mi smrdi! — se je nekdo oglasil iz somraka, ki je jel polzeti v barako.

— Vojska je res vrag! — je nekdo soglašal... — Toda, če bi si potem res vladali sami, bi se je ne branil, četudi bi crknil. Bi vsaj moji otroci živeli kakor ljudje...

Pogovor se je razpredal. Ugibanj,

kako so mogli napraviti v Peterburgu, ni bilo konca.

— Če je v Peterburgu nova vlada, ki noče vojne, zakaj nas potem sploh še zadržujejo tu? — je iz teme, ki se je vedno bolj gostila v baraki, padlo vprašanje.

— Gospodi in Ivanu Ivanoviču najbrž nova vlada ni všeč, — je menil batjuška in nadaljeval: — Ne more jim biti, kajti če je le količkaj podobna tistemu, o čemer je govoril tisti socialist, ki ga poznam, tisti Vladimir Iljič Uljanov, potem...

Stavka ni utegnil skončati. Ujetnik Martin je zagorel; spomnil se je, v kakšni zvezi je slišal v pisarni to ime. Vzkljknil je: (Se nadaljuje)

nicaš gošarje. Katoliški »Slovenec« je pisal o njih: »Kitajski - Japonski bok-sarji na Savi pri Jesenicah imajo svoje shode po hostah« itd.

Leta 1902 se je pričela graditi karavanška železnica in s tem je nastalo na Jesenicah novo življenje. Prišli so delavci iz raznih strani, ki so prehodili že dosti sveta, bili seznanjeni z vso trdoto dela pa tudi strokovne organizacije so poznali. Nekateri od njih so dali močno moralno oporo mladim in še neizkušnim socialistom.

V letu 1904 se je bil političen boj za poslanski mandat v deželni zbor med ravnateljem KIG in deželnim glavarjem Šuštaršičem, kjer je bilo izrečeno: »In Assling werden wir uns sehen!«

Po tem incidentu v deželnem zboru je prišlo na Javorniku do stavke cele tovarne, ki se je razširila tudi na Sa-

vo. Stavko so vodili krščanski socialisti pod vodstvom dr. Kreka in Gostinčarja. Med naše sodruge sta prišla Hilari iz Gradca in Breznik iz Ljubljane, ki sta pa imela že takrat strogo prepoved od političnih oblasti, udeleževati se javnih shodov na Javorniku ali na Savi. Po nekaj dneh trajajoči stavki so se gospodje od KIG sporazumeli z župnikom iz Koroške Bele in Jesenic Zabukovcem, ter naredili kompromis in stavke je bilo konec.

Meseca maja 1906 so rdeči ponovno sklicali javni shod na prostoru današnjega letnega kina Svobode. Govornika na tem shodu sta bila Kristan Anton in Kocmur, oba iz Ljubljane. Na tem zborovanju je socialistična misel znova vzniknila z vso silo na dan in 2. septembra istega leta je bila ustanovljena znova, ali bolje rečeno poživljena, strokovna organizacija

na marksistični podlagi in od tega datuma na Jesenicah vse do danes. V gostilni »Na Pošti«, kjer je bilo to zborovanje, je bil položen temeljni kamen kovinarski organizaciji na Jesenicah, ki je od tega datuma dalje ni zlomil noben vihar več, nasprotno, rastla je in se utrjevala iz dneva v dan. Že v naslednjem letu se je preselila v današnje prostore Delavskega doma, takrat sicer še last privatnika, in tam jo najdemo še danes.

Septembra 1909 je bil ustanovljen še rdeči konzum na Jesenicah, s tem so pa dobili sodrugi tudi gospodarsko organizacijo. Tako strokovna kot gospodarska organizacija sta se prav lepo razvijali ter razvijali socialistično miselnost. Delavstvo se jih je rado posluževalo, posečalo sestanke, se izobraževalo in pripravljalo na prvi večji spopad s kapitalisti.

Delavsko prosvetna društva »Svoboda in« Prosvetna društva Slovenije pred kongresom

Še vedno so nam v spominu dnevi 22. in 23. oktobra 1955, ko je bil na naših železarskih Jesenicah izredeni kongres Zveze Svobod in Prosvetnih društev Slovenije. Ta kongres je bil in je še danes izrednega pomena ne samo za aktivno sodelujoče na kulturno-prosvetnem področju, ampak za vse delovne ljudi, za vse tiste, ki si želijo napredka, ki želijo razširjati obzorje svojega znanja in se želijo izpolnjevati na strokovnem in kulturno-umetniškem področju.

Kongres je kritično pregledal dosedanje delo društev, ugotovil, da v večini primerov oblika kakor tudi vsebina dela ne odgovarja naglemu napredku in razvoju, ki ga je ljudstvo naredilo na področju znanosti in tehnike, posebej pa še pri nas, kjer je zamenjan stari kapitalistični družbeni red z novim socialističnim, v katerem delovni človek s svojo delovno silo in z ustvarjalno sposobnostjo ni več samo blago za kapitalista — tovarnarja, marveč lastnik proizvodnih sredstev in proizvodov, kar se odraža v neposrednem upravljanju z vsemi dobrinami, ki jih ustvarja bodisi na tem ali onem gospodarskem ali pa znanstvenem področju. Ta novi položaj in mesto, ki ga zavzema naš delovni človek v naši domovini, pa zahteva od njega več znanja in širšega obzorja na področju znanosti, kulture in tehnike. Zaradi tega je kongres poudaril in pred vodstva društev in zvez postavil nalogo za širšo dejavnost, za prehod iz ozkih prakticističnih oblik na širša področja, ki bodo dostopna vsakemu, ki si želi ali čuti potrebo uresničitve takih metod dela, ki bodo sprejemljive za najširše plasti delovnih ljudi. Kot osnovno nalogo je v svojih sklepih in pravih kongres postavil pred Svobode in Prosvetna društva nenehno skrb za izobrazbo in vzgojo najširših plasti delovnih ljudi in še posebej delavskega razreda s tem, da tudi vsi organi zveze pomagajo delovnim ljudem, da se izobražujejo, prosvetljujejo in se udeležujejo na vseh področjih umetniške dejavnosti ter si tako širijo splošno obzorje, krepe socialistično družbeno zavest in si zagotove zdravo, kulturno razvedrilo.

Lahko rečem, da se našim delegatom na kongresu ne bo treba sramovati. Čeprav niso dosegli vsega, kar smo želeli, smo vendarle naredili precejšen korak naprej. Društva so v večini primerov postala samostojnejša, prešla iz ozkega področja dela, ki se je največkrat začelo in končalo pri pevskem zboru in dramski skupini, na širšo dejavnost, ki se nanaša predvsem na izobraževanje, pa naj si bo to v obliki Ljudskih univerz, tečajev, seminarjev, šol in tako dalje. Na Jesenicah je k temu veliko pripomogel Izobraževalni center, ki je formiran pri Občinskem Svetu Svobod in Prosvetnih društev in je znal najti in ustvarjati sodelovanje

z vsemi forumi, ki imajo opravka z vzgojo, zavedajoč se tega, da za to veliko nalogo niso poklicane samo Svobode in Prosvetna društva.

Tudi kulturno zabavno delo v društvih dobiva počasi organizirano in vzgojno obliko. Poudarjam —, počasi, ker imamo prav na tem področju še največ stihijnosti ali bolje rečeno, komercialnih interesov, ko nas ne zanima, ali se naš delovni človek res duševno in telesno razvedri. Zato pojdemo smelo naprej tudi na tem področju dela in pripravljajmo res kulturno zabavo našemu članstvu kakor tudi ostalemu prebivalstvu.

Vse te naloge pa lahko še posebej podkrepimo in vstavimo v naše programe dela prav sedaj, ko so letne konference društev, na katerih poleg ostalega volijo tudi delegate za okrajno konferenco, ki bo 5. 1. 1958 v Kranju in na kateri bomo volili delegate za kongres. Ključ za izvolitev delegatov za Okrajno konferenco so društva že sprejela in sicer se voli en delegat na vsakih sto začelih članov v društvu, medtem ko se za kongres voli na vsakih dvesto članov en delegat. Zveza Svobod in Prosvetnih društev Slovenije pa je sprejela sklep, da imajo pravico voliti delegate samo tista društva, ki so plačala števni dinar, oziroma samo tisto število članov, za katere je plačan števni dinar.

Kongres bo od 18. do 19. januarja 1958 v Mariboru. Na kongresu bodo podani 4 referati: o izobraževanju, poročilo o delu Zveze, o društvenem življenju in delu v društvih in o naši inteligenci in njenem odzivu v društvih. Ivo Ščavničar

Dve razstavi naših foto-amaterjev

Za praznik Dneva republike sta Foto klub Jesenice in Javornik razveselila ljubitelje lepih slik z lepima razstavama fotografij, ki si jih je ogledalo precej ljudi.

Na Jesenicah je bilo skupno razstavljenih sedemdeset slik. Razstavljalo je enajst starejših avtorjev, šest tečajnikov in devet mladincev. Žirija je določila prvo mesto Smoleju Slavku, ki že dalj časa nosi naslov mojstra fotografije, drugo staremu rutiniranemu fotoamaterju planinskih motivov Čopu Jaku, tretje dolgoletnemu in agilnemu članu kluba Mikelju Matevžu, četrto mesto je dosegel Rant Tine, peto pa Torkar Franc.

Ne bomo se zamujali pri starih, že priznanih fotoamaterjih. Ocenili bi le nekaj ostalih. Rant Tine lepo napreduje in je bila posebno njegova slika „Rock and roll“ deležna priznanja. Gorjanc France nam je posebno s sliko „Biseri“ delal skomine po grozdju. Uveljavljajo se tudi Anton Kocjančič, Anton Blažej in Zdravko Kragl. Lepe so tudi slike Sorgo Adija in Urbanc Toneta.

Med tečajniki je najboljša Rant Nataša. Zelo razveseljivo je veliko število mladincev, ki so razstavili devetnajst slik, med njimi nekaj prav

čednih. Prvo mesto je dobil Igor Smolej, drugo Kragl Zdravko ml. in tretje Mikelj Edi.

Zastopniki oblasti in raznih organizacij ter kritiki kot tudi publika so dali lepa priznanja in poudarili velik napredek Foto kluba, ki ga marljivo vodi predsednik Gorjanc France.

Fotoklub Jesenice je namenil obiskovalcem, ki bodo izžrebani, kot darilo tri slike, ki jih sami izberejo kot najlepše. Po vrstnem redu so dobile največ glasov tele fotografije: Čop Jaka „Nad meglo“, Mikelj Matevž „Kot kralj na planini“, Čop Jaka „Veliki in mali“, Mikelj Matevž „Na paši“ in Gorjanc Franc „Biseri“.

Razstava fotokluba Javornik je bila tudi precej pestra in zanimiva. Udeležilo se je je trinajst starejših avtorjev z enainpedesetimi slikami in štirje mladinci z enajstimi posnetki.

Posebno so ugajale naslednje slike: Prešeren „Simfonija dela“, in „Nenasitno žrelo“, Krajcar „Taborjenje“, Iskra „S planine“ in „Dobra prijatelj“, dalje tudi nekaj posrečenih motivov Krčelja, Pavleniča in Malenškovih. Tudi Markež, Smolej, Noč, Strle in Avsenek kažejo, da se bodo uveljavili. Razveseljiv napredek kažejo tudi javorniški mladinci.

Fizkultura in šport

Besedo imajo ljubitelji sankškega športa

Začelo se je pred mnogimi leti, kakor v pravljici. Ko je zapadel sneg, so iz drvarnic začele romati na svetlo sani. Staro in mlado je lezlo v hrib in se veselilo zime, na naši Rovtarski cesti pa je postalo vsak dan živahneje.

18. oktobra 1955 je bil na Jesenicah ustanovni občni zbor Sankškega kluba. V vodstvo so člani izvolili petčlanski odbor, ki je svoje naloge v tisti sezoni tudi zadovoljivo izpolnil. Letos v januarju pa smo z velikim veseljem zabeležili prve dosežene uspehe. Tudi število članov se je povečalo od 40 na 76, tekmovalnih sani pa od 30 na 70. Tekmovalci na saneh so pokazali svoje sposobnosti doma in v tujini. Na občnem zboru, ki je bil 18. januarja 1957, je bilo sprejetih kar 11 sklepov, medtem ko je upravni odbor kluba sprejel nalogo, da organizira tudi pionirski odsek in da k sodelovanju povabi kar največ mladine in članic. 25. oktobra 1957 smo se zopet zbrali, kajti vedeli smo, da je nalog vedno več in da bo v letošnji zimski sezoni treba krepko prijeti za delo. Mimogrede povedano, tudi organizacijsko smo se utrdili, kajti pri SZS so ustanovili sankški odbor s sedežem v Kranju.

Kakor sem že omenila, smo dosegli res lepe uspehe, saj smo skoraj pri vseh tekmovanjih dosegli prva mesta. V sezoni 1956/57 je bil najbolj uspešen tov. Ulčar Milan, ki je postal tudi republiški prvak pri članih. Prav dobro se je držal tudi tov. Vesel Zdenko, ki nosi naslov mladinskega republiškega prvaka. Zaslužno priznanje je dobil tudi tov. Horvat Stane, ki je častno zastopal barve našega kluba na II. svetovnem prvenstvu v Švici.

Nasvidenje na saneh!

Fon Jožica
dijakinja 8. razreda
gimnazije

Prve tekme naših hokejistov

Številni ljubitelji hokejske igre so v zadnjih dneh novembra končno le prišli na svoj račun. V zadnji številki Zelezarja smo naše bralce, ki stalno

prebirajo športne vesti na tretji strani ovitka, seznanili s pripravami naših fantov za odhod na turnejo. Prve letošnje tekme so bile prvzaprav „generalka“ pred njihovimi važnimi nastopi v tujini. Pri prvi tekmi smo bili nekoliko razočarani, kajti srečanje s hokejisti KAC iz Celovca smo odločili v svojo korist le s pičlim rezultatom 4:3.

Dan pozneje smo videli na tribunah umetnega drsališča pod Mežakljo več zadovoljnih obrazov, pa tudi naši fantje so proti ljubljčanom zaigrali kakor prerojeni, saj je vratar gostujočega moštva v prvih štirih minutah kar dvakrat pobral puck iz svojega gola. Zaskrbljenost zaradi prejšnje tekme je izginila. Številni gledalci so glasno pozdravljali uspeh našega moštva, rezultat pa je bil 6:1.

Napovedana drsalna revija madžarskih umetnih drsalcev kljuba Ferenzvarosz je privabila na drsališče pod Mežakljo nekaj tisoč ljubiteljev zimskega in zlasti drsalnega športa. Madžarski gostje pravzaprav za nas Jeseničane niso novost, saj smo jih imeli priliko videti že v lanskem letu. Svoj program so izvajali dvakrat, 28. 11. 1957 ob 19. uri in na dan Republike ob 15. uri.

V prvem delu sta zlasti ugajala plesalca Csoma in Jurek, prav tako pa je mladinska prvakinja v umetnem drsanju Eva Csoma lepo odplesala ciganski ples. Gledalci so toplo pozdravili 13-letno umetnico Marijo Tarlanday, kakor tudi zakonski par, Todt, ki se nam je predstavil v klasičnem in umetnem drsanju.

V drugem delu programa omenimo še nastop drsalca Mikloša Raza, ki je pokazal svoje znanje pri kitajskem plesu s trakom in pa najlepši ples dneva večkratne državne prvakinje Eve Gerber. Vmesne zabavne točke sta izvajala humorista Riedl — Hostjanszky.

Dober obisk obakratnih nastopov madžarskih gostov kaže, da vlada med prebivalstvom Jesenic in okolice za umetno drsanje precejšnje zanimanje.

